

[0676] TAALIDEOLOGY, TAALNOARM EN TAALSIMPLISME I¹*Pieter Breuker**Summary*

*The Algemiene Fryske Underrjocht Kommissje (AFUK) is an institution that offers courses in Frisian for adults. It moreover publishes textbooks in Frisian and children's books. The AFUK gives a great deal of attention to the Frisian standard. In 1985 the Board of this institution adopted a new standard, at first meant for internal use only, but ultimately for general use. In this article I examine how the AFUK applies its own standard in practice. To this end I critically perused the first textbook extensively implementing the new standard, Dick Eisma's *Tiidwurden* (= *Verbs*) (1989). I study Eisma's ideas concerning strong verbs and compare them with those found in the *Frysk Wurdboek*; *Frysk-Nederlânsk*, published in 1984 by the *Fryske Akademy*. Eisma, quite in conformity with the AFUK's decision of 1985, made it the basis of his own description. In order to acquire a better insight into the (frequently tacit) language ideology in both *Tiidwurden* and the *Frysk Wurdboek* I considered them within the framework of nine other works describing strong verbs: Waling Dykstra's dictionary (1900-1911) and eight grammars, the earliest being from 1863, the latest from 1985. In this way I describe the general language-ideological views with respect to strong verbs. Towards the end of my article, which is going to appear in two instalments, I give an alternative for Eisma's descriptive model in *Tiidwurden*.*

*I. De taalnoarm fan de AFUK en fan it hânwurdboek**I.1. Ynliding en doelstelling*

Yn 1985 hat it Algemien Bestjoer fan de A(lgemiene) F(ryske) U(nderrjocht) K(ommissje) in taalnoarm foar it AFUK-personiel fêststeld. De AFUK stribbet der nei om dy noarm stadichjesoan yn bredere rûnten yn te fieren. It earste

¹. It ûnderwerp fan dit artikel haw ik yn in lêzing op 29 novimber 1989 foar it Taalkundich Wurkferbân fan de Fryske Akademy oan 'e oarder steld.

AFUK-learnmiddel dêr't de nije taalnoarm yn tapast wurdt, is *Tiidwurden* (1989) fan Dick Eisma. De kearn dêrfan is in alfabetyske list fan twahûndert 'sterke en ûnregelmjittige tiidwurden'. Ik wol yn dit artikel neigean hoe't de AFUK har taalnoarm yn de praktyk tapast. Ik sil dêrta de opfettingen fan Eisma oer sterke tiidwurden ûndersykje en dy fergelykje mei dy yn it *Frysk Wurdboek; Frysk-Nederlânsk*, útjûn troch de Fryske Akademy yn 1984. Dat wurdboek, tenei hânwurdboek, nimt Eisma, alhiel neffens it AFUK-beslút fan 1985, foar syn beskriuwing ta útgongspunt. As ôfwikingen yn *Tiidwurden* fan it hânwurdboek fan belang lykje, neam ik dy. Om mear doel te krijen oer de (faak ferburgen) taalideology yn sawol *Tiidwurden* as hânwurdboek, set ik se yn in ramt fan njoggen oare wurken dêr't sterke tiidwurden yn beskreaun wurde: it wurdboek fan Waling Dykstra (1900-1911) en acht grammatika's, de âldste fan 1863, de jongste fan 1985. Op dy wize besykje ik tagelyk om in byld te jaan fan de (taalideologyske) opfettingen yn it algemien oer sterke tiidwurden. Oan 'e ein fan myn artikel jou ik in alternatyf foar Eisma syn beskriuwingsmodel yn *Tiidwurden*.

1.2. De taalnoarm fan de AFUK (1985), tapast yn *Tiidwurden* (1989)

Op 14 juny 1985 hat it Algemien Bestjoer fan de AFUK fêststeld dat it hânwurdboek fan de Fryske Akademy (1984-1985) foar de AFUK 'útgongspunt [heart] te wêzen en in binend foarskrift foar elkenien dy't foar de Afûk wurket.' 'Yn gefallen dat it wurdboek mear mooglikheden jout, wylst de iene dúdlik Frysker is as de oare, wol de AFUK leafst de meast Fryske foarm oanhâlde. Dat is lykwols gjin foarskrift, mar in oanrikkemandaasje [...]. In taalnoarmkommisje fan de Afûk is dwaande mei in oersjoch, dêr't fan gefal ta gefal yn oanjûn wurdt hokker foarm oanret wurdt.' (AB AFUK 1985).

Kearn fan it beslút is dus dat it hânwurdboek as binende noarm besjoen wurdt. Wa't ferlet hat fan noch fierdergeande normearring, *kin* by fariaasje yn dat Wurdboek 'de meast Fryske foarm oanhâlde', mar 'Elkenien bliuwt frij [om] him der al of net oan te hâlden' (AB AFUK 1985). 'De wurdboeknoarm', sa skriuwt R. Straatsma, de AFUK-direkteur, yn 1988, 'is der allinne om ynterferinsjes (min Frysk) út te bannen, net om nijfoarmingen op te kearen. Likemin om it dialektysk ferskaat tsjin te gean. Dúdlik dialektyske foarmen hearre lykwols net mear thús yn de standert-skriuwtaal' (Straatsma 1988: 102). It is fansels de fraach wat krekt ûnder omskriuwingen as 'dúdlik Frysker', 'de meast Fryske foarm' en 'dúdlik dialektyske foarmen' ferstien wurdt: it sil yn de praktyk bliken dwaan moatte hoe't sokke taalideologysk laden begripen konkretisearre wurde.

It earste AFUK-learmiddel dêr't de nije taalnoarm yn tapast wurdt, is *Tiidwurden* (1989) fan Dick Eisma. Neffens de 'Ferantwurdig' fan it boekje woenen AFUK-lesjouwers en -kursisten 'graach alle bûgingsfoarmen fan de tiidwurden byinoar hawwe. Dêrnêst woene se dat it folsleiner wie op it mêd fan de ûnregelmjittige en sterke tiidwurden en dat it by mear as ien mooglikheid ek de foarkarsfoarm oanjaan soe.

Ut dy reden ornearre de *Kommisje Taalnoarm* fan 'e AFUK dat der in nije list fan ûnregelmjittige en sterke tiidwurden komme moast, ek omdat der ferlet is fan foarmen dy't de foarkar hawwe, benammen by kursussen foar net-Frysktaligen.

Dat betsjut dat yn dit boekje de fetprinte tiidwurdsfoarmen mei de dêrby hearrende bûgingsfoarmen yn gewoanprint yn alle gefallen oanleard wurde op AFUK-kursussen.' Ut de lêste sin kin opmakke wurde dat *Tiidwurden* net allinnich foar net-Frysktalige AFUK-kursisten bedoeld is. Dat makket de achterflap fan *Tiidwurden* jin ek wol dúdlik: it boek 'is ornearre foar alle AFUK-kursussen en fierder foar elkenien dy't him mei de stúdzje fan it Frysk dwaande hâldt'.

It ferlet dêr't hjirfoar praat fan wie, wurdt yn it boekje fierder net taljochte, mar it is bekend dat de AFUK it yn alle gefal om taalideologyske, didaktyske en praktyske redenen needsaaklik achtet om by fariaasje safolle mooglik fan ien foarm út te gean.² Yn dat ferbân wol ik der mei klam op wize dat yn it lange sitaat hjirfoar praat wurdt oer 'de foarkarsfoarm' en fan 'foarmen dy't de foarkar hawwe'. Dêr kin men út opmeitsje dat de frijheid dy't de taalbrûker op it stik fan dialektyske fariaasje, *en dêr giet it by tiidwurden faak om*, sa royaal tametten wie, tige betreklik is. Wy hawwe al sjoen dat yn alle gefal de foarkarsfoarm oanleard wurde moat op de AFUK-kursussen. Dêr soe it ek wolris by bliuwe kinne: de AFUK wol net allinnich om de al neamde taalideologyske, didaktyske en praktyske redenen ta op ien foarm, ek de tiid spilet yn dat stribjen in belangrike rol: 'Alles tagelyk kin net! Wy [de âld-foarsitter fan de AFUK is hjirre oan it wurd] moatte in kar dwaan [...]. In gearmjuksel fan alle mooglike foarmen kin net liede ta in konsekwint, konsistint en kontinu learproses, benammen net yn in situaasje dat wy net méar tiid hawwe as it Hollânsk [!], mar gâns minder. De tiid moat dus effektyf brûkt wurde. Dat freget om in kar' (Hiemstra 1989:35).

Neffens de 'Ferantwurdig' is Eisma by de kar fan syn materiaal, lykas sein, te seil gongen op it hânwurdboek fan de Fryske Akademy. 'By it gearstallen [fan *Tiidwurden*] is útgien fan alle tiidwurden dy't yn it

². Jelsma 1988: 70.

hânwurdbboek fan de Fryske Akademy foarkomme.' As dêrbinnen fariaasje mooglik is, jout it boekje dus altiten *ien foarkarsfoarm* oan. 'Oare gongbere farianten wurde allinnich neamd, as it hânwurdbboek fan de Fryske Akademy dy ek jout. Dy binne ûnder it tiidwurd yn skeanprint ferantwurde.'³ 'Dat wol net sizze dat foarmen dy't net yn ús list foarkomme, as min Frysk beskôge wurde'. It resultaat fan it boppesteande is in fjouwerdieling:

- a. yn *Tiidwurden* opnommen foarkarsfoarmen, dy't útsoarte geef Frysk binne;
- b. yn *Tiidwurden* opnommen sekundêre foarmen, dy't ek yn it hânwurdbboek steane en dy't ek as geef Frysk besjoen wurde kinne;
- c. net yn *Tiidwurden* opnommen foarmen, dy't ek net yn it hânwurdbboek steane, mar dêrom noch net as 'min Frysk' beskôge wurde moatte;
- d. net yn *Tiidwurden* opnommen foarmen, dy't ek net yn it hânwurdbboek steane, mar dy't al as 'min Frysk' besjoen wurde moatte.

Eisma kiest, alhiel neffens it AFUK-beslút fan 1985, it hânwurdbboek as ramt, mar dêrbinnen jout er in fiergeande differinsjaasje. Foar in better ferstean fan Eisma syn noarmhiërargy is it nedich om earst te sjen wat der datoangeande yn it hânwurdbboek te finen is.

1.3. Noarmaspekten fan it hânwurdbboek (1984)

Ynformaasje oer noarmaspekten fan it hânwurdbboek is te finen yn it 'Foarwurd' fan diel I: 'Yn dit wurdbboek binne sa'n 55.000 wurden ferarbeide. Dat betsjut dus al, dat der in kar dien wurde moast út it materiaal dat de boarnen jouwe. Yn oerienstimming mei it karakter fan it wurdbboek, binne de grûnwurden en de oare frekwinte wurden yn 'e literatuer en it hjoeddeiske Frysk safolle mooglik behannele. De beheining wol sizze dat gauris net opnommen binne: gearstallingen en ôfliedingen mei in betsjutting dy't maklik út dy fan 'e grûnwurden ôf te lieden is, wurden dy't mar komselden foarkomme, wurden dy't allinne mar yn navenant lytse hoeken fan Fryslân gongber binne, en frjemde wurden dy't frijwol allinne brûkt wurde

³. Ut dy formulearring soe men opmeitsje kinne dat yn *Tiidwurden* allinnich mar gongbere (primêre en sekundêre) foarmen te finen binne. Hoewol't de term 'gongber' net taljochte wurdt (wannear is in wurd gongber, giet it om mûnling en/of skriftlik taalgebrûk?), kin by dy ûnderstelling in fraachteken set wurde omdat it net sa is dat by it oanjaan fan de foarkarsfoarm frekwinsje de trochslach jaan soe: 'Der wurdt net oanjûn hokker bûgingsfoarm oft it meast gongber is' ('Ferantwurdig').

yn lytse fakrûnten [...]. Fanwegen de hjirboppe oanjûne begrinzigen en it feit dat dochs it skriftlik taalgebrûk benammen syn gerak krigen hat, hat it wurdboek hjir en dêr ûnwillekeurich in noarmatyf karakter krigen: it jout mei it neamen fan it belangrykste en it meast brûkte sûnder mis gauris in noarm. Mar dêr wol perfoarst net mei sein wêze dat allinne wurden en útdrukkings dy't yn dit wurk foarkomme, mar troch de mesken kinne soene. In hânwurdboek jout uteraard mar in part fan 'e wurdskat'.

Om mei it lêste te begjinnen: dy beheining is foar in hânwurdboek op himsels reëel, mar foar in boek dat mar ien (beheind) ûnderwerp behannelet, yn ús gefal de sterke en ûnregelmjittige tiidwurden, gjin fanselssprekkendheid: as dêr yn beheind wurdt, sil útlein wurde moatte wêrom't en hoe't dat dien wurdt. Wy hawwe sjoen wat dêroer yn *Tiidwurden* te finen is en dat is net safolle. Itselde jildt nammers foar it hânwurdboek. Oer de seleksjekritearia wurdt ommers oars net sein as 'dat dochs it skriftlik taalgebrûk benammen syn gerak krigen hat' en dat 'it belangrykste en meast brûkte' opnommen is, of om it negatyf te formulearjen: weilitten binne 'wurden dy't mar komselden foarkomme' of 'allinne mar yn navenant lytse hoeken fan Fryslân gongber binne'. Yn feite sizze sokke beheiningen wer it measte net: wat is 'belangryk' en 'it meast brûkt', wa stelt dat fêst en op grûn wêrfan, is der genôch ynformaasje oer byg. de spried en frekwinsje fan wurden?

Yn it eigentlike wurdboek is gelokkich ek noch in tal noarmoanwizingen te finen, hiërgargyske en net-hiërgargyske. Om mei de lêsten te begjinnen. As net-hiërgargyske noarmoanwizingen beskôgje ik (ik beheine my ta de tiidwurden):

1. it opnimmen fan twa, neffens status en typografy as lykweardich te ynterpretearjen foarmen, sûnder ferwizing oer en wer. Foarbyld: 'moete' en 'moetsje' (beide 'ontmoeten'). In oar foarbyld is 'glide' neist 'glydzje' (beide 'glijden'). In probleem by it lêste wurdppear is dat 'glide' in moai wiidweidich artikel fan acht rigels hat, wylst ûnder 'glydzje' minimale ynformaasje te finen is: 'v. /glydzjə/ glide; haw glide. Glijden'. Omdat it hjirre lykwols net om in kwalitatyf, mar kwantitatyf ferskil liket te gean (wat hiel gewoan is: der sit yn it algemien gâns fariaasje yn de lingte fan de artikels), fetsje ik 'glide' en 'glydzje' dochs as lykweardich op;
2. it brûken fan rûne heakjes, byg. yn 'brûz(j)e' ('bruisen'), 'geniet(sj)e' ('genieten') of, yn de by tiidwurden jûne bûgingsfoarmen lykas 'bleaune(n)' ('bleven') of '(ha) krige(n)' ('gekregen'). Foar alle dúdlikens: men siket yn it hânwurdboek dus omdôch om 'brûze', 'brûzje' ensfh.;
3. it achter inoar jaan fan twa, typografysk gelikense foarmen, skaat troch in komma, byg. 'befelje, befelle' ('bevelen'). Ek hjirre is in komplisear-

jende faktor. De lykweardigens komt net allinne ta utering yn typografy en ynterpunksje, ek de folchoarder liket in oanwizing te jaan: dy wurdt by *selsstannige lemmata* better net te witten hieltiten troch it alfabet beskaat. Dat leit lykwols oars by guon bûgingsfoarmen fan tiidwurden. In foarbyld: ûnder it lemma 'knipe' ('knijpen') wurdt as doetiid earst 'knypte' ('kneep') en dan 'kniep' jûn. Beide foarmen hawwe wol itselde lettertype en binne skaat troch in komma. Op himsels soe it ôfwiken fan it alfabet op in foarkar wize kinne. Dochs is it nuodlik om dêr allinne op grûn fan de folchoarder ta te besluten: typografy en ynterpunksje suggerearje ommers lykweardigens.⁴

It wurdboek jout op twa manieren hiërgyske noarmoanwizingen:

1. troch it nét neamen fan in foarm. Ek al soe it miskien net altiten sa bedoeld wêze, it weilitten fan in foarm wurket yn 'e praktyk fansels wol normatyf: wat der net is, wurdt (op 'en doer) net rekkene. It net opnimmen fan in wurd kin troch de yn it foarwurd neamde lege frekwinsje of lytse spried komme, mar men kin jin ek foarstelle dat in foarm net neamd wurdt om't dy as ferâldere of as Hollânsk oanfield wurdt (ik lit hjirre wurde dat guon omisjes grif troch in fersin of ûnwittendheid ûntstien wêze sille). Wy sille noch sjen dat yn it hânwurdboek, om hokker reden dan ek, gauris tiidwurden en tiidwurdsfoarmen ûntbrekke;
2. troch it brûken fan it wurd 'ook'. In foarbyld: ûnder it trefwurd 'kerve' ('kerven') stiet û.m.: 'Ook *kervje*'. Dy formulearring wiist derop dat 'kerve' primêr en 'kervje' sekundêr is. Dy ûnderstelling wurdt befêstige s.v. 'kervje', dêr't mei in pylk (-> nei 'kerve' ferwiisd wurdt.

It hear oersjend, kin fêststeld wurde dat ek yn it hânwurdboek gâns noarmoanwizingen te finen binne, mar, oars as *Tiidwurden*, jout it ek oan inoar lykweardige tiidwurden en tiidwurdsfoarmen. Oars sein: *Tiidwurden* is altiten hiërgysk (mei konsekwint ien foarkarsfoarm), it hânwurdboek net.

⁴. Myn ynterpretaasje is troch de oanwêzigen op de lêzing, ûnder wa in meiwurker oan diel I ien fan it hânwurdboek en tagelyk de gearstaller fan diel II en in tal oare leksikografen fan de Fryske Akademy, net wjersprutsen.

*II. Neiere fergeliking tusken Tiidwurden en it hânwurdbboek**II.1. Ynliding*

Eisma beskriuwt op 'e kop ôf twahûndert 'ûnregelmjittige en sterke tiidwurden'. Sûnder op details yn te gean, is it foar in goed begryp nedich om earst wat oer Eisma syn terminology te sizzen. Yn syn (sjoen it doel fan syn boekje bûtengewoan wiidweidige) ynliding op de alfabetyske list fan twahûndert 'sterke en ûnregelmjittige tiidwurden' ûnderskiedt Eisma: 1. 'Swakke tiidwurden mei regelmjittige bûging' (s. 11) einigjend op -e, byg. 'bakke' ('bakken') of op -je, byg. 'hoopje' ('hopen') en 2. 'Tiidwurden mei ûnregelmjittige bûging' (s. 14), dy't er ûnderferdielt yn: 2a. 'Sterke tiidwurden' mei lûdwiksel yn de stam fan de doetiid en soms ek yn it ôfslutende mulwurd, dat op -(e)n einiget (s. 14), byg. 'rinne' ('lopen'); 2b. 'Swakke tiidwurden mei lûdwiksel' (s. 15), einigjend op -e, byg. 'bliede' ('bloeden'), of op -je, byg. 'meitsje' ('maken'); 2c. 'Tiidwurden mei opskode doetiid' (s. 15), byg. 'moatte' ('moeten') en 2d. 'Unregelmjittige Tiidwurden' (s. 16), byg. 'wêze' ('zijn'). Dy fiifdieling giet tebek op yndielingskritearia fan de histoaryske grammatika. Yn syn alfabetyske list jout Eisma in ferienfâldige typearring: hy beflapt dan de skiften 2a. oant en mei 2d. ûnder de 'sterke en ûnregelmjittige tiidwurden' (skift 1. falt bûten it bestek fan syn boekje). Ut suver syngroan eachweid wei besjoen hie er dêr in noch fierdergeande fersimpeling ynfierre kinnen troch alle troch him opnommen tiidwurden ûnregelmjittich te neamen (yn oerienstimming mei syn haadyndieling yn de ynliding). Sa'n beskriuwing hie, sjoen it publyk dêr't *Tiidwurden* foar ornearre is, tige yn 'e reden lein. Eisma hat dy kar lykwols net makke en dat is net allinne om didaktyske reden spitich. By systematyske fergeliking tusken de trije parten fan it boekje docht hieltiten wer bliken dat Eisma syn eigen (kompleks) yndielingssysteem net folhâldt. It is hjirre, sjoen de haaddoelstelling fan myn artikel, dy't op taalnoarm rjochte is, net it plak om yn te gean op it grutte tal flaters, ynkonsekwinsjes, tsjinstridichheden en weilittingen. Ik sil it litte by it sinjalearjen fan in stikmannich fan dy tekoartkommings sûnder by de beskriuwing dêrfan nei folsleinens te stribjen. Eisma past yn 'Part B. Alfabetyske list' it begryp 'swak' net allinne ta op sterke tiidwurden, byg. 'dekke' ('dekken') en 'hingje' ('hangen'), mar ek op wat er yn 'Part A. Ynliding Tiidwurden' 'swakke tiidwurden mei lûdwiksel' (byg. 'skiede' ('scheiden') en 'stjitte' ('stoten') of 'tiidwurden mei opskode doetiid' (byg. 'doare' ('durven')) neamd hat. In oar tekoart is dat de beskriuwing fan de tiidwurden yn de alfabetyske list op in grut tal punten net strykt mei dy yn 'Part C. Systematyske list.' Ik neam: 1. yn part C.

binne 'kerve' ('kerven') en 'lûke' ('trekken') sawol sterk as swak, yn B. allinnich mar sterk; 2. yn C. binne 'befinge' ('bevangen'), 'dekke' ('dekken'), 'spinne' ('spinnen'), 'tingje' ('dingen'), 'ûntginne' ('ontginnen'), en 'wike' ('wijken') allinnich mar sterk, yn B. ek (sekundêr) swak; yn C. ûntbrekt in tal sekundêr achte ôfslutende mulwurden dy't al yn B steane, byg. 'kiesd' ('gekozen'), 'kaam' ('gekomen'), 'lei' resp. 'leid' ('gelegen') en 'genezen' ('genezen'); yn C. stiet by alle tiidwurden dy't Eisma yn B. primêr swak achtet, dochs hieltiten de sterke doetiid en, foar safier fan tapassing, it sterke ôfslutende mulwurd foarop, byg. by 'genietsje' ('genieten'), 'kwine' ('kwijnen'), 'stappe' ('stappen') en 'wenne' ('wenne'). Ik lit it by dizze foarbylden. It ûnsystematyske en ynkonsekwinte karakter fan *Tiidwurden* makket it lestich om nei dêryn brûkte termen en kategoryen te ferwizen, mar it hat foar de grutte linen fan myn artikel gjin gefolgen. Ik sil hjirmei hieltiten sa dúdlik mooglik oanjaan wat ik foar myn fergeliking tusken *Tiidwurden* en it hânwurdboek út de earstneamde boarne bestudearre ha en om systematisearje te kinnen hâld ik my oan Eisma syn yndieling yn fiif soarten tiidwurden. Fierder basearje ik my foar Eisma syn opfettingen alderearst op part B, it meast sintrale diel oer de bûging fan tiidwurden.

II.2. De kar fan Eisma en fan it hânwurdboek

Eisma syn twahûndert tiidwurden út de alfabetyske list binne ek allegearre te finen yn it hânwurdboek. Dat wol lykwols net sizze dat yn beide boarnen "alle" Nijfryske 'ûnregelmjittige en sterke' tiidwurden opnommen binne. Sa is yn it hânwurdboek (en dus yn Eisma) fan in stikmannich tiidwurden dy't foarhinne, mar yn alle gefal ek noch langer of koarter nei 1800 sterk west hawwe, doch hjoeddedei alhiel neffens de regels fan it swakke tiidwurd ferbûgd wurde, de sterke bûging weilitten. It giet byg. om 'bakke' ('bakken') mei as sterke konjugaasje 'boek' - 'bakken', 'hink(j)e' ('hinken') ('honk' - 'honken'), 'rize' 'rijzen' ('ries' - 'rizen') en 'swarre' ('zweren') ('swoer' - 'swer(re)n')⁵ As in sterke bûging net mear libbet, ek net yn ferheven (skriftlik) taalgebrûk (mar dat moat men net te gau tinke), dan hoecht dy yn in boek dat it hjoeddeiske Frysk beskriuwe wol, net neamd te wurden. De fraach is lykwols wêr't men de grins tusken al of net mear yn gebrûk lizze moat. In oar foarbyld: de doetiid fan 'sûpe' ('zuipen') is noch by Sipma

⁵. Sjoch foar 'bakke', 'hinkje' en 'rize' Postma/ De Clercq 1904: 84, 85, 83 en foar 'swarre' Sytstra/ Hof 1925: 145.

(1949: 32) primêr en by Tiersma (1985: 89) sekundêr sterk ('soep'), in my tige eigen foarm, mar hy is net yn it hânwurdbboek (en by Eisma) te finen.⁶ Fokkema (1967²: 72) jout as doetiid by 'skowe' ('schuiven', 'duwen') 'skau, skoude', Tiersma (1985: 88) hat 'skode (skau)'. De sterke foarm ûntbrekt wer yn it hânwurdbboek en yn *Tiidwurden*.

Ta beslút fan dizze ynlieding wiis ik derop dat Eisma sûnder ferantwurdling de al yn it hânwurdbboek opnommen sterke bûging fan 'drite' ('kakken') ('driet' - 'driten') en 'like' ('lekken') ('liek' - 'lykt') weilitten hat. As er dat dien hat om't dy tiidwurden him minder gebrûklik talykje, dan hienen wol mear foar dat predikaat yn 'e beneaming komme kinnen, byg. 'bedrage' ('bedriegen') en 'loaitsje' ('kijken'). Sjoen it konservative karakter van *Tiidwurden*, dêr't ik noch op kom, achtsje ik boppeneamde ûnderstelling oars net sa wierskynlik.

II.3. Systematyske fergelyking tusken Tiidwurden, it hânwurdbboek en njoggen oare taalkundige wurken

Om in neier byld te krijen fan de noarm yn *Tiidwurden* en dy yn it hânwurdbboek is it net nedich om alle twahûndert tiidwurden op alle mooglike manieren te fergelykjen. Ik ha ien tige sintraal aspekt keazen: wat binne neffens Eisma (en it hânwurdbboek) sterke tiidwurden en hoe wurde dy ferbûgd? Om Eisma syn opfettingen sa goed mooglik hifkje te kinnen, gean ik ek nei wat oare boarnen (ien wurdbboek en acht grammatika's) oer sterke tiidwurden skriuwe.

II.3a. Tiidwurden mei sawol in sterke as swakke bûging

II.3a-1. Fergelyking tusken Tiidwurden en it hânwurdbboek

Nochal wat fan de twahûndert tiidwurden binne neffens Eisma net allinnich sterk, mar ek swak, itsij sekundêr, itsij (soms) primêr. Ik ha der al op

⁶ Eisma wiist der yn syn ynlieding (s. 13) sels op dat, oars as yn it Hollânsk, 'sûpe' (mei noch in tal oare tiidwurden) yn it Frysk 'allinne swak' is. Nuver genôch rekkenet er 'lige' ('liegen') ek ta dat skift, wylst er dat tiidwurd yn de alfabetyske list (s. 41) en yn part C (s. 60) as (primêr) sterk en (sekundêr) swak beskriuwt.

wiisd dat Eisma de term 'swak' net konsekwint brûkt. Hjirre behannelje ik allinnich dy tiidwurden dy't tradisjoneel en ek neffens Eisma syn eigen opfettingen yn part C. (s. 60-66) fan syn boekje as 'sterk' beskreaun wurde.

As Eisma oanjaan wol dat in tiidwurd (ek) swak is, docht er dat allikemin konsekwint. Yn 'e regel set er ûnder de oanbelangjende ynfinityf yn skeanprint (dat sekundêrens oanjout): '*ek swak*' (byg. by 'bidde' ('bidden')), dat ynterpretearre wurde moat as it swak wêzen fan doetiid én ôfslutend mulwurd. It haadskaaimerk fan swakke ôfslutende mulwurden is dat se einigje op -d of -t, fan sterke dat se oan 'e ein -(e)n hawwe. Omdat 'bidde' allinne mar 'bean' en 'bidden' hat (de lêste foarm wol mei de stamfokaal fan de ynfinityf), is Eisma syn tafoeging 'ek swak' net optimaal (sj. foar ôfwikende mulwurden fierderop). Yn in lyts tal (njoggen) gefallen meldt Eisma eksplisyt dat allinnich de doetiid 'ek swak' wêze kin (byg. fan 'bliuwe' ('blijven')). Yn boppeneamde gefallen jout er gjin swakke foarmen en dat hoecht ek net, want dy binne ommers regelmjittich en dêrmei folslein foarsisber. Ynkonsekwint wurdt Eisma lykwols as er de (ek) swakke doetiidsfoarm fan 'genêze' ('genezen') wol apart jout ('genêse'), mar dy net as 'ek swak' beskriuwt. Itselde docht er mei de (ek) swakke ôfslutende mulwurdsfoarmen fan 'kieze' ('kiezen'), 'komme' ('komen') en 'nimme' ('nemen'): hy nimt wol de foarmen 'kiesd', 'komd' en 'nomd' op, mar wiist der net op dat se neffens syn beskriuwing '*ek swak*' binne. Undúdlik ta beslút is Eisma oer it tiidwurd 'spije' ('spuwen'), dat neffens him in sekundêre foarm is: 'spuie' achtet er primêr. Fan 'spije' seit Eisma dat it '*ek swak*' én 'ek sterk' is. Hoewol't de typografy jin tinke litte kin dat Eisma fan it (troch him sekundêr achte) tiidwurd 'spije' de foarkar oan de sterke bûging jout, wiist it twakear brûken fan it wurd 'ek' in oare kant út. By alle ûnwissens ynterpretearje ik 'spije' as it iennichste tiidwurd dêr't Eisma net fan oanjout hokker bûgingsfoarmen oft syn foarkar hawwe. De hjirfoar bedoelde tiidwurden beskôgje ik, parsjeel of hielendal, allegearre as (ek) swak. Hjirûnder fergelykje ik alderearst Eisma syn beskriuwing fan dat gehiel mei wat dêroer yn it hânwurdboek te finen is. Ik begjin mei dy tiidwurden dy't neffens Eisma primêr sterk, sekundêr (yn doetiid en/ of ôfslutend mulwurd) swak binne en dêr't it hânwurdboek earst de sterke en dan, skaat troch in komma, de swakke foarm fan jout, dus byg: 'befinge [...], befong, befingde, bin befongen, befingd'.⁷

⁷. Neffens it yn it hânwurdboek brûkte systeem soe achter 'befingde' net in komma, mar in puntkomma stean moatte. It is my opfallen dat it hânwurdboek gauris net krekt is mei de ynterpunksje en itselde jildt foar it oanjaan fan de útspraak.

'befinge' ('bevangen'), 'beswike' ('bezwijken'), 'bidde' ('bidden'), 'blike' ('blijken'), 'bliuwe' ('blijven'), 'driuwe' ('drijven'), 'dûke' ('duiken'), 'erve' ('erven'), 'ferjitte' ('vergeten'), 'flechtsje' ('vlechten'), 'genêze' ('genezen'), 'glimme' ('glimmen'), 'glûpe' ('gluipen'), 'gripe' ('grijpen'), 'hâlde' ('houden'), 'hingje' ('hangen'), 'hjitte' ('heten'), 'jilde' ('gelden'), 'kieze' ('kiezen'), 'kliuwe' ('klimmen'), 'komme' ('komen'), 'krûpe' ('kruipen'), 'nimme' ('nemen'), 'piuwe' ('kieskauwen'), 'priuwe' ('proeven'), 'riuwe' ('rijgen'), 'rûke' ('ruiken'), 'skriuwe' ('schrijven'), 'slute' ('sluiten'), 'snije' ('snijden'), 'snute' ('snuiten'), spinne ('spinnen'), swinke ('zwenken'), terskje' ('dorsen'), 'triuwe' ('duwen'), 'wreke' ('wreken') en 'wriuwe' ('wrijven').⁸

As wy fêsthâlde oan de earder besprutsen ynterpretaasje fan it brûken fan in komma tusken twa kwa status en typografy lykweardige foarmen yn it hânwurdboek, dan soe dat betsjutte dat der neffens dy boarne gjin hiërgargysk ferskil is tusken de sterke en swakke foarmen fan boppesteande tiidwurden. Om in pear foarbylden te neamen: 'glimde' soe dan lykweardich wêze oan 'glom', 'keazen' oan 'kiesd' en, oarsom, 'snuet' oan 'snute' en 'wriek' oan 'wreekte'. Oft in a-hiërgargyske oardering werklik (yn alle gefallen) de bedoeling fan de wurdboekmakers west hat, betwivelje ik. Dy twivel wurdt noch fersterke om't it hânwurdboek by fariaasje net altiten de sterke foarm foaropset. Dochs moat ik op grûn fan formele kritearia fan lykweardigens útgean.

Fan de neikommende tolve tiidwurden jout it hânwurdboek earst de swakke, dan de sterke foarmen, wer skaat troch in komma. Eisma behannelet dit skift krekt lykas it foargeande: hy achtet de sterke foarmen dus primêr, de swakke sekundêr:

⁸. De termen 'sterk' resp. 'swak' wolle net sizze dat de neamde tiidwurden neffens Eisma en it hânwurdboek alle dêrby hearrende skaaimerken hawwe: 'bliuwe', 'driuwe', 'genêze', 'kliuwe', 'priuwe', 'riuwe', 'skriuwe', 'triuwe' en 'wriuwe' kinne allinne mar yn de doetiid swak ferbûgd wurde: 'bliuwde', 'genêdsde' ensfh. (y.t.t. 'piuwe' en 'wiuwe', dy't ek swakke ôfslutende mulwurdsfoarmen hawwe). De tiidwurden 'kieze', 'komme' en 'nimme' kinne allinnich mar yn it ôfslutende mulwurd ferswakje: 'kiesd', 'komd' en 'nomd' resp. 'nimd' (sj. hjirnei). Fierders wike in tal ôfslutende mulwurden om ien of oare reden fan it normale patroan ôf. Ek dêr kom ik noch op werom.

'blaze' ('blazen'), 'fergje' ('vergen'), 'knipe' ('knijpen'), 'skelde' ('schelden')⁹, 'skoppe' ('schoppen'), 'stowe' ('stuiven'), 'strekke' ('strekken'), 'strûpe' ('stropen'), 'swije' ('zwijgen'), 'tingje' ('dingen'), 'ûntginne' ('ontginnen') en 'wike' ('wijken').

Omdat status en typografy yn de beskriuwing fan it hânwurdbboek lykwols wer lykweardigens suggerearje, hâld ik oan dy ynterpretaasje fêst. Dat hâldt yn dat Eisma de foarmen fan alle njoggenenfjirtich tiidwurden hjirfoar hiërargysk oarderet, it hânwurdbboek net ien. Dêrmei hat Eisma by fariaasje in útsprutsen foarkar foar de sterke foarmen, it hânwurdbboek is datoangeande liberaal.

Eisma en it hânwurdbboek ferskille op mear as ien punt yn de beskriuwing fan de neikommende fjouwer tiidwurden (by Eisma steane de troch him sekundêr achte foarmen yn skeanprint):

tiidwurd	Eisma	hânwurdbboek
1. befelje (bevelen) <i>befelle</i>	befoel; befelle <i>befelle; befelle</i>	'befelje, befelle, v. [...] befelle, befoel; haw befelle, befellen'.
2. dekke (dekken)	diek; dutsen <i>dekke, duts; dekt</i>	'dekke, v. [...] diek [...] duts [...]; haw dutsen, dekt'
3. slûpe (sluipen)	sloep; slûpen <i>slûpte; slûpt</i>	'slûpe, v. [...] sloep [...], slûpte [...]; bin slûpt, slûpen'
4. wiuwe (wuiven) <i>weauwe</i>	weau; weaun <i>wiuwde, wiuwd.</i>	'wiuwe, v. [...] weau [...] wiuwde; haw weaun [...], wiuwd, -> <i>weauwe</i> '

De ferskillen binne (ik hâld de folchoarder fan de tiidwurden oan):

1. Eisma achtet 'befelje' primêr, 'befelle' sekundêr, it hânwurdbboek jout beide ynfinitiven as lykweardich; Eisma jout (alleast eksplisyt, want fan it sekundêr achte 'befelle' nimt er gjin bûgingsfoarm op) ien ôfslutend mulwurd, it hânwurdbboek twa (wêrby't yn de beskriuwing net dúdlik makke wurdt hokker foarm oft by hokker ynfinityf heart); Eisma jout de foarkar oan de

⁹. Eisma achtet de ynfinityf 'skelde' primêr, 'skelle' sekundêr, it hânwurdbboek hat it krekt oarsom.

sterke foarmen, it hânwurdbboek makket gjin hiërgargysk ûnderskied tusken sterk en swak;

2. Eisma jout in sterke en swakke bûging foar doetiid en ôfslutend mulwurd, it hânwurdbboek hat (al of net troch in fersin) wol in sterk en in swak ôfslutend mulwurd, mar allinnich mar sterke doetiidsfoarmen; Eisma oarderet de ôfslutende mulwurden wol neffens in beskate hiërgargy, it hânwurdbboek net;

3. Eisma jout de foarkar oan de sterke bûging, it hânwurdbboek makket gjin ferskil tusken sterk en swak; it eigenaardige yn 'e beskriuwing fan it hânwurdbboek is dat by de doetiden de sterke foarm foarop stiet en by de ôfslutende mulwurden de swakke (om dy reden haw ik 'slûpe' net by de foargeande tiidwurden behannele);

4. neist it ferskil yn hiërgargy tusken sterke en swakke foarmen dat Eisma al en it hânwurdbboek net oanbringt, is in oar ûnderskied dat neffens Eisma 'wiuwe' primêr, 'weauwe' sekundêr is, wylst it hânwurdbboek in omkearde foarkar hat.

Ik ha hjirfoar skreaun dat alle behannele trijeënfyftich tiidwurden neffens Eisma en it hânwurdbboek yn alle gefal sterk binne. Dy útspraak jildt wol foar de doetiidsfoarmen (dy't yn 'e stamfokaal allegearre in oare fokaal hawwe as yn 'e ynfinityf), mar it byld dat de ôfslutende mulwurden jouwe, freget om nuansearring en taljochting. Hjirûnder jou ik alderearst in oersjoch fan dy ôfslutende mulwurden dêr't om ien of oare reden kommentaar by nedich is. It oersjoch is basearre op Eisma syn beskriuwing. As it hânwurdbboek dêrfan ôfwykt, haw ik dat yn de meast rjochtse kolom ferantwurde.

Yn de twadde kolom stiet Eisma syn primêre (p) foarm, yn de tredde syn sekundêre (s), dy't er yn skeanprint apart neamt. Yn de fjirde kolom jou ik op grûn fan Eisma syn oantsjutting 'ek swak' de troch him bedoelde, mar net eksplisyt neamde foarm. Dy foarm, dy't Eisma as er ôfwykt fan de sterke, ek sekundêr achtet, haw ik út it hânwurdbboek helle. Yn de fyfde kolom jou ik eventuele ferskillen tusken Eisma en it hânwurdbboek oan (wêr't neat stiet, jout it hânwurdbboek ek de troch Eisma neamde foarm(en), mar dan sûnder hiërgargyske oantsjutting).

tiidwurd	o.m.(p)	o.m. (s)	o.m.(swak)	ferskil hwb
befelje	befelle		befelle	befelle, befellen
beswike	beswykt		beswykt	
bidde	bean		bidden	

blaze	blazen		blaasd	
dûke	dûkt		dûkt	
ferjitte	fergetten	ferjitten		
genêze	genêzen	genezen		
glûpe	glûpen		glûpt	
hâlde	holden		hâlden	
hjitte	hiten		hjitten	
jilde	gouwen		jilden	
knipe	knypt		knypt	
komme	kommen	kaam, komd		kommen, komd, kaam
krûpe	krûpen		krûpt	
nimme	nommen	naam, nomd		nommen, nomd, naam
rûke	rûkt		rûkt	
skoppe	skopt		skopt	
slûpe	slûpen		slûpt	
slute	sletten	sluten		
snute	snuten		snuten	
stowe	stowen		stood	
strûpe	strûpt		strûpt	
wike	wykt		wykt	

Ofsjoen fan it al of net oanjaan fan in hiërargy, ferskille Eisma en it hânwurdboek net allinnich yn har beskriuwing fan it tiidwurd 'befelje', mar boppedat, hoe minym ek, yn dy fan 'komme' en 'nimme': Eisma hat yn beide gefallen in justjes oare folchoarder yn de ôfslutende mulwurden.

De mulwurden fan de boppesteande trijeëntweintich tiidwurden fertoane in grut ferskaat oan foarm- en lûdskaaaimerken:

1. de tiidwurden 'beswike', 'dûke', 'knipe', 'rûke', 'skoppe', 'strûpe' en 'wike' hawwe altiten allinnich mar swakke foarmen; neffens Eisma heart 'befelje' ek by dit skift, neffens it hânwurdboek soe it by it twadde skift ûnderbrocht wurde kinne;
2. primêr sterk, sekundêr swak, mar yn beide gefallen mei de stamfokaal fan de ynfinityf, binne 'blaze', 'glûpe', 'krûpe', 'slûpe' en 'stowe';
3. primêr sterk, sekundêr swak is 'komme', wêrby't beide foarmen de stamfokaal fan de infinityf hawwe (de ôfwikende foarm 'kaam' moat sjoen wurde as in analogyfoarm fan de doetiid 'kaam');
4. primêr sterk, sekundêr swak is 'nimme', wêrby't de sekundêre foarm ek

lûdwiksel fertoant (de ôfwikende foarm 'naam' moat sjoen wurde as in analogyfoarm fan de doetiidsfoarm 'naam');

5. primêr en sekundêr sterk, mar mei de stamfokaal fan de ynfinityf yn beide foarmen, is 'snute';

6. primêr en sekundêr sterk, mar mei de stamfokaal fan de ynfinityf yn de primêre en de Hollânske lûding yn de sekundêre foarm, is 'genêze';

7. primêr en sekundêr sterk, mar mei de stamfokaal fan de ynfinityf yn de sekundêre foarm, binne 'bidde', 'ferjitte', 'hâlde', 'hjitte', 'jilde' en 'slute'.

Hoewol't 'komd' en 'nomd' swakke foarmen binne, lit ik se fierder gewurde: better net te witten hawwe 'komme' en 'nimme' gjin swakke bûging yn de doetiid (foar de folsleinens merk ik noch op dat Dykstra 1900-1911 en Van Blom 1889: 146 ek de folslein regelmjittige foarm 'nimd' jouwe). Dat doch ik ek mei de earder neamde, mar net yn it boppesteande oersjoch opnommen foarm 'kiesd', dy't allinne by Dykstra 1900-1911 te finen is: ek fan 'kieze' wurde yn de troch my rieplachte boarnen (sjoch fierderop) allinne mar sterke doetiidsfoarmen jûn, al wiist Van Blom 1889: 145 derop dat yn de sprektal ek 'kiesde' en 'kiesd' foarkomme, mar omdat er dy foarmen as in 'verbastering' beskôget, nimt er se net op.

It detaillearre oersjoch fan ôfslutende mulwurden tsjinnet, wat my oanbelanget, twadderlei doel: it moat net allinnich sjoen wurde as in systematisearring en nuansearring fan Eisma syn beskriuwing, mar it kin ek helpe by it beantwurdzjen fan de fraach yn hoefier't Eisma syn útsprutsen foarkar foar de sterke bûging fan de neamde tiidwurden mei de beskriuwing yn oare boarnen strykt.

De oant no ta neamde ferskillen meie op it earste gesicht net revolusjonêr lykje, se binne mei it troch Eisma systematysk kiezen fan ien foarkarsfoarm wylst it hânwurdboek sterk en swak as lykweardich beskriuwt en dus gjin kar docht en mei de noch fierder te beskriuwen ferskillen yn feite hiel yngripend: wat krefter as men Eisma en it hânwurdboek bestudearret, wat grutter de nearne troch Eisma ferantwurde ferskillen wurde. Dat is, sjoen de oan it begjin fan dit artikel sinjalearre ôfhinklikheidsrelaasje tusken hânwurdboek en *Tiidwurden*, in opmerklik ferskynsel. Krekt lykas it hânwurdboek is *Tiidwurden* foar algemien, publyk gebrûk ornearre. De brûker wurdt lykwols op in dwaalspoar brocht: hy mient mei *Tiidwurden* in boekje te hawwen dat falt binnen de noarm dy't it hânwurdboek oanjout, mar dat yn feite in eigen noarm stelt.

II. 3a-2. Fergelyking mei oare boarnen

Yn it oersjoch hjirnei fergelykje ik de beskriuwing fan Eisma en it hânwurdboek-

boek mei dy fan acht grammatika's. Dy binne sa keazen dat neffens my in represintatyf byld ûntstiet fan de opfettingen fan grammatisy oer de kwestje sterk-swak. Boppedat haw ik it wurdboek fan Waling Dykstra, dat noch altiten in boarne fan grut belang is, rieplachte. It giet om de neikommende njoggen boarnen:

1. G. Colmjon. *Beknopte Friesche Spraakkunst*. Leeuwarden, 1863, s. 65-76;
2. Ph. van Blom. *Beknopte Friesche Spraakkunst*. Joure, s.j. [1889], s. 143-161;
3. W. Dykstra. *Friesch Woordenboek I-III*. Leeuwarden 1900-1911, werprintinge 1971, passim;
4. G. Postma en P. de Clercq. *Lytse Fryske Spraakleare*. Ljouwert, 1904, s. 80-91;
5. O.H. Sytstra en J.J. Hof. *Nieuwe Friesche Spraakkunst*. Leeuwarden, s.j. [1925], s. 141-159;
6. P. Sipma. *Ta it Frysk III*. Ljouwert, 1949, s. 31-43;
7. K. Fokkema. *Beknopte Friese Spraakkunst*. Groningen, s.j. [1967²], s. 55-74;
8. J. Boersma en G. v.d. Woude. *Spraaklear II*. S.p. [Ljouwert], 1980², s. 46-53;
9. P. Tiersma. *Frisian Reference Grammar*. Dordrecht/Cinnaminson, 1985, s. 80-89.

Yn de earste kolom steane de te behanneljen tiidwurden. Fan allegearre achtet Eisma dus de sterke bûging primêr, de swakke sekundêr. Rjochts steane neist elk tiidwurd hieltiten twa hoarizontale kolommen: yn de boppeste is ynformaasje te finen oer de doetiid, yn de ûnderste oer it ôfslutende mulwurd. De troch my brûkte boarnen binne kronologysk oardere. De symboalen yn de hokjes ûnder de boarnen hawwe de neikommende betsjutting:

:- gjin ynformaasje

.: allinnich sterk

s: primêr sterk, sekundêr swak

- 1: sterk én swak, wêrby't beide foarmen as lykweardich op te fetsjen binne (it giet hjirre om in lestige kategory: it is by fariaasje net altiten dúdlik hokker hiërargy bedoeld wurdt. Hoewol't it lang net ûnmooglik is dat ik in noarmoanwizing wolris ferkeard ynterpretearre hawwe kin, feroarje

eventuele flaters oan it totaalbyld net dat makket. Om dy reden en om romte te besparjen sil ik net in oersjoch fan de noarm oanwizings út de njoggen boarnen jaan)

p. primêr swak, sekundêr sterk

a: allinnich swak.

It seit himsels dat ik yn it kompakte oersjoch hjirûnder net alle ynformaasje ferarbeide ha dy't de boarnen jouwe. Sa binne fan Eisma ôfwikende doetiden net ferantwurde, mar ek dêrtroch feroarje de haadlinen fan myn artikel net. Oars leit it mei de ôfslutende mulwurden. Alle ôfslutende mulwurden op -(e)n, dus ek de lûdhâldende (byg. 'bidden'), binne as sterk beskreaun, alle op -t/-d as swak. As in tiidwurd lykwols mear as ien sterk ôfslutend mulwurd hat, byg. 'sletten' en 'sluten', is út sa'n beskriuwing noch net op te meitsjen om hokker foarmen oft it giet en wat har hiërargy is. Om Eisma syn opfettingen oer primêr sterke, sekundêr swakke tiidwurden sa goed mooglik beoardiele te kinnen, haw ik dêrom alle mulwurdsfoarmen dy't net sûnder mear út de kwalifikaasje 'sterk' -'swak' ôf te lieden binne, yn in apart oersjoch set. Dêr soenen op harsels ek de tiidwurden yn stean moatte dy't allinnich mar in swak ôfslutend mulwurd hawwe. Neffens Eisma binne dat (sj. it skema op s. 77-78): 'befelje' ('befelle'), 'beswike' ('beswykt'), dûke' ('dûkt'), 'knipe' ('knypt'), 'rûke' ('rûkt'), 'skoppe' ('skopt'), 'strûpe' ('strûpt') en 'wike' ('wykt'). Om it dochs al wiidweidige oersjoch net noch grutter te meitsjen, haw ik dy tiidwurden lykwols weilitten, behalven 'knipe' en 'wike': dêr haw ik by oaren ek sterke foarmen fan fûn. It oersjoch befettet boppedat de oare mulwurdsfoarmen dy't Eisma net jout, mar wol yn de troch my bestudearre boarnen neamd wurde. Ik ha dêrby, op twa foarmen út Colmjon nei, wêrby't ik twivele oan de útspraak ('gowen' fan 'jilde' en 'stawen' fan 'stowe'), de hjoeddeiske stavering oanhâlden. De brûkte ôfkoartingen yn it twadde skema hawwe de folgjende betsjutting: -: gjin foarm(en); a: allinnich; a.l.: allinnich lykweardich, d.w.s. allinnich primêre foarmen, dy't lykweardich binne; p: primêr; s: sekundêr; s.l.: sekundêr lykweardich, d.w.s. twa of mear sekundêre foarmen, dy't lykweardich binne. De foarmen dy't Eisma net jout, steane yn skeanprint.

tiidwurd	C63	B89	D0011	PC04	SH25	S49	F67	BW80	T85	- .s	l p a
1. befelje	-	-	- ¹	-	-	-	-	-	-	9	-
	-	-	- ¹	-	-	-	-	-	-	9	-
2. befinge	-	s	.	.	-	.	.	.	.	2	7
	-	s	l	.	-	.	.	.	.	2	6
3. beswike	-	-	s	-	-	-	-	-	-	8	1
	-	-	a	-	-	-	-	-	-	8	-
4. bidde	.	.	s	.	.	.	.	s	.	-	9
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	-	9
5. blaze	-	s	l	.	p	-	-	-	-	5	2
	-	s	a	.	p	-	-	-	-	5	2
6. blike	-	s	s	.	p	s	.	-	.	2	6
	-	s	a	.	p	p	a	-	a	2	2
7. bliuwe	.	.	.	.	.	l	.	l	s	-	7
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	-	9
8. dekke	.	s	.	.	-	.	.	s	.	1	8
	.	s	.	.	-	.	.	s	.	1	8
9. driuwe	.	.	.	.	.	l	.	-	s	1	7
	.	.	.	.	.	.	.	-	.	1	8
10. dûke	-	s	.	.	p	s	s	-	s	2	6
	-	a	a	a	a	a	a	-	a	2	-
11. erve	-	-	a	-	p	s	s	s	s	3	4
	-	-	a	-	p	s	s	s	s	3	4
12. fergje	-	-	a ²	-	-	-	-	-	-	8	-
	-	-	a ²	-	-	-	-	-	-	8	-
13. ferjitte	.	.	- ¹	.	.	.	.	.	.	1	8
	.	.	- ²	.	.	.	.	.	.	-	9
14. flechtsje	-	-	- ¹	.	-	-	-	-	-	8	1
	-	-	- ¹	.	-	-	-	-	-	8	1
15. genêze	.	p	a	.	p	-	.	-	.	2	4
	.	.	.	.	.	-	.	-	.	2	7
16. glimme	.	s	p	.	p	.	.	.	.	-	7
	.	s	p	.	p	.	.	.	.	-	7
17. glûpe	-	-	s	.	p	s	s	-	s	3	5
	-	-	s	s	p	a	p	-	a	3	2
18. gripe	.	s	s	.	p	s	s	.	p	-	7
	.	s	a	.	p	p	p	a	p	-	3

tiidwurd	C63	B89	D0011	PC04	SH25	S49	F67	BW80	T85	-	.s	lpa
19. hâlde	.	.	p	.	s	s	s	-	s	1	7	1
	.	.	.	.	.	.	.	-	.	1	8	-
20. hingje	s	s	s	.	l	.	s	s	.	-	8	1
	s	s	s	.	l	.	s	s	.	-	8	1
21. hjitte	-	-	- ¹	.	p	.	a	.	s	3	4	2
	-	-	- ²	.	.	.	.	.	.	2	7	-
22. jilde	.	.	.	.	.	.	.	-	p	1	7	1
	.	.	.	.	.	.	.	-	.	1	8	-
23. kliuwe	.	.	.	.	.	l	.	l	.	-	7	2
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	-	9	-
24. knipe	.	s	a ²	.	p	-	s	-	p	2	4	3
	a	s	- ¹	.	p	-	p	-	a	3	2	4
25. krûpe	.	-	s	.	p	s	-	-	-	4	4	1
	a	-	a	a	p	a	-	-	-	4	-	5
26. piuwe	-	-	a ²	.	-	-	-	-	-	7	1	1
	-	-	- ¹	.	-	-	-	-	-	8	1	-
27. priuwe	.	.	.	.	.	l	.	l	s	-	7	2
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	-	9	-
28. riuwe	.	.	.	.	.	l	.	l	s	-	7	2
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	-	9	-
29. rûke	-	s	.	.	p	s	s	-	s	2	6	1
	-	a	a	a	a	a	a	-	a	2	-	7
30. skelde	-	.	.	.	.	-	s	-	s	3	6	-
	-	.	s	.	.	-	s	-	s	3	6	-
31. skoppe	-	-	a ²	-	p	-	-	-	-	7	-	2
	-	-	- ¹	-	a	-	-	-	-	8	-	1
32. skriuwe	.	.	.	.	.	l	.	l	s	-	7	2
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	-	9	-
33. slûpe	-	s	s	.	p	s	s	-	s	2	6	1
	-	s	a	a	p	a	a	-	a	2	1	6
34. slute	.	.	.	.	.	.	.	l	s	-	8	1
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	-	9	-
35. snije	.	s	.	.	.	l	s	-	s	1	7	1
	.	s	.	.	.	l	s	-	s	1	7	1
36. snute	.	-	- ¹	.	a	-	p	-	p	4	2	3
	.	-	- ¹	.	.	-	.	-	.	4	5	-

tiidwurd	C63	B89	D0011	PC04	SH25	S49	F67	BW80	T85	-	s	lpa
37. spinne	.	.	.	.	.	.	.	.	.	-	9	-
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	-	9	-
38. stowe	s	l	s	.	p	-	s	-	p	2	4	3
	s	a	s	a	p	-	a	-	a	2	2	5
39. strekke	.	-	-	.	-	-	.	-	-	6	3	-
	.	-	-	.	-	-	.	-	-	6	3	-
40. strûpe	-	-	l	.	p	s	s	-	p	3	3	3
	-	-	a	a	a	a	a	-	a	3	-	6
41. swije	.	.	s	.	.	l	s	a	p	-	6	3
	.	s	l	. ³	.	l	s	a	p	-	5	4
42. swinke	-	-	- ¹	-	-	-	-	-	-	9	-	-
	-	-	- ¹	-	-	-	-	-	-	9	-	-
43. terskje	-	-	- ¹	-	-	-	-	-	-	9	-	-
	-	-	.	-	-	-	-	-	-	8	1	-
44. tingje	-	-	a ²	.	p	.	s	-	.	3	4	2
	-	-	- ¹	.	p	.	s	-	.	4	4	1
45. triuwe	.	.	.	.	.	l	.	l	s	-	7	2
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	-	9	-
46. ûntginne	-	-	- ¹	.	.	-	.	-	-	6	3	-
	-	-	l	.	.	-	.	-	-	5	3	1
47. wike	-	s	l	.	p	-	-	-	-	5	2	2
	-	s	- ¹	.	p	-	-	-	-	6	2	1
48. wiuwe	-	-	- ¹	.	p	p	s	-	s	4	3	2
	-	-	- ¹	.	p	p	a	-	a	4	1	4
49. wreke	-	-	a	-	p	-	-	-	-	7	-	2
	-	-	a	-	p	-	-	-	-	7	-	2
50. wriuwe	.	.	.	.	.	l	.	l	s	-	7	2
	.	.	.	.	.	.	.	.	.	-	9	-

1. Dykstra jout it tiidwurd wol, mar hat gjin bûgingsfoarmen.
2. Bûgingsfoarmen binne allinnich yn 'e foarbylden te finen.
3. Dêrneist sekundêr 'swige'.
4. Dykstra en Postma/ De Clercq meitsje ferskil tusken 'bidden' = 'gebeden' en 'bean' = 'útnoege', 'verzocht'. De oare boarnen dogge dat net.

	E89	C63	B89	D0011	PC04	SH25	S49	F67	BW80	T85
befinge	p. befongen s. befin ^{gd}	-	p. befongen s. befin ^{gd}	p.l. befongen, befin ^{gd} s. befin ^{gen}	p. befongen s. befin ^{zen}	-	a. befongen	a. befongen	a. befongen	a. befongen
bidde	p. bean s. bidden	a. bidden	a. bidden	a. bidden	a. bidden	p. bidden s. bean p. blykt ¹ s. bleken	a. bidden	a. bidden	p. bean s. bidden	a.l. bidden, bean a. blykt
blike	p. bleken s. blykt	-	p. bleken s. blykt	a. blykt	a. bleken	a. bleken	p. blykt s. blyken	a. blykt	-	a. blykt
ferjitte	p. fergetten s. ferjitten	a. fergetten	a. fergetten	a. fergetten	a. fergetten	a. fergetten	a. fergetten	p. fergetten s. ferjitten	a. fergetten	p. fergetten s. ferjitten
genêze	p. genêzen s. genezen	a. genêzen	a. genezen	p. genezen s. genêzen	a. genêzen	p. genezen s. genêzen	-	a. genêzen	-	a.l. genezen, genêzen
gripe	p. grepen s. grypt	a. grepen	p. grepen s. grypt	a. grypt	a. grepen	p. grypt s. grepen	p. grypt s. gripen	p. grypt s. grepen	a. grypt	p. grypt s. grepen
hâlde	p. holden s. hâlden	a. hâlden	a. hâlden	p. hâlden s. houden	p. hâlden s. hûlden	p. hâlden s.l. holden, hulden, houden	p. hâlden s. houden	p. hâlden s. holden	-	a.l. hâlden, hâlden
hingje	p. hongen s. hinge	p.l. hongen, hinzen s. hinge	p. hongen s. hinge	p. hongen s.l. hinge, hinzen	p. hongen s. hinzen	a.l. hinge, hongen	a. hongen	p. hongen s. hinge	p. hongen s. hinge	a. hongen
hjitte	p. hiten s. hjitten	-	-	a. hjitten	a. hjitten	p. hjitten s. hiten	p. hjitten s. hiten	a. hjitten	a. hiten	a.l. hjitten, hiten
jilde	p. gouwen s. jilden	a. gowen	a. gowen	a. gouwen	p. gowen s. gouwen	p. jilden s.l. gowen, gouwen	a. gouwen	p. jilden s. gouwen	-	p. jilden s. gouwen

1. Systra/ Hof 1925: 143 wiist derop dat 'is blykt' meastal 'hat bliken dien' is.

	E89	C63	B89	D0011	PC04	SH25	S49	F67	BW80	T85
knipe	a. knypt	a. knypt	p. <u>knepen</u> s. knypt	-	a. <u>knepen</u>	p. knypt s. <u>knepen</u>	-	p. knypt s. <u>knepen</u>	-	a. knypt
slôpe	p. slôpen s. slôpt	-	p. <u>slôpen</u> s. slôpt	a. slôpt	a. slôpt	p. slôpt s. slôpen	a. slôpt	a. slôpt	-	a. slôpt
slute	p. sletten s. sluten	a. sletten	a. sletten	a. sletten, sluten	a. sletten	a. sletten	p. sletten s. sluten	p. sletten s. sluten	a. sletten, sluten	p. sletten s. sluten
snije	p. snien s. snijd	a. l. <u>snein</u> , snien	p. l. <u>snein</u> , snien s. snijd	a. l. snien, <u>snein</u>	p. <u>snein</u> s. snien	p. snien s. <u>snein</u>	p. l. <u>snein</u> , snijd s. snien	p. snien, s. l. <u>snein</u> , snijd	-	p. snien s. snijd
snute	a. snuten	a. <u>snetten</u>	-	-	a. <u>snetten</u>	a. snuten	-	a. snuten	-	a. snuten
spinne	p. spûn s. spind	a. spûn	p. <u>spoan</u> s. spûn	p. <u>spoan</u> s. spûn	p. <u>spoan</u> s. spûn	a. spûn	a. spûn	a. spûn	p. spûn s. <u>spoan</u>	a. spûn a. spûn
stowe	p. stowen s. stood	p. <u>stawen</u> s. stood	a. stood	p. stowen s. stood	a. stood	p. stood s. <u>staun</u>	-	a. stood	-	a. stood
swije	p. swein s. swijd	a. swein	p. swein s. l. <u>swige</u> , swijd	p. l. swijd, <u>swige</u>	p. swein s. <u>swige</u>	a. swein	p. l. swein, swijd	p. swein s. swijd	a. swijd	p. swijd s. swein
ûntginne	p. ûntgûn	-	-	a. l. ontgûn, ontgind	p. <u>ontgoan</u> s. ûntgûn	a. ûntgûn	-	a. ûntgûn	-	-
wike	s. ûntgind a. wykt	-	p. <u>weken</u> s. wykt	-	a. <u>weken</u>	p. wykt s. <u>weken</u>	-	-	-	-

Om boppesteande oersjoggen better ynterpretearje te kinnen, jou ik, foar safier't se har dêr oer útlitten ha, hjirûnder oan hokker ynformaasje yn myn boarnen oer it ferbân tusken taalnoarm en sterke tiidwurden te finen is.

Van Blom 1889: 145 wiist derop dat yn 'e sprektaal guon sterke tiidwurden. byg. 'kieze', swak ferbûgd wurde, mar: 'het is de taak der Friesche schrijvers de taal tegen dergelijke verbastering te behoeden. Daarom worden in de volgende voorbeelden alleen de echte vormen, voor zoo verre ze nog in gebruik zijn, vermeld, terwijl daar onder zoo veel mogelijk wordt gewezen op de afwijkingen, die hier of daar in meerdere of mindere mate voorkomen.' Van Blom is dus normatyf, al hâldt er wol rekken mei it 'gebruik', yn, nei't ik op grûn fan it sitaat hjirfoar oannim, de sprutsen taal.

Yn 'Eenige inlichtingen vooraf' fan febrewaris 1896 op it earste diel fan Waling Dykstra syn wurdboek is ien sin oer de tiidwurden opnommen: 'Bij de werkwoorden worden, zoo noodig, de hoofdtijden en de verschillende persoonsvormen aangegeven met hunne verscheidenheden en onderlinge afwijkingen (s. V). As men de praktyske útwurking dêrfan besjocht, komt it derop del dat as regel fan sterke en ûnregelmjittige tiidwurden de bûgingsfoarmen al jûn wurde, fan swakke net. Oer it soarte fan Frysk stiet op side IV dat it Westerlauwerske Frysk beskreaun wurde sil 'En wel de *Friesche* taal die leeft, nog voortleeft onder en in den mond van het volk. In de eerste plaats alzo wat meest algemeen in de tegenwoordige provincie Friesland [...] gesproken wordt. En daarnaast wat eigenaardig, dialectisch is in elk gedeelte, zoveel mogelijk in elke streek [...]. Dit alles vindt men allereerst, zoo volledig mogelijk, in dit Woordenboek. Is bij onze Friesche schrijvers iets van dezen aard te vinden, zoo wordt ook vaak naar hen verwezen. Voorts wordt er in gevonden het dichter-Friesch, voorzooverre dit afwijkt van 't algemeen levende. Maar eerst in de tweede plaats. Niet omdat het minder is, integendeel, maar, omdat wat zelfs veel dichters zeggen, toch nog geen levende taal is in den mond van het volk. En in een Woordenboek geeft men 't algemeene eerst, het bijzondere daarna.' Sintraal stiet dus de libbene, algemiene (sprutsen) folkstaal. Dêrneist krije de dialekten omtinken.

Postma/ De Clercq 1904: 90 is tige dúdlik yn syn opfettingen: 'Yn praet en skrift wirde somlike lûdwikseljende foarmen faken forsleauke, en brûkt men dêr lûdfêste foar. It is saak dit NEI TO LITTEN, en de skat fen lûdforoaring by de Fryske sechdewirden [= tiidwurden] en it forskaet dat hja jowe yn eare to hâlden [...]. Ek heart men yn 't praet mannichkear oanhingsels ta sechdewirden foegjen, dy hjar forfoarming al hawwe; soks is OERTALLICH en ÔF TO RIEDEN. Foarmen as ik *forkocht*SJE, hy skreauDE, *hja ieten*E hawwe in oanheak krige, dêr it mark fen de onfolsleine dotiid mei forsloppe wirdt, en dokke as *dien*D, *hawn*D stoarnD litte in onnedige

tapassing sjen fen lûdwikseljende en lûdfêste forfoarming tagelyk.' Postma/ De Clercq stiet hoe dan ek gjin ferswakking fan tiidwurden ta.¹⁰

Sytstra/ Hof 1925: 141 lit in oar lûd hearre: 'Het vaste kenmerk der sterke werkwoorden is, dat zij hun onvult. verleden tijd niet door een uitgang aan te nemen, doch door wijziging van den stamklinker vormen, en dat hun verleden deelwoord op *(e)n* uitgaat. Wij nemen onder de sterke wwn. ook op zulke [...] die een enkelen zwakken persoonsvorm aangenomen hebben, of zelfs geheel zwak geworden zijn, doch welker niet meer normaal te achten sterke vormen nog wel hier en daar in de spreektaal voorkomen, of voor 't minst in de litteratuur nog wel eens gebruikt worden. Deze oudere vormen worden dan *en parenthèse* achter de normaalvormen vermeld.' Sytstra/ Hof hâldt dus rekken mei it feitlike gebrûk. Net-frekwinte sterke foarmen, sawol yn 'e sprek- as skriuwtaal, wurde as sekundêr beskôge.

Fokkema 1967²: 55 syn miening is minder dúdlik: 'Door invloed van de beide klassen op elkaar komen bij de sterke wel zwakke vormen voor en omgekeerd. In het overzicht worden niet alle gebruikte, maar wel de meest gebruikelijke vormen gegeven.' Wis is dat er it materiaal skiftet en dêrby rekken hâldt mei de frekwinsje, ûnwis oft er útgiet fan de skriuwtaal, de sprektaal of mooglik beide wol. Fokkema liket yn alle gefal de normative kant neist.

Itselde jildt, ta beslút, foar Tiersma 1985: 85: 'Since the standard is rather flexible in Frisian, and since many dialectal forms are tolerated, the choice of which variant is the primary one is sometimes a bit arbitrary. Generally I have opted for the verb form which occurs most often in the written language or which has the widest geographical spread.' Dêrmei is frekwinsje in belangryk kritearium foar Tiersma, sawol yn it skriftlike as it mûnlinge taalgebrûk, mar dy útspraak wurdt yn de sin dy't fuort nei it sitaat fan niiskrekt komt, korrisjearre: 'Not all of the great variety of alternative

¹⁰. Pebesma hat yn 1962 al op de útsprutsen foarkar fan Postma/ De Clercq foar de sterke bûging wiisd, ek as it om tiidwurden gong dy't al lang in swakke konjugaasje hienen: 'As men de ûnderskate boarnen sa ris neigiet, falt jin fuortdaliks it greate forskil op tusken P/C en W. D[ykstra]. By P/C sjogge wy hast oeral in sterke bûging, wylst W.D. dêrfoaroer suver alles swak hat. Soks is nammersto nijsgjirriger as men sjocht nei de jierren fan útjefte, dy't hjir gearfalle. It moat dus wêze dat P.C. de bûging mear set hawwe op it taalhistoaryske flak, wylst W.D. it folk as basis nommen hat. (boekelju en folksman.) (Pebesma 1962: 173).

dialectical forms have been included - my purpose has been to list those which are most likely to be encountered in the literature, rather than to provide an exhaustive listing'. Frekwinsje wurdt no allinnich noch mar yn ferbân brocht mei de skreaune taal, mear yn it bysûnder mei de literatuer.

Hoewol't elk wurdboek en elke grammatika selektyf wêze moat yn it opnimmen fan taalmateriaal, kinne der datoangeande grutte ferskillen bestean. It liket derop dat Sytstra/Hof en Waling Dykstra alderearst fan de libbene, sprutsen folkstaal útgeane en pas yn it twadde plak nei de skriuwtaaltradysje sjogge, wylst Tiersma en foaral Postma/ De Clercq 'neffens it boekje' ferbûge. Van Blom nimt wat in tuskenposysje yn, wylst Fokkema syn opfettingen net al te dúdlik binne. De frekwinsje fan in foarm spilet by de seleksje fan it materiaal in (grutte) rol, behalven by Postma/ De Clercq. It is lykwols de fraach yn hoefier't de skriuwers har opfettingen op konkrete feiten basearre hawwe. Foar alle seis jildt dat se oer fitale saken as status, frekwinsje en skriftlik taalgebrûk, geografyske en kronologyske spried gjin eksakte ynformaasje ta har foldwaan hienen. As it om it sprutsen Frysk giet, soenen de folkstaalkenners Dykstra en Hof wolris it bêste ynformearre wêze kinne. Dy twa lykje ek it romhertichst yn it opnimmen fan swakke bûgingsfoarmen, de oaren binne dúdlik normativer. As wy rekken hâlde mei it grutte tiidsferskil dat der tusken de boarnen sit, is dat in opmerklik feit. It is bekend dat tiidwurden, benammen troch analogywurking, ferswakje. It omkearde, it sterk wurden fan in oarspronklik swak tiidwurd, komt hjoeddedei amper of net foar (yn ús materiaal soe 'erve' in útsûndering wêze kinne). Ek nije tiidwurden binne altiten swak. Sa besjoen soe dus steld wurde kinne dat wat jonger in boarne is, wat mear swakke foarmen ferwachte wurde meie. It is lykwols mei in heal each wol te sjen dat myn boarnen har dêr net oan hâlde. Lit ús ris wat krefter sjen nei de globale ynformaasje dy't de boarnen oer sterk-swak jouwe. It is net sa maklik om ta in betroubere fergelyking te kommen: net allinnich it ferskil yn tiid beynfloedet it byld of soe dat alteast dwaan kinne, ek de ferskillen yn taalideologyske opfettingen, it primêr stellen fan de sprek- of skriuwtaal en it ûngelikense tal tiidwurden dat beskreaun wurdt, hawwe gefolgen foar it byld. Dêrom moatte de konklúzjes dy't út it neikommend oersjoch te lûken binne, mei de nedige foarsichtigens besjoen wurde. It liket my sinfol ta om se te fergelykjen mei de eksplisite ynformaasje dy't de boarnen sels oer de kwestje sterk - swak jouwe.

boarne	-	.s	lpa	nû
C1863	48	50 = 96%	2 = 4%	1
B1889	38	57 = 92%	5 = 8%	4
D1900-1911	21	50 = 63%	29 = 37%	9
PC1904	16	78 = 93%	6 = 7%	2
SH1925	20	39 = 49%	41 = 51%	10
S1949	36	42 = 66%	22 = 34%	8
F1967	24	64 = 84%	12 = 16%	5
BW1980	62	27 = 71%	11 = 29%	7
T1985	28	54 = 75%	18 = 25%	6
E1989	-	92 = 92%	8 = 8%	3

Taljochting

De meast linkse kolom hoecht bûten E1989 = Eisma 1989 gjin taljochting. Yn de folgjende trije kolommen wurdt elk tiidwurd twa kear teld: foar de doetiid en it ôfslutende mulwurd. Yn de twadde kolom stiet it totale oantal kearen dat in boarne in tiidwurd net ferbûcht, yn de tredde it totale oantal kearen dat in tiidwurd allinnich of primêr as sterk ferbûgd wurdt, yn de fjirde it totale oantal kearen dat in tiidwurd of as lykweardich sterk en swak beskreaun wurdt of as allinnich of primêr swak. Ik ha dy yndieling basearre op Eisma syn beskriuwingssysteem. De persintaazjes yn de tredde en fjirde kolom binne allinnich basearre op it tal kearen dat in boarne in tiidwurd ferbûcht (de lege plakken binne dus net achtslein). Yn de fyfde kolom is de folchoarder fan de boarnen neffens persintsgeewize foarkar foar de sterke bûging oanjûn. Der binne wat dat oangiet grutte ferskillen: fan 96 oant 49 %. In heech persintaazje hawwe Colmjon, Postma/ De Clercq, Eisma en Van Blom, in relatyf leech oandiel Sytstra/ Hof, Dykstra en Sipma, hielendal as men rekken hâldt mei de tiid.

Boppesteande útkomsten binne goed te fergelykjen mei wat de boarnen eksplisyt oer har foarkar foar sterk-swak meidiele. Van Blom en Postma/ De Clercq binne, sa't wy sjoen hawwe, útsprutsen konservatyf. Colmjon, de âldste boarne, lit him net explisyt út oer sterk-swak, mar op grûn fan it boppesteande skema is er by Van Blom en Postma/ De Clercq yn te dielen. Itselde jildt grif ek foar Eisma, de jongste boarne, dy't him yn syn 'Ferantwurdig' wol útlit oer sterk-swak, mar dêr net ta dúdlike útspraken komt. Oan de oare kant steane Sytstra/ Hof en Dykstra, dy't skriuwe dat se útgeane fan de libbene (mûnlinge) taal. De konsekwinsje dêrfan is blykber dat se swakke foarmen net bûten de boekjes hâlde, mar prinsipiël opnimme. Itselde jildt sa te sjen foar Sipma, dy't him dêr fierder net oer útlitten hat. Dat Fokkema en Tiersma frijwat in foarkar foar de sterke bûging lykje te hawwen, is, sjoen wat se dêroer skreaun hawwe, gjin ferrassing. Bliuwt oer Boersma/ Van der Woude, dy't in wat neutrale posysje ynnimt. It is goed om jin op dit plak te realisearjen dat it hânwurdboek op de neamde útsûnderingen nei de fyftich tiidwurden as lykweardich sterk-swak beskriuwt. Sa besjoen nimt it de meast liberale posysje yn. Dêr stiet foaroer dat dêryn net ien tiidwurd as primêr of as allinnich mar swak beskreaun wurdt, alteast foar safier't it om de doetiid giet.

De konklúzje dat taalideologyske opfettingen in wichtige rol spylje, wurdt fersterke troch de konstatearring dat de boarnen yn de beskriuwing fan de fyftich tiidwurden neist oerienkomsten¹¹ dochs grutte ferskillen sjen litte. As fêststie dat in tiidwurd (op in beskaat stuit) sterk, swak of sels beide wie, dan soenen de oerienkomsten folle grutter wêze moatte. Wy hawwe al

¹¹. De term 'oerienkomsten' suggerearret op himsels in ienheid dy't der net is: wer útgeand fan it skema op s. 90 binne de kategoryen . en s oan de iene en 1, p en a oan de oare kant gearfoege. Boppedat is der ûnder de kategory . in grut ferskaat oan ôfslutende mulwurden gearfoege. As wy lykwols 'gelyk' yn boppesteande romme sin opfetsje, dan jildt dat foar 'befelje', 'bidde', 'spinne' en 'wike', de doetiid fan 'terskje' en it ôfslutende mulwurd fan 'bliuwe', 'ferjitte', 'kliuwe', 'priuwe', 'riuwe', 'skriuwe', 'slute', 'triuwe' en 'wriuwe'. Sûnder in minimum tal te stellen oan de boarnen dy't in tiidwurd as 'gelyk' beskriuwe moatte, soe steld wurde kinne dat de oerienkomsten sels noch wat grutter binne. Der moat benammen sjoen wurde nei de posysje fan de lege plakken: as dêrneist noch mar ien oare kategory (.s of lpa) bestiet, kin de beskriuwing fan tiidwurden ek as gelyk opfette wurde. Dat jildt byg. foar 'dekke', 'fergje', 'flechtsje', 'skoppe' en 'wreke'.

sjoen dat de ferskillen net of net allinnich ferklearre wurde kinne troch de lange rige fan jierren (1863-1989) dy't de boarnen bestrike. Blykber kin der ûnienigens bestean oer it karakter fan in tiidwurd. Dat relativearret de wearde fan elke beskriuwing. Wêr't safolle diskusje mooglik is, sil men as grammatikus of wurdboekskriuwer yn alle gefal jins (taalideologyske) opfettingen hiel dúdlik meitsje moatte. Op dat punt sjitte de troch my bestudearre boarnen (as se al wat oer de kwestje sizze) tekoart.

It falt op dat der safolle lege plakken binne, net allinnich yn fergeliking ta Eisma, dy't se uteraard net hat, mar ek yn absolute sin. Eisma net meirekkene sjogge de sifers fan de trije kolommen (-; .s; lpa) der sa út: $293-461-146=33\%-51\%-16\%$.

Ien reden foar it hege tal lege plakken soe wêze kinne dat in skriuwer in (sterk) tiidwurd bewust net opnommen hat, byg. fanwegen syn lege frekwinsje of syn argaïstysk karakter. Hy kin it fansels ek gewoan fergetten wêze.¹² In tredde reden lykwols sil grif wêze dat beskate tiidwurden net of net allinnich as sterk oanfield wurde. Dat is miskien it bêste oan Dykstra sjen te litten. Dy hat op 'strekke'¹³ nei alle fyftich tiidwurden fan Eisma opnommen, mar fan fjirtjin jout er gjin doetiid en/of ôfslutend mulwurd. Dy fjirtjin tiidwurden hawwe mei-inoar njoggentjin lege plakken. De njoggen oerbliuwende plakken dy't Dykstra wol ynfold hat, sjogge der sa út: 3x .s en 6x lpa. It byld wurdt noch wat dúdliker as wy ek sjogge nei de beskriuwing fan de fjirtjin tiidwurden yn de oare acht boarnen. Dykstra meirekkene, sjogge de sifers foar de trije kolommen (-; .s; lpa) der sa út: $155-67-30 = 62\% - 27\% - 12\%$. Yn fergeliking ta de sifers foar alle fyftich tiidwurden ($33\% - 51\% - 16\%$) falt op dat it persintaazje lege plakken hast ferdûbele is, wylst dêrfoaroer de kategory .s sawat troch de helte gongen is.

De njoggen boarnen hawwe mei-inoar 146 lpa-foarmen: it giet om 66 kear de doetiid en 80 kear it ôfslutende mulwurd. In aparte posysje nimme de tsien tiidwurden op -iuwe ('bliuwe' ensfh.) en 'genêze' yn: útsein 'piuwe' en 'wiuwe' kin neffens de boarnen fan dat skift it ôfslutende mulwurd noait ferswakje. As wy de neamde alve tiidwurden net meirekkenje, binne de sifers: 45 kear doetiid en 76 kear ôfslutend mulwurd. Dêrmei wurdt de

¹². In foarbyld dêrfan soe Tiersma wêze kinne. Utgeand fan alle twahûndert tiidwurden fan Eisma hat er net allinnich ynfrekwinde tiidwurden as 'belide', 'koaie' en 'piuwe' weilitten, mar ek (tige) gongbere as 'begjinne', 'lykje', 'tinke', 'wenne' en 'wreke'.

¹³. Dykstra hat dat tiidwurd wol, mar net yn de betsjutting ('strekken', 'to stretch') dy't Eisma der oan jout.

tindins dat de ferswakking oer it algemien yn it ôfslutende mulwurd begjint, noch wat sichtberder. Yn feite is it oanpart fan de ôfslutende mulwurden noch grutter: 'bidde', 'ferjitte', 'genêze', 'hâlde', 'hjitte', 'jilde', 'slute' en 'snute' hawwe neffens de foarm dan wol altiten in sterk ôfslutend mulwurd en hearre dêrmei ta it skift fan 'bliuwe' ensfh., mar út it oersjoch op side 85-86 wurdt dúdlik dat har ôfslutend mulwurd faak de stamfokaal fan de ynfinityf hâldt: wer neffens de twadieling lpa en .s rekkene giet it om 34 kear lûdhâldend en 25 kear lûdferoarjend ('bidde', 'genêze' (allinne de ê-foarmen binne teld), 'hâlde', 'hjitte' en 'snute' binne meast of allinne 'swak', 'ferjitte', 'jilde' en 'slute' meast of allinne 'sterk').

Eisma jout fan 'befelje', 'beswike', 'dûke', 'krûpe', 'rûke', 'skoppe', 'strûpe' en 'wike' allinnich mar swakke ôfslutende mulwurden (oare lpa-foarmen neamt er net, noch foar it ôfslutende mulwurd, noch foar de doetiid). De oare njoggen boarnen hawwe foar dy acht tiidwurden mei-inoar 27 lpa-foarmen. Dêrmei bliuwe foar de oare 42 tiidwurden $80 - 27 = 53$ lpa-ôfslutende mulwurdsfoarmen oer. Yn it algemien kin dus fan de ôfslutende mulwurden sein wurde dat neffens de njoggen boarnen de ferswakking fierder giet as út Eisma bliken docht. Dat jildt noch mear foar de doetiidsfoarmen, mar dat komt om't dy neffens Eisma allegearre primêr sterk binne (de njoggen boarnen hawwe lykas bekend mei-inoar 66 lpa-foarmen).

Ear't ik de tiidwurden apart besprek, jou ik noch in oersjoch fan de ienentweintich ôfslutende mulwurdsfoarmen dy't de njoggen boarnen yn fergeliking mei Eisma (en it hânwurdbboek) ekstra hawwe.

- befinge : D0011: s. 'befingen'; PC04: s. 'befinzen';
- blike : S49: s. 'blikken';
- gripe : S49: s. 'gripen';
- hâlde : D0011 + S49: s. 'houden'; PC04: s. 'hulden'; SH25:
s.l. 'hulden', 'houden'; T85: a.l. 'hoden';
- hingje : C63: p.l. 'hinzen'; D0011: s.l. 'hinzen'; PC04: s. 'hinzen';
- jilde : C63: a. 'gowen'; B89: a. 'golden'; PC04: p. 'golden'; SH25:
s.l. 'golden';
- knipe : B89: p. 'knepen'; PC04: a. 'knepen'; SH25 + F67: s. 'knepen'
- slûpe : B89: p. 'slopen';
- snije : C63 + D0011: a.l. 'snein'; B89 + S49: p.l. 'snein'; PC04: p.
'snein'; SH 25: s. 'snein'; F. 67: s.l. 'snein';
- snute : C63 + PC04: a. 'snetten';
- spinne : B89 + D0011 + PC04: p. 'spoan'; BW80: s. 'spon';
- stowe : C63: p. 'stawen'; SH25: s. 'staun';
- swije : B89: s.l. 'swige'; D0011: p.l. 'swige'; PC04: s. 'swige';

- ûntginne : PC04: p. 'ontgoan';
- wike : B89: p. 'weken'; PC04: a. 'weken'; SH25: s. 'weken'.

Troch Eisma syn ôfhinklikheid fan it hânwurdbboek mist er de neamde foarmen. No soe dat better te ferdigenjen wêze as er sels konsekwint alle argaïsmen en net al te gongbere dialektfoarmen weilitten hie, mar dat is net sa: 'finzen' ('gevangen') en 'koft' ('gekocht') moatte as ferâldere beskôge wurde, wylst byg. 'lei/' 'leid' ('gelegd', 'gelegen'), 'sei/' 'seid' ('gezegd') en 'sliepen' mar yn relatyf lytse hoeken fan Fryslân gongber binne. No't Eisma dy ôfslutende mulwurden opnommen hat, sij it as sekundêre foarmen, hie er dat ek dwaan moatten mei ferâldere foarmen as 'befinzen', 'hinzen' en 'golden', wylst útsprutsen dialektfoarmen as 'snein', 'sp oan' en 'spon' like goed in plakje fertsjinne hienen. Sjoen har relatyf romme dialekt-geografyske spried¹⁴ hienen 'houden' en 'hoden' sels as primêre foarmen opnommen wurde moatten (mar dat soe botse mei Eisma syn útgongspunt fan mar ien primêre foarm).

Oer de net troch Eisma opnommen foarmen kin noch sein wurde dat se op 'swige' nei allegearre einige op -(e)n. Dat sil yn it algemien op in beskate âldens wize mar guon derfan moatte grif as Hollanismen besjoen wurde, byg. 'knepen' en 'slopen'. Mooglik om dy reden wurde se mijd, ek troch Eisma. Sydlings merk ik op dat dy yn syn hiele boekje nearne op it probleem fan de ynfloed fan it Hollânsk op krekt de 'sterke en ûnregelmjittige' tiidwurden komt: by gâns fan de troch Eisma neamde tiidwurden giet it yn de Fryske sprektal net om de tsjinstelling sterk - swak, mar Frysk - Hollânsk (byg. 'blik/' 'blykte' wurdt: 'bleek', 'kroep/' 'krûpte' wurdt 'kroop', 'spûn/' 'spinde' wurdt 'spon', 'ûntgûn/' 'ûntgind' wurdt 'ontgonnen' ensfh.).¹⁵ Ik sil der net foar pleitsje om soksoarte foarmen in plakje te jaan, mar har hielendal deaswijsje is it oare uterste en fersterket it idee dat Eisma de taal al te maklik as in ynstrumint sjocht dat yn in boekje foarskreaun wurde kin.

(twadde part yn it kommende nûmer)

¹⁴. Sjoch dêrfoar Hof 1933: 194.

¹⁵. Sjoch ek Breuker 1979: 55-56.

TAALIDEOLOGY, TAALNOARM EN TAALSIMPLISME II¹⁶

Pieter Breuker

II.3b. De fyftich tiidwurden neier besjoen

II. 3b-1. Ynlieding

Sintraal yn it earste part fan dit artikel steane de fyftich fan de twahûndert troch Eisma behannele tiidwurden (D. Eisma. *Tiidwurden*, Ljouwert, 1989) dy't neffens him yn doetiid en/ of ôfslutend mulwurd sawol sterk as swak wêze kinne, wêrby't Eisma yn gefal fan in karmooglikheid de sterke foarm hieltiten primêr achtet. Myn wiidweidige fergelyking fan de beskriuwing fan dy fyftich tiidwurden troch Eisma, it hânwurdboek fan de Fryske Akademy en njoggen oare boarnen (acht grammatika's en it wurdboek fan Waling Dykstra - allegearre boarnen fan it Nijfrysk) hat in eksimplarysk karakter. It hat dêrby bliken dien dat Eisma him lang net altiten hâldt oan de noarm fan it hânwurdboek, dat er himsels as ramt steld hie. Ek de ôfwikingen mei de njoggen oare boarnen - dêr't Eisma nammers net nei ferwiist - binne grut.

Haw ik yn it foargeande de klam lein op it skift fan de fyftich tiidwurden as gehiel, yn dizze paragraaf sil it yn earste opslach gean om de 'losse' tiidwurden. Dy sil ik stik foar stik beskriuwe en de útkomsten dêrfan mei Eisma syn opfettingen fergelykje. Oan 'e ein sil ik op grûn fan de ynformaasje dy't de fyftich tiidwurden yn har gehiel jouwe, besykje om noch in stikmannich algemiene konklúzjes te lûken. Utgongspunt by myn beskriuwing is de ynformaasje dy't de troch my brûkte boarnen jouwe.

Neist de ynformaasje dy't de njoggen boarnen mei-inoar jouwe, moat ek nei elk apart sjoen wurde: dat kin it byld ferdúdlikje en nuansearje. As bygelyks Dykstra en Sytstra/ Hof as iennichsten in foarm as (primêr) swak beskriuwe (byg. de doetiid fan 'tingje'), dan kin dat in oanwizing wêze dat dy sa yn it libbene (mûnlinge) taalgebrûk ferbûgd wurdt en dat de troch oaren jûne (primêr) sterke foarmen (benammen) ta de skriuwtaal hearre. Dat *kin* sa wêze: om mear wissichheid te krijen, soe men folle mear ynformaasje hawwe moatte oer de materiaalsamling, útgongspunten, taalideologyske opfettingen ensfh. fan de ûnderskate boarnen (de troch my dêroer byinoar brochte ynformaasje yn de diel I (s. 87-89) is datoangeande net mear as in begjin)¹⁷. Ek soe men witte moatte yn hoefier't de ferskillende beskriuwings ûnôfhinklik fan inoar ta stân kommen binne. It is mei om it boppesteande net maklik om de njoggen boarnen neffens belang te oarderjen. De faktor tiid (wanneer is in boarne ferskynd?) soe op himsels in belangryk kritearium wêze kinne, mar wy hawwe al sjoen dat it byld yn alle gefal fertribele wurdt troch de al of net ferburgen taalideologyske opfettingen. Der sil dus mei de nedige reserve nei de sa objektyf lykjende oersjoggen fan de bûging fan de doetiid en it ôfslutende mulwurd sjoen wurde moatte.

De foargeande relativearjende opmerkingen hâlde, tinkt my, net yn dat der hielendal gjin ynformaasje te heljen is út de oersjoggen. As bygelyks alle boarnen in tiidwurd as allinnich mar sterk (lykas 'spinne') beskriuwe, dan is dat fansels op syn minst in sterke oanwizing yn in beskate rjochting. Der moat dêrby tagelyk rekken hâlden wurde mei hoe't dy ynformaasje 'opboud' is: it kin ferskil meitsje oft de trije haadkategoryen dêr't ik elk tiidwurd ûnder beflap,

¹⁶. Foar in goed begryp is it needsaaklik om diel I fan it artikel (*Us Wurk*, jrg. 38 (1989), s. 65-94) earst nochris troch te lêzen en by de hân te hâlden.

¹⁷. Myn kollega Liesbeth Brouwer wiisde my derop dat ik de term 'taalideology' net (eksplisyt) omskreaun ha. Sûnder te besykjen om ta in útwurke definysje te kommen, soe ik der hjirre in pear opmerkingen oer meitsje wolle. Eisma (om my dêrta te beheinen) stelt him net (primêr) ta'n doel om de tiidwurden en har bûgingsfoarmen sa't dy yn de sprek- en/ of skriuwtaal, yn 'e taalwerklikheid, foarkomme, te beskriuwen, hy hat (ferburgen) ideeën oer wat de ideale foarmen binne en dy set er op papier, m.o.w. syn útgongspunt is net deskriptyf, mar preskriptyf. Dêrtroch kin er ek (sa maklik) oannimme as soe by fariaasje hieltiten in foarkarsfoarm oan te wizen wêze. Eisma hat dus yn myn fisy iensidige, kleurde opfettingen oer aard en wêzen fan de 'ûnregelmjittige en sterke' tiidwurden. Dy binne ûnderdiel fan syn taalideology.

inoar willekeurich ôfwikselje of in fêst te lizzen tendins sjen litte. In foarbyld fan dat lêste soe 'erve' wêze kinne: oant en mei 1925 beskriuwe de boarnen it twa kear as in tiidwurd mei swakke foarmen dy't op syn minst lykweardich binne oan de sterke (wylst trije kear gjin ynformaasje jûn wurdt), dêrnei komt it út de boarnen allinnich mar as in (primêr) sterk tiidwurd nei foaren. Op grûn dêrfan soe men 'erve' opfetsje kinne as in no (primêr) sterk tiidwurd, dat earder (primêr) swak west hat. It ûntbrekken fan ynformaasje kin foar it karakter fan in tiidwurd ek in oanwizing wêze. In ekstreem foarbyld dêrfan is 'befelje': alle acht grammatika's jouwe it tiidwurd hielendal net, wylst Dykstra it wol as apart lemma opnommen hat, mar der gjin bûgingsfoarmen by set. Ien en oar liket derop te wizen dat 'befelje' as regelmjittich en dus swak opfette wurde kin.

Fan in oantal tiidwurden lykwols is min te sizzen hoe't se op in ferantwurde wize beskreaun wurde kinne, itsij om't de boarnen te min dúdlike en fergelykbere ynformaasje jouwe ('hjitte' is dêr in foarbyld fan), itsij om't se inoar tefolle tsjinsprekke (lykas by 'strekke'). Fansels is dy konstatearring ek in útkomst en net de minst belangrike: de dúdlikens dy't Eisma konsekwint jout, is gauris mar sabeare.

De beskriuwing fan elk tiidwurd begjint mei it jaan fan de ynfinityf sa't dy by Eisma (primêr) foarkomt. Dan folgje twa kear trije kolommen mei sifers of lizzende streekjes, de earste trije foar de doetiid (tenei dt.), de oare trije foar it ôfslutende mulwurd (o.m.). Yn de earste kolommen fan beide trijetallen is hieltiten it oantal kearen te finen dat de njoggen boarnen de dt. of it o.m. *net* hawwe, yn de twadde it tal kearen dat se dt. of o.m. as sterk of primêr sterk beskriuwe en yn 'e tredde it tal kearen dat neffens har dt. en o.m.

swak, primêr swak of lykweardich swak-sterk binne. Dêrnei jou ik de by Eisma te finen foarkarsfoarm fan resp. de dt. en it o.m. mei (foar safier fan tapassing) dêrachter tusken heakjes de troch him as sekundêr beskôge foarmen.

Op grûn fan de njoggen boarnen besykje ik om yn it koart elk tiidwurd, sawol de dt. as it o.m., te typearjen as sterk, primêr sterk, lykweardich sterk-swak, swak. Dy typearring fergelykje ik ta beslút mei Eisma sines en op grûn dêrfan doch ik in útspraak oer Eisma syn opfettingen. Dêrby gean ik út fan trije mooglikheden: 1. Eisma syn beskriuwing is foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen; 2. Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen; 3. ik doar oer it ferbân tusken Eisma en de boarnen gjin útspraak te dwaan. By myn beoardieling haw ik ek sjoen nei dy foarmen dy't Eisma net jout, mar dy't al yn 'e boarnen foarkomme. Allinnich as it om in mear as ynsidintele foarm gong (byg. de dt. 'snei' en it o.m. 'snein' fan it tiidwurd 'snije'), hat dy meispile yn myn oardiel oer de graad fan oerienstimming tusken Eisma en de njoggen boarnen.

Yn myn ynterpretaasje fan de data sit in subjektyf elemint, dêr is troch it aard en de beskriuwing fan it materiaal gjin ferwin op. Yn it foarste plak is net ien fan de njoggen sa dúdlik op it stik fan hiërgary as Eisma. Wit men fan de lêste dat er konsekwint (ek typografysk) ûnderskied makket tusken foarkarsfoarm en ek tastiene farianten, by oare boarnen is it faak rieden hoe't de ferhâldingen krekt lizze. Ik ha der yn it earste part fan dit artikel (s. 80-81) al op wiisd dat 'it lang net ûnmooglik is dat ik in noarmoanwizing wolris ferkeard ynterpretearre hawwe kin'. Yn in inkeld gefal, sa haw ik neitiid konstatearre, is dat ek sa¹⁸, mar dêrtroch, sa stelde ik, soe 'it totaalbyld net dat makket feroarje'. Dy konklúzje lûk ik no noch, mar foar in 'los' tiidwurd soenen de ferhâldingen oars komme kinne te lizzen: as ik dan ien, twa kear in noarmoanwizing oars opfetsje as bedoeld is, kin dat konsekwinsjes foar myn ynterpretaasje hawwe. Dochs twivelje ik der net oan dat, al hoe lestich oft soms de noarmoanwizingen ek te ynterpretearjen en te beskriuwen wienen, myn konklúzjes aanst oer it gehiel fan de fyftich tiidwurden net subjektyf binne: eventuele 'flaters' wurde yn it gehiel wol wei.

In twadde omstannichheid dy't wol (wat) subjektivens feroarsaakje moat, is de fraach hoe't de typearring fan de njoggen boarnen foar in tiidwurd *as gehiel* útlein wurde moat. Dêrby dogge har fragen foar as: hoefolle fan de njoggen boarnen moatte in foarm as x beskriuwe om dy ek as x typearje te kinnen; hoe binne de seis kategoryen (sterk, primêr sterk, swak, primêr swak,

¹⁸. In foarbyld dêrfan is 'hjitte'. Ik bin yn earste opslach troch Eisma syn net sa gelokkige notaasje 'heten, bevelen' op 'e doele brocht: de komma tusken beide tiidwurden suggerearret dat se deselde betsjutting hawwe, mar by neier ynsjen giet it sawol om 'be called' as 'order'. Dat ynsicht hat ta in nije ynterpretaasje fan de ynformaasje oer 'hjitte' laat (wêrmei't de beskriuwing yn diel I ferfalt). Fierder moatte noch de neikommende ferbetteringen oanbrocht wurde: 'hâlde': B89 dt. sterk m.w. dt. primêr sterk; idem: T85: dt. sterk m.w. dt. lykweardich sterk - swak; 'krûpe': B89 gjin dt. m.w. dt. sterk; idem: B89 gjin o.m. m.w. primêr sterk. Yn noat 11 (s. 91) moat 'wike' as 'swinke' lêzen wurde.

lykweardich swak-sterk, gjin beskriuwing) ta ien einoardiel te smeien; wat is it belang fan de opbou fan de ynformaasje? It sil dúdlik wêze dat dêr gjin objektive, algemien jildende kritearia foar te finen binne.

Ik ha besocht om soksoarte metodologyske problemen op te lossen troch hieltiten eksplisyt myn ynterpretaasje fan it karakter fan elke dt. en elk o.m. te jaan en boppedat yn dy gefallen dat soks spile, Eisma konsekwint it foardiel fan de twivel te jaan (lykas by de dt. fan 'slute', dy't ik mei Eisma as allinnich sterk opfette ha, mar dy't ek as primêr sterk/ sekundêr swak ynterpretearre wurde kinne soe). Fierder haw ik, troch út te gean fan de romme kategoryen 'foldwaande' resp. 'ûnfoldwaande' yn oerienstimming mei de boarnen, nochris op in ekstra wize besocht om yn alle gefal net maklik yn it neidiel fan Eisma kieze te moatten. Fan belang is ta beslút de konstatearring dat myn wurkwise stap foar stap te kontrolearjen is.

Yn de neikommende beskriuwing haw ik safolle mooglik war dien om allinnich de boarnen sprekke te litten. Dat hâldt û.m. yn dat ik it net per definysje mei har oardiel iens hoech te wêzen. Yn feite haw ik op grûn fan myn kennis fan it Nijfrysk en syn haaddialekten withoefaa oanstriid hân om de beskriuwing fan de boarnen te relativearjen of sels te bestriden, mar ik haw dêr fan ôfsjoen omdat ik dy kennis prinsipiell net nedich bin foar myn haaddoel: neigean yn hoefier't Eisma syn beskriuwing yn oerienstimming mei de boarnen is. Om deselde reden haw ik allikemin de kar fan beskate foarmen taljochte. Sa kin kennis fan byg. it Ald- en Midfrysk of fan it Hollânsk gauris ferhelderjend wurkje en dat jildt ek foar de wittenskip dat analogy in hiel wurksom prinsipe is yn it ûntstean fan tiidwurdsfoarmen (en it dêrtroch ferdwinen of it op it twadde plan reitsjen fan oaren). Ik ha op it foargeande ien útsûndering makke: as it oannimlik wie dat in foarm oan it Hollânsk ûntliend wie, haw ik dat neamd. Om't Hollanisten in belangrike rol spylje yn 'e noarmdiskusje, liket it my fan belang ta om te witten hoe't Eisma (of kreker: it hânwurdbboek) yn dat stik fan saken hannele hat.

II. 3b-2. De fyftich tiidwurden stik foar stik

1. befelje: 9 - -; 9 - -; befoel (befelle) - befelle

De acht grammatika's neame it tiidwurd net, D0011 hat it al, mar jout gjin bûgingsfoarmen. Sjoen al dy lege plakken is der reden om 'befelje' hielendal as swak te ynterpretearjen.

Eisma syn beskriuwing fan de dt. is ûnfoldwaande, dy fan it o.m. foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

2. befinge: 2 7 -; 2 6 1; befont (befingde) - befonten (befingd)

De dt. is neffens D0011, PC04, S49, F67, BW80 en T85 allinnich mar sterk; B89 achtet dy as iennichste primêr sterk/ sekundêr swak; SH25 hat gjin dt.

Op grûn fan it foargeande is de dt. (hjoeddedei) as allinnich mar sterk te ynterpretearjen.

De boarnen jouwe foar it o.m. deselde beskriuwing, mei dit ferskil dat D0011 de sterke en swakke foarm lykweardich achtet (hy jout as lykweardige primêre foarmen 'befongen' en 'befingd', as sekundêre foarm (it net troch Eisma neamde) 'befingen'; PC04 hat neist 'befongen' de troch him sekundêr achte sterke foarm 'befinzen' (dy't ek net by Eisma foarkomt). Ek it o.m. kin opfette wurde as allinnich mar sterk.

Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

3. *beswike*: 8 1 -; 8 - 1; beswiek (beswykte) - beswykt

Allinnich D0011 hat it tiidwurd. By him is de dt. primêr sterk: 'beswiik' (in net troch Eisma neamde foarm) of (lykweardich) 'beswiek', sekundêr swak; it o.m. is by him allinnich mar swak. Der mei rekkenjend dat D0011 in âldere boarne is, dy't al wiist op it sekundêr swakke karakter fan de dt. en der fan útgeande dat it grutte oantal lege plakken net op in sterk tiidwurd tsjut, liket der reden om de dt. fan 'beswike' net as (primêr) sterk op te fetsjen.

Eisma syn beskriuwing fan de dt. is ûnfoldwaande, dy fan it o.m. foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

4. *bidde* ('bidden'): - 9 -; - 9 -; bea (bidde) - bean (bidden)

Sân boarnen (C63, B89, PC04, SH25, S49, F67 en T85) beskriuwe de dt. as allinnich mar sterk, twa (D0011 en BW80) as primêr sterk/ sekundêr swak. Der is dus in lichte tendins ta ferswakking, mooglik sa dúdlik net as Eisma ha wol.

Alle boarnen jouwe foar it o.m. allinnich mar sterke foarmen.

In komplisearjende faktor is lykwols dat der twa ôfslutende mulwurdsfoarmen binne: 'bean' en 'bidden', neffens de foarm beide sterk. Dêrby moat, sa't wy yn diel I (s. 84) al sjoen hawwe, opmurken wurde dat D0011 en PC04 ferskil meitsje tusken 'bean' = 'útnoege', 'verzocht' en 'bidden' = 'gebeden' (en om dy betsjutting giet it hjirre). Seis fan de njoggen boarnen (C63, B89, D0011, PC04, S49, F67) jouwe allinnich mar 'bidden'; SH achtet 'bidden' primêr, 'bean' sekundêr; neffens T85 binne beide foarmen lykweardich en allinnich BW80 beskriuwt 'bean' as primêr, 'bidden' as sekundêr.

Eisma syn beskriuwing is allinnich foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen as wy foarbygeane oan de kwestje 'bean' - 'bidden'; oars jildt dy kwalifikaasje net foar it o.m.

5. *blaze*: 5 2 2; 5 2 2; blies (blaasde) - blazen (blaasd)

Fiif fan de njoggen boarnen (C63, S49, F67, BW80 en T85) hawwe it

tiidwurd net, de kearn fan de beskriuwing fan de oare fjouwer folget hjirre:

- B89: 'blieze' - 'bloes' - 'blazen';
 'blaze' - 'blaesde' - 'blaesd' ('afwijkende vormen');
 D0011: 'blaze [...], blaesde of blies (bloes, Wons[era]d[ee]l.), ha blaesd';
 'blieze (Westel[ijk], Leeuw[ardera]d[ee]l [...]. Zie *blaze*;
 PC04: 'blaze' - 'blies' - 'bliezen';
 'blieze' - 'bloes' - 'bloezen';
 SH25: 'blaze' - 'blaesde' ('bloes') - 'blaesd' ('blazen');
 'blieze' - 'bliesde' ('bloes') - 'bliesd' ('blazen').

SH25 merkt op: '*Blaze* en *blieze*, met gelijke beteeckenis, komen naast elkaar voor.'

De boarnen ûnderskiede dus twa ynfinityffoarmen: 'blaze' en 'blieze'. B89 achtet 'blieze' primêr, 'blaze' sekundêr, by D0011 is dat (lykas by Eisma) krekt oarsom; PC04 en SH25 beskriuwe 'blaze' en 'blieze' as lykweardich. Oer de ynfinityf besteane dus trije ferskillende opfettingen.

De bûgingsfoarmen leit it noch helte lestiger mei. Foar de oersichtlikens beheine ik my ta de foarmen dy't by 'blaze' jûn wurde. Neffens B89 is 'blaze' in regelmjittich (dus swak) tiidwurd, mar binne de swakke foarmen wol sekundêr; D0011 jout de dt. as lykweardich swak ('blaesde') en sterk ('blies'), it o.m. as allinnich swak ('blaesd'); PC04 beskriuwt de dt. ('blies') en it o.m. ('bliezen', in foarm dy't Eisma net hat) as allinnich mar sterk; SH25 achtet de dt. primer swak ('blaesde'), sekundêr sterk ('bloes', in foarm dy't Eisma wer net hat), it o.m. primêr swak ('blaesd'), sekundêr sterk, alteast neffens de foarm ('blazen'). Ofsjoen fan de fjouwer ferskillende beskriuwingen fan sawol de dt. as it o.m., is in oare komplisearjende faktor dat en foar de dt. en foar it o.m. mei-inoar trije ferskillende foarmen jûn wurde: 'blaesde', 'blies', 'bloes' resp. 'blaesd', 'blazen', 'bliezen'. Men freget jin ôf hoe't de boarnen ta sokke útienrinnende beskriuwingen komme kinne. Allinnich D0011 ferwiist eksplisyt nei it libbene (mûnlinge) taalgebrûk. It kin hast net oars of de ferskillen moatte (foar in part alteast) ferklearre wurde troch ûngelikense taalideologyske opfettingen. Dat beheint tige har feitlike gebrûkswearde. Datselde jildt foar Eisma syn beskriuwing, dy't ommers yn net ien fan de boarnen krekt sa te finen is (en foar dy fan it hânwurdboek, dat yn syn beskriuwing ('blaze' - 'blaesde' of (lykweardich) 'blies' - 'blaesd' of (lykweardich) 'blazen') ek like goed allinnich stiet). Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

6. *blike*: 2 6 1; 2 2 5; blik (blykte) - bleken (blykt)

Der is nochal wat ferskil yn beskriuwing tusken de dt. en it o.m. Neffens PC04, F67 en T85 is de dt. allinnich mar sterk; B89, D0011 en S49 jouwe dy as primêr sterk/ sekundêr swak; SH25 achtet swak primêr, sterk sekundêr; C63 en BW80 hawwe it tiidwurd net (de net troch Eisma neamde sterke

doetiidsfoarm 'blik' komt foar by B89, D0011 en PC04). Ut it foargeande komt it byld nei foaren fan in (primêr) sterke dt.

It o.m. is neffens PC04 allinnich mar sterk ('bleken', dat as in Hollanisme sjoen wurde kin); by B89 is it primêr sterk/ sekundêr swak; SH25 en S49 achtsje it primêr swak/ sekundêr sterk (wêrby't S49 de (net troch Eisma neamde) sterke foarm 'blik' hat); D0011, F67 en T85 hawwe allinnich mar swak; C63 en BW80 jouwe wer gjin foarmen. Mei sjoen de ferdieling oer de tiid kin de konklúzje wêze dat it o.m. swak is.

Eisma syn beskriuwing is wat de dt. oangiet foldwaande, wat it o.m. oanbelanget ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

7. *bliuwe*: - 7 2; - 9 -; bleau (bliuwde) - bleaun

It byld is foar de dt. wat mingd: o/m SH25 jouwe de fiif boarnen allinnich mar sterke foarmen, dêrnei sjocht it der sa út: S49 achtet sterk en swak lykweardich; F67 jout allinnich mar in sterke foarm; neffens BW80 binne sterk en swak wer lykweardich; T85 beskriuwt sterk as primêr, swak as sekundêr. De swakke foarmen binne dus allinnich yn 'e jongste boarnen (trije fan de fjouwer) te finen.

Oangeande it o.m. binne de boarnen ienriedich: se jouwe alle njoggen allinnich mar de sterke foarm 'bleaun'. Dêrnei soe 'bliuwe' ien fan de tiidwurden wêze dêr't de ferswakking, oars as yn de measte oare fan it ûndersochte skift fan fyftich, mar yn oerienstimming mei it gros fan de tiidwurden op -iuwe, it earst yn de dt. nei foaren komt.

Eisma syn beskriuwing is foldwaande mei de boarnen yn oerienstimming.

8. *dekke*: 1 8 -; 1 8 -; diek (dekke) - dutsen (dekt)

De boarnen binne fierhinne ienriedich: op SH25, dy't it tiidwurd net hat, en B89 en BW80 nei, dy't sawol de dt. as it o.m. as primêr sterk/ sekundêr swak beskriuwe, jouwe se allegearre allinnich mar sterke foarmen foar dt. en o.m. (de net troch Eisma neamde foarm 'diik' komt foar by B89 en PC04, it allikemin troch him ferantwurde 'duts' by D0011, PC04, F67, BW80 en T85, fjouwer fan de fiif kear as sekundêre foarm).

De troch Eisma oanjûne sekundêre swakkens is net hiel dúdlik yn de boarnen werom te finen. Nettsjinsteande ynterpretearje ik syn beskriuwing as foldwaande yn oerienstimming mei dy boarnen, dêrby foarbygeand oan 'duts'; oars jildt foargeande karakteristyk net foar de dt.

9. *driuwe*: 1 7 1; 1 8 -; dreau (driuwde) - dreau

It iennichste ferskil mei 'bliuwe' is dat BW80 it tiidwurd net neamt (as dy boarne in -iuwe tiidwurd al opnommen hat, is de dt. dêrfan altiten lykweardich sterk/ swak en it o.m. allinnich mar sterk). Dêrnei is 'driuwe' te

fergelykjen mei 'bliuwe' (sj. foar fierder kommentaar dat lêste tiidwurd).

10. *dûke*: 2 6 1; 2 - 7; doek (dûkte) - dûkt

D0011 en PC04 beskriuwe de dt. as allinnich mar sterk; B89, S49, F67 en T85 beskôgje it as primêr sterk/ sekundêr swak; allinnich SH25 achtet de dt. primêr swak/ sekundêr sterk; C63 en BW80 hawwe it tiidwurd net. Dêrmei is in lichte ferskowing te sjen yn de boarnen fan allinnich mar sterk nei primêr sterk/ sekundêr swak.

Behalven C63 en BW80, dy't it tiidwurd net hawwe, jouwe alle boarnen allinnich mar in swakke foarm foar it o.m.

Eisma syn beskriuwing fan it tiidwurd is foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

11. *erve*: 3 4 2; 3 4 2; urf (erfde) - urven (erfd)

De âldste boarnen (C63, B89 en PC04) neame 'erve' net of se beskriuwe it as allinnich mar swak (D0011) of as primêr swak/ sekundêr sterk (SH25). Neffens de fjouwer jongste boarnen (S49, F67, BW80 en T85) is it primêr sterk/ sekundêr swak (it foargeande jildt foar dt. en o.m.). Neffens de boarnen hat der dus in ferskowing fan swak nei sterk west, in ûngewoane ûntjouwing omdat it yn 'e regel oarsom is.

Eisma syn beskriuwing is foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

12. *fergje*: 8 - 1; 8 - 1; furch (ferge) - furgen (ferge)

'Fergje' wurdt yn net ien fan de acht grammatika's neamd. D0011 hat it tiidwurd al, mar jout, oars as yn 'e foarbylden, gjin bûgingsfoarmen, dy't sawol foar dt. as o.m. allinnich mar swak binne. Der is reden om it tiidwurd as sadanich op te fetsjen.

Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

13. *ferjitte*: 1 8 -; - 9 -; fergeat - fergetten (ferjitten)

Op D0011 nei, dy't gjin dt. jout, hawwe alle boarnen allinnich mar de sterke doetiidsfoarm 'fergeat'.

Wat it o.m. oanbelanget, hawwe de seis boarnen o/m S49 en BW80 allinnich mar de sterke foarm 'fergetten'; F67 en T85 hawwe primêr 'fergetten', sekundêr 'ferjitten', in sterke foarm mei it lûd fan de ynfinityf. 'Ferjitte' liket dêrmei in tiidwurd te wêzen dêr't de ferswakking yn it o.m. begjint, al is dy yn 'e boarnen miskien wat minder dúdlik te finen as by Eisma.

Eisma syn beskriuwing achtsje ik like goed foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

14. *flechtsje* ('vlechten'): 8 1 -; 8 1 -; flocht (flechthe) - flochten (flechthe)

Opfallend is dat sân fan de acht boarnen it tiidwurd net neame en dat D0011 it wol hat, mar gjin bûgingsfoarmen jout (hy ferwiist nei 'frisselje', miskien om't er (mei rjocht) 'flechtsje' as in Hollanisme beskôget). PC04 hat it as iennichste en beskriuwt it as allinnich mar sterk. Sjoen boppesteande feiten (wêrby't men jin it konservative karakter fan PC04 realisearje mei) is der reden om oan it sterke karakter fan 'flechtsje' te twiveljen.

Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

15. *genêze*: 2 4 3; 2 7 -; genies (genêdsde, geneesde) - genêzen (genezen)

De dt. is neffens C63, PC04, F67 en T85 allinnich mar sterk; B89 en SH25 beskriuwe dy as primêr swak/ sekundêr sterk; neffens D0011 is de dt. allinnich mar swak; S49 en BW80 hawwe gjin dt. It byld is wat mingd en der is ek min in tendins oan te jaan.

It o.m. wurdt troch C63, B89, D0011, PC04, SH25, F67 en T85 as allinnich mar sterk beskreaun; S49 en BW80 hawwe gjin o.m. It o.m. is dus as allinnich mar sterk op te fetsjen.

In komplisearjende faktor is, dat Eisma (mei C63, B89, PC04 en F67) allinnich 'genêze' as ynfinityf neamt, wylst oare boarnen (D0011, SH25 en T85) dêrneist ek (it oan it Hollânsk ûntliende) 'geneze' hawwe. Mei dêrom sil yn guon gefallen as dt. sawol 'genêdsde' as 'geneesde' en as o.m. sawol 'genêzen' as 'genezen' neamd wurde. Foar de dt. achtet B89 (dy't de ynfinityf 'geneze' net hat) 'genêdsde' en 'geneesde' lykweardige primêre foarmen; D0011 hat allinnich mar swakke foarmen, wêrby't 'geneesde' as primêr, 'genêdsde' as sekundêr ynterpretearre wurde kin; SH25 achtet 'geneesde' de primêre foarm en neamt 'genêdsde' net; T85 jout allinnich mar 'genies' en dat is, sjoen it feit dat er neist de ynfinityf 'genêze' lykweardich 'geneze' neamt, opfallend. De konklúzje kin wêze dat as de boarnen in karmoochlikheid tusken 'genêdsde' en 'geneesde' jouwe, de lêste foarm, oars as by Eisma, favoryt is.

Foar it o.m. jildt dit oersjoch: allinnich mar 'genêzen' hawwe C63, PC04 en F67; T85 jout 'genezen' en 'genêzen' as lykweardige foarmen; D0011 en SH25 achtsje 'genezen' primêr, 'genêzen' sekundêr; B89 hat (opmerklikernôch) allinnich mar 'genezen'. De boarnen sprekke, oars as Eisma, net in dúdlike foarkar foar de iene of de oare foarm út.

Eisma syn beskriuwing fan de dt. doar ik net fan te sizzen yn hoefier't dy yn oerienstimming is mei de boarnen (ik lit dêrby de hiërargy tusken de troch him sekundêr achte foarmen 'geneesde' en 'genêdsde' bûten beskôging); útgeande fan allinnich mar de kwestje sterk-swak is syn beskriuwing fan it o.m. foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen; dat lêste jildt net as wy de kwestje 'genêzen' - 'genezen' der yn behelje.

16. *glimme*: - 7 2; - 7 2; *glom* (glimde) - *glommen* (glimd)

D0011 en SH25 beskriuwe 'glimme' as primêr swak/ sekundêr sterk; neffens B89 is it tiidwurd primêr sterk/ sekundêr swak. De oare seis (meast jongere) boarnen (C63, PC04, S49, F67, BW80 en T85) jouwe allinnich mar sterke foarmen (it foargeande jildt sawol foar dt. as o.m.). Sjoen de dúdlike ferskowing fan swak nei sterk, is der reden om it tiidwurd (hjoeddedei) as allinnich mar sterk op te fetsjen (sjoch ek 'erve').

Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

17. *glûpe*: 3 5 1; 3 2 4; *gloep* (glûpte) - *glûpen* (glûpt)

Neffens PC04 is de dt. allinnich mar sterk; by D0011, S49, F67 en T85 is dy primêr sterk/ sekundêr swak; SH25 beskriuwt de dt. as primêr swak/ sekundêr sterk; C63, B89 en BW80 neame it tiidwurd net. Der is reden om de dt. op te fetsjen as primêr sterk/ sekundêr swak.

It o.m. jout in oar byld: dat is neffens D0011 en PC04 primêr sterk/ sekundêr swak; SH25 en F67 achtsje it primêr swak/ sekundêr sterk; by S49 en T85 is it allinnich mar swak; C63, B89 en BW80 neame it tiidwurd net. It swakke karakter oerhearsket dus, benammen yn 'e jongere boarnen. Boppedat hat de sterke foarm 'glûpen' it lûd fan de ynfinityf. De ferswakking fan 'glûpe' oppenearret him earst en meast yn it o.m.

Eisma syn beskriuwing is foar de dt. foldwaande, mar foar it o.m. ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

18. *gripe*: - 7 2; - 3 6; *griep* (grypte) - *grepen* (grypt)

Neffens C63, PC04 en BW80 is de dt. allinnich mar sterk; B89, D0011, S49 en F67 beskriuwe dy as primêr sterk/ sekundêr swak; SH25 en T85 jouwe in primêr swakke, sekundêr sterke dt. (de net troch Eisma jûne foarm 'griip' komt foar by B89, PC04 en D0011). Op grûn fan it foargeande kin de dt. as primêr sterk/ sekundêr swak opfette wurde.

It oardiel fan de boarnen oer it o.m. is sa: C63 en PC04 hawwe allinnich mar it sterke (oan it Hollânsk ûntliende) 'grepen'; neffens SH25, S49, F67 en T85 is it o.m. primêr swak/ sekundêr sterk (werby't opmurken wurde kin dat S49 de (net troch Eisma neamde) sekundêre foarm 'gripen' (dus mei it lûd fan de ynfinityf) hat); D0011 en BW80 jouwe allinnich mar in swakke foarm. It swakke karakter oerhearsket dus, benammen yn 'e jongere boarnen. De ferswakking fan 'gripe' oppenearret him wer foaral yn it o.m.

Eisma syn beskriuwing is foar de dt. foldwaande, mar foar it o.m. ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

19. *hâlde*: 1 6 2; 1 8 -; hold (*hâlde*) - holden (*hâlden*)

Neffens C63 en PC04 is de dt. allinnich mar sterk; B89, SH25, S49 en F67 beskriuwe dy as primêr sterk/ sekundêr swak; T85 achtet sterk en swak lykweardich; D0011 jout in primêr swakke, sekundêr sterke dt.; BW80 hat gjin dt. Hoewol't yn 'e jongere boarnen miskien wat mear aksint komt te lizzen op it swakke karakter, kin de dt. as primêr sterk/ sekundêr swak ynterpretearre wurde.

It o.m. wurdt as allinnich mar sterk beskreaun troch C63, B89, D0011, PC04, SH25, S49, F67 en T85; BW80 hat gjin o.m.

In komplisearjende faktor is it grutte foarmferskaat, sawol foar de dt. as it o.m. Ik jou de foarmen hjirûnder: C63: dt. 'houd' - o.m. 'hâlden'; B89: dt. primêr 'hold', sekundêr 'hâlde' - o.m. 'hâlden'; D0011: dt. primêr 'hâlde', sekundêr 'houd' - o.m. primêr 'hâlden', sekundêr 'houden'; PC04: dt. primêr 'hold', sekundêr 'huld' - o.m. primêr 'hâlden', sekundêr 'hulden'; SH25: dt. primêr 'houd', sekundêr lykweardich 'hold', 'huld' en 'hâlde' - o.m. primêr 'hâlden', sekundêr lykweardich 'holden', 'hulden' en 'houden'; S49: dt. primêr 'houd', sekundêr lykweardich 'hold', 'huld' en 'hâlde' - o.m. primêr 'hâlden', sekundêr 'houden'; F 67: dt. primêr 'houd', sekundêr lykweardich 'hâlde' en 'hold' - o.m. primêr 'hâlden', sekundêr 'holden'; T85: dt. lykweardich 'hood' en 'hâlde' - o.m. lykweardich 'hoden' en 'hâlden'. It falt op dat net ien fan de boarnen it tiidwurd gelyk beskriuwt. Dêrmei is 'hâlde' ien fan de tiidwurden dy't wer hiel dúdlik it subjektive elemint fan in beskriuwing sjen lit (sjoch byg. ek 'blaze'). Fierder is it opmerklik dat by hast alle boarnen de foarmen fan de dt. en it o.m. net 'logysk' mei-inoar korrespondearje: dat begjint fuortendaalk al by C63, dy't 'houd' en 'hâlden' hat (ik nim oan dat de kombinaasje 'âl' útsprutsen wurde moat as ☹). Foarmen dy't Eisma net neamt, binne (foar de dt.) 'houd', 'hood' en 'huld', (foar it o.m.) 'houden', 'hoden' en 'hulden'. Oars as op grûn fan de algemiene en ûntrochsichtige kritearia dy't ik yn diel I (s. 66-68) fan dit artikel al neamd ha, motivearret Eisma syn foarkar foar (primêr) 'hold' - 'holden', (sekundêr) 'hâlde' - 'hâlden' net. Hy is foar dt. en o.m. wer teseil gongen op it hânwurdboek. No wykt dat, ôfsjoen fan it net oanjaan fan in hiêrargy tusken 'hold' en 'hâlde' en tusken 'holden' en 'hâlden', ek noch yn in oar opsicht fan Eisma ôf: it hânwurdboek jout as útspraak fan 'hold' en 'holden' [ho:t] resp. [ho:dən]. Eisma jout gjin inkelde oanwizing dat 'hold' en 'holden' oars útsprutsen wurde moatte as de stavering suggerearret.¹⁹ Men moat dus wol oannimme

¹⁹. In algemien tekoart fan it boekje (like goed foar Frysk- as net-Frysktaligen bedoeld) is it net oanjaan fan de útspraak. It giet dêrby net allinnich om dialektferskillen (dy't har foaral yn it fokalisme uterje), dus om gefallen dêr't in kar min te meitsjen is, mar ek om kwestjes dy't foar it hiele Frysk jilde (byg. brekking yn guon gefallen of it net útsprekken fan de 'r' yn beskate posysjes). It liket derop dat de útspraak allinnich yn dy seldsume gefallen jûn wurdt as it hânwurdboek in útspraakfariant fan in tiidwurd as apart lemma opnommen hat (byg. 'doarre' en 'doare', 'wite' en 'wite'). Mei't it hânwurdboek lykwols ek dêrbûten geregeld útspraak oanwizingen jout, is it net wierskynlik dat Eisma dy 'fergetten' hat. Is de ferklearring dan dat *Tiidwurden* benammen foar skriftlik taalgebrûk ornearre is of hat de skriuwer miskien dochs net systematysk regaad meitsje kinnen of wollen yn útspraakfarianten? Men wit it net. Fierder falt op dat it boekje gjin register(s) befettet. Wêr moat ien dy't it Frysk net yn 'e macht hat, no tiidwurden sykje dy't yn it Hollânsk mei in 'v', yn it Frysk mei in 'f' begjinne (bygelyks 'vergen' - 'fergie'), hoe komt er foar 'sluipen' op 'glûpe', foar 'dringen' op 'kringe', foar 'trekken' op 'lûke' út, om mar in pear foarbylden te neamen?

dat er (it net botte gongbere) 'hold' en 'holden' bedoelt yn stee fan (it folle frekwintere) 'hood' en 'hoden'. Der soe noch gâns mear oer Eisma syn kar te sizzen wêze, mar om 'e romte allinnich noch dit: Eisma beskriuwt it (lûdhâldende) o.m. 'hâlden' as sekundêr, de boarnen jouwe it yn sân fan de acht gefallen as op syn minst primêr.

Allinnich útgeande fan de kwestje sterk-swak, kin sein wurde dat Eisma syn beskriuwing foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen is; rekken hâldend mei it ferskaat oan sterke foarmen en de hiërargy dêrbinnen jildt dy opmerking sawol foar dt. as o.m. lykwols net.

20. *hingje*: - 8 1; - 8 1; hong (hinge) - hongen (hinge)

PC04, S49 en T85 beskriuwe 'hingje' as allinnich mar sterk; C63, B89, D0011, F67 en BW80 beskôgje it as primêr sterk/ sekundêr swak; SH25 achtet sterk en swak lykweardich. It foargeande jildt sawol foar dt. as o.m. (wêrby't noch opmurken wurde kin dat C63, D0011 en PC04 neist 'hongen' de (net troch Eisma neamde en no ferâldere) sterke mulwurdsfoarm 'hinzen' hawwe). Op grûn dêrfan is it tiidwurd as primêr sterk/ sekundêr swak op te fetsjen.

Eisma syn beskriuwing is foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

21. *hjitte* ('heten, bevelen'; 'be called, order'); hiet (hjitte) - hiten (hjitten)

It tiidwurd 'hjitte' kin neffens Eisma sawol 'noemen' as 'bevelen' betsjutte. By de troch him primêr achte ynfinityf 'hjitte' jout er de troch him as sekundêr opfette foarm 'hite'. Fierder merkt er op dat 'hjitte' 'ek swak' wêze kin. Dat lêste betsjut yn alle gefal in (troch Eisma sekundêr achte) doetiidsfoarm 'hjitte' en, nei't ik oannim, in ôfslutende mulwurdsfoarm 'hjitten', dy't allyksa as sekundêr op te fetsjen is. It foargeande soe betsjutte dat neffens Eisma 'hjitte' primêr, 'hite' sekundêr is, dat beide tiidwurden sawol 'noemen' as 'bevelen' betsjutte kinne, dat 'hjitte' yn 'e dt. primêr as 'hiet', sekundêr as 'hjitte', yn it o.m. primêr as 'hiten', sekundêr as 'hjitten' ferbûgd wurde moat, wylst fan 'hite' gjin bûgingsfoarmen neamd wurde, mar mooglik oannommen wurde mei dat it om 'hiet' resp. 'hiten' (en miskien ek wol 'hjitte' resp. 'hjitten'?) gean sil. Fierder merk ik op dat Eisma neist de ynfinityf 'hjitte' primêr net de regelmjittige doetiidsfoarm 'hjitte', mar de ûnregelmjittige

foarm 'hiet' set. Sa'n beskriuwing is wol bûtengewoan kompleks en sjit fansels oan syn doel om oan de AFUK-kursisten dúdlikens te jaan foarby.

Wat sizze de boarnen? Ik lit hjirûnder de kearn fan har beskriuwing folgje (op B89 nei, dy't it tiidwurd net hat):

- C63: 'hiëte' ('heeten') - 'hiet' - 'hiëten' (de 'ië' jout brekking oan);
 D0011: 'hjitte' ('heeten, noemen, genaamd worden') [gjin bûgingsfoarmen]. 'Ook hite';
 'hite' ('heeten, noemen; gebieden') - 'hiet' - 'hiten'; 'Zie hjitte';
 'hjitte' ('heeten: gebieden, bevelen') - [gjin dt.] 'hjitten' (allinnich yn 'e foarbylden);
 PC04: 'hite' [gjin betsjutting] - 'hiet' - 'hiten';
 'hjitte' [gjin betsjutting] - 'hiet' - 'hjitten';
 SH25: 'hjitte (hite)' ('noemen') - 'hjitte (hiet)' - 'hjitten (hiten)';
 S49: 'hjitte (hite)' [gjin betsjutting] - 'hiet' - 'hjitten';
 F67: 'hjitte' ('noemen, heten') - 'hjitte' - 'hjitten';
 'hite' ('gelasten') - 'hiet' - 'hiten';
 BW80: 'hite; hjitte' [gjin betsjutting] - 'hiet' - 'hiten';
 T85: 'hjitte/hite' ('order, be named') - 'hiet (hjitte)' - 'hjitten/hiten'.

Yn it boppesteande sitte in protte ûnwissichheden, dy't yn de fergelyking hjirûnder mei Eisma syn beskriuwing (foar in part) oan 'e oarder komme sille. Foarôf wiis ik derop dat yn ferskillende boarnen (byg. SH25 en T85) net dúdlik is hokker dt. en/ of o.m. oan hokker ynfinityf ferbûn wurde moat(te). Hat SH25 (om my dêrta te beheinen) 'hjitte' - 'hjitte' - 'hjitten' en 'hite' - 'hiet' - 'hiten' op it each of mei men der fanút gean - wat ik mei de nedige twivel dien ha - dat 'hjitte' de primêre en 'hiet' de sekundêre foarm by sawol de ynfinityf 'hjitte' as 'hite' is en dat m.m. itselde foar de ôfslutende mulwurdsfoarmen jildt?

1. de betsjutting fan it tiidwurd

Neffens Eisma hawwe sawol 'hjitte' as 'hite' in dûbelde betsjutting: 'noemen' en 'bevelen'. Dy opfetting is fierder allinnich eksplisyt te finen by D0011 en T85. Net alhiel yn oerienstimming mei Eisma is SH25, dy't oan 'hjitte (hite)' allinnich mar de betsjutting 'noemen' hechtet. Fêst stiet ek dat F67, dy't ûnderskied yn betsjutting makket tusken 'hjitte' = 'noemen, heten' en 'hite' = 'gelasten' fan Eisma ôfwykt. Fan C63 is net dúdlik wat er bedoelt: 'heeten' kin sawol it iene as it oare betsjutte; PC04, S49 en BW80 jouwe hielendal gjin útslútsel oer de betsjutting. Suver metodologysk rekkene soenen se allinnich al om dy reden net mei Eisma fergelyke wurde kinne.

Konkludearjend kin steld wurde dat ûnder de boarnen dy't har wol oer de betsjutting útsprekke gjin ienriedigens bestiet en fierder dat fjouwer boarnen datoangeande gjin dúdlike ynformaasje jouwe.

2. *hiërgary fan 'hjitte' en 'hite'*

C63 hat as iennichste allinnich mar 'hjitte'. Mei Eisma achtsje D0011, SH25 en S49 'hjitte' primêr, 'hite' sekundêr, wêrby't fan de lêste beide boarnen dus net dúdlik is wat it iene en wat it oare betsjut. De konsekwinsje dêrfan is dat har hiërgary net samar lyksteld wurde kin mei Eisma sines; PC04, F67, BW80 en T85 achtsje y.t.t. Eisma 'hjitte' en 'hite' lykweardich, wêrby't boppedat allinnich mar fan de lêste fêststiet dat er deselde betsjutting jout as Eisma.

Konkludearjend kin sein wurde dat mar trije fan de acht boarnen it mei Eisma oer de hiërgary fan 'hjitte' en 'hite' iens binne en as men dêr de betsjutting oan ferbynt, is it allinnich mar fan D0011 bewiisber dat er deselde beskriuwing jout as Eisma.

3. *de foarmen fan dt. en o.m.*

Allinnich al omdat Eisma net eksplisyt oanjout wat neffens him de bûgingsfoarmen fan 'hite' binne, is it ûnmooglik om him oangeande de bûgingsfoarmen op in kreative en folsleine wize mei de oare boarnen te fergelykjen. As wy dêr eefkes oan foarbygeane en allyksa oan betsjutting en hiërgary fan 'hjitte' en 'hite' yn de oare boarnen en ek oan de konstatearring dat net altiten wis is hokker foarmen by hokker ynfinityf hearre, kin foar de dt. en o.m. it neikommende oersjoch opsteld wurde:

- (dt.) C63, PC04, S49 en BW80 hawwe allinnich 'hiet'; SH25 en T85 jouwe (mei Eisma) primêr 'hiet', sekundêr 'hjitte'; F67 beskôget 'hiet' en 'hjitte' as lykweardich; neffens D0011 is 'hjitte' primêr, 'hiet' sekundêr;
- (o.m.) C63 en S49 hawwe allinnich mar 'hjitten'; D0011 en SH25 achtsje (mei Eisma?) 'hjitten' primêr, 'hiten' sekundêr; PC04, F67 en T85 jouwe 'hjitten' en 'hiten' as lykweardich; BW80 hat allinnich mar 'hiten'.

Under alle al neamde foarbehâld liket it derop dat de boarnen yn har opfettingen tige útinoar rinne; foar de dt. fan allinnich mar 'hiet' oant primêr 'hjitte', sekundêr 'hiet', foar it o.m. fan allinnich mar 'hjitten' oant allinnich mar 'hiten'. De ûnder 1 en 2 sinjalearre ferskillen wurde dus allinnich mar grutter. Fierdere konklúzjes kin ik troch in tekoart oan mei wissichheid te fergelykjen feiten net lûke. Men kin jin ôffreegje wêrom't it tiidwurd 'hjitte' c.q. 'hite' dan sa'n wiidweidige behanneling krijt. Ik kom dêr oan 'e ein fan § II 3b-3. op werom.

22. *jilde*: 1 7 1; 1 8 -; gou (jilde) - gouwen (jilden)

De boarnen hawwe o/m F67 allinnich mar in sterke doetiidsfoarm: se neame allegearre 'gou', mar dêrneist achtet B89 it net troch Eisma neamde 'gold'²⁰ lykweardich oan 'gou', wylst neffens PC04 'gold' primêr, 'gou'

²⁰. De foarmen 'gold' en 'golden' binne miskien oan it Hollânsk ûntliend, mar it is ek mooglik dat se nei analogy fan 'skold' - 'skolden' (ynfinityf: 'skelde' ('schelden')) ûntstien binne.

sekundêr is; T85 jout primêr 'jilde', sekundêr 'gou'; BW80 hat it tiidwurd net. De dt. is dus sterk, mei in mooglik lichte tendins ta ferswakking.

It byld oangeande it o.m. is kompleks: C63 hat allinnich mar (it net troch Eisma neamde) 'gowen', dat miskien as 'gouwen' opfette wurde mei; 'gouwen' is de iennichste foarm by D0011 en S49; B89 jout allinnich mar 'golden'¹⁹ (in sterke foarm dy't Eisma net hat); neffens PC04 is 'golden' primêr, 'gouwen' sekundêr; SH25, F67 en T85 achtsje 'jilden' primêr, 'gouwen' sekundêr (wêrby't SH25 'golden' lykweardich achtet oan 'gouwen'); BW80 hat gjin o.m. Der is dus in ferskowing fan 'gouwen'/'golden' nei 'jilden'. De ferswakking fan 'jilde' is wat it lûd oanbelanget, it earst yn it o.m. te sjen.

Utgeande fan allinnich mar sterk-swak is Eisma syn beskriuwing foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen; as wy lykwols rekken hâlde mei de kwestje 'gouwen' - 'jilden', jildt dat net foar it o.m.

23. *kliuwe*: - 7 2; - 9 -; kleau (kliuwde) - kleaun

De boarnen ferskille yn har beskriuwing fan 'kliuwe' op ien punt mei dy fan 'bliuwe': T85 achtet de dt. fan 'bliuwe' sekûndêr sterk, dy fan 'kliuwe' allinnich mar sterk. Sjoch fierder 'bliuwe'.

24. *knipe*: 2 4 3; 3 2 4; kniep (knypte) - knypt

C63 en PC04 beskriuwe de dt. as allinnich mar sterk; B89 en F67 hawwe in primêr sterke, sekundêr swakke dt.; de oaren (SH25 en T85) beskriuwe de dt. as primêr swak/ sekundêr sterk of as allinnich mar swak (D0011; yn fbb.); S49 en BW80 jouwe gjin dt. (de net troch Eisma neamde foarm 'kniip' komt foar by B89 en PC04). Der is dus in ferskowing te sjen fan (primêr) sterk mei (primêr) swak.

It o.m. smyt dit byld op: PC04 hat allinnich mar de (grif as in Hollanisme te beskôgjen) sterke foarm 'knepen' (dy't Eisma net jout); B89 hat primêr 'knepen', sekundêr 'knypt'; by SH25 en F67 is dat krekt oarsom: primêr 'knypt', sekundêr 'knepen'; C63 en T85 neame allinnich mar 'knypt'; D0011, S49 en BW80 hawwe gjin foarmen. Neffens de boarnen kin 'knypt' as primêre, 'knepen' as sekundêre foarm opfette wurde.

Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande mei de boarnen yn oerienstimming.

25. *krûpe*: 3 5 1; 3 1 5; kroep (krûpte) - krûpen (krûpt)

Neffens C63, B89 en PC04 is de dt. allinnich mar sterk; D0011 en S49 jouwe in primêr sterke, sekundêr swakke dt.; SH25 hat in primêr swakke, sekundêr sterke dt.; F67, BW80 en T85 hawwe gjin dt. Der rekken mei hâldend dat de

jongste trije boarnen gjin dt. hawwe, kin sein wurde dat der in ferskowing is fan likernôch sterk nei primêr sterk/ sekundêr swak.

B89 jout in primêr sterk 'kropen' (in foarm- grif in Hollanisme - dy't Eisma net hat), sekundêr swak o.m. SH25 beskriuwt it o.m. as primêr swak/ sekundêr sterk; neffens C63, D0011, PC04 en S49 is dat allinnich mar swak; F67, BW80 en T85 hawwe gjin o.m. Dêrmei is it o.m. as allinnich mar swak te beskôgjen.

Eisma syn beskriuwing is wat de dt. oanbelanget foldwaande, mar wat it o.m. oanbelanget ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

26. *piuwe*: 7 1 1; 8 1 -; peau (piuwde) - peaun (piuwd)

Opfallend is it grutte oantal boarnen dat (it net botte gongbere) 'piuwe' net neamt. Ofsjoen fan D011, dy't de dt. allinnich mar swak (yn 'e fbb.) neamt, is PC04 de iennichste dy't wat oer 'piuwe' seit: it is neffens dy boarne allinnich mar sterk (sawol dt. as o.m.). Der is lykwols op syn minst safolle reden om it hiele tiidwurd as (primêr) swak op te fetsjen.

Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

27. *priuwe*: - 7 2; - 9 -; preaun (priuwde) - preaun

Sjoch 'bliuwe'.

28. *riuwe*: - 7 2; - 9 -; reau (riuwde) - reaun

Sjoch 'bliuwe'.

29. *rûke*: 2 6 1; 2 - 7; roek (rûkte) - rûkt

Sjoch 'dûke'.

30. *skelde*: 3 6 -; 3 6 -; skold (skelde) - skolden (skelden)

B89, D0011, PC04 en SH25 hawwe in allinnich mar sterke dt.; neffens F67 en T85 is dy primêr sterk/ sekundêr swak; C63, S49 en BW80 hawwe gjin dt. De boarnen litte dus in ferskowing sjen fan allinnich mar sterk nei primêr sterk.

Foar it o.m. is itselde oersjoch op te meitsjen mei as iennichst ferskil dat neffens D0011 dat primêr sterk/ sekundêr swak is yn stee fan allinnich mar sterk.

Eisma syn beskriuwing is foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

31. *skoppe*: 7 - 2; 8 - 1; skôp (skopte) - skopt

Opfallend is it grutte oantal boarnen dat it tiidwurd net jout: foar de dt. binne dat sân (wylst D0011 dy allinnich yn 'e fbb. hat), foar it o.m. acht. De foarmen dy't al jûn wurde, binne foar de dt. allinnich mar swak (D0011) of primêr swak/ sekundêr sterk (SH25), foar it o.m. allinnich mar swak (SH25). Dêrmei kin 'skoppe', sawol foar de dt. as it o.m., as allinnich mar swak beskôge wurde.

Eisma syn beskriuwing fan de dt. is ûnfoldwaande, dy fan it o.m. foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

32. *skriuwe*: - 7 2; - 9 -; skreau (skriuwde) - skreaun

Sjoch 'bliuwe'.

33. *slûpe*: 2 6 1; 2 1 6; sloep (slûpte) - slûpen (slûpt)

Neffens PC04 is de dt. allinnich mar sterk; B89, D0011, S49, F67 en T85 beskriuwe dy as primêr sterk/ sekundêr swak; SH25 jout in primêr swakke, sekundêr sterke dt.; C63 en BW80 hawwe gjin dt. Dêrmei is de dt. as primêr sterk/ sekundêr swak op te fetsjen.

B89 jout as o.m. in primêr sterke ('sloep', in Hollanisme; komt (lykas 'kropen') net by Eisma foar), sekundêr swakke foarm; neffens SH25 is it o.m. primêr swak/ sekundêr sterk; D0011, PC04, S49, F67 en T85 hawwe in allinnich mar swak o.m.; C63 en BW80 neame gjin o.m. It o.m. is (hjoeddedei) as allinnich mar swak op te fetsjen.

Eisma syn beskriuwing fan de dt. is foldwaande, dy fan it o.m. ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

34. *slute*: - 8 1; - 9 -; sleat (sluet) - sletten (sluten)

De sân boarnen o/m F67 jouwe allinnich mar de sterke dt. 'sleat' (wêrby't F67 'sluet' lykweardich achtet oan 'sleat'); neffens T85 is de sterke foarm 'sleat' primêr, de swakke 'slute' sekundêr; BW80 achtet beide lêstneamde foarmen lykweardich. De jongste beide boarnen jouwe dus ek swakke foarmen.

Alle njoggen boarnen jouwe in neffens de foarm sterk o.m., wêrby't in ferskowing te konstatearjen is fan allinnich mar 'sletten', dus sûnder lûdferoaring (C63, B89, PC04 en SH25) nei primêr 'sletten', sekundêr 'sluten', dus mei lûdferoaring (S49, F67 en T85) c.q. lykweardich 'sletten' en 'sluten' (D0011 en BW80). De lûdferoaring oppenearret him dus it dúdlikst yn it o.m.

Eisma syn beskriuwing is foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

35. *snije*: 1 7 1; 1 7 1; *snie* (snijde) - *snien* (snijd)

De dt. is by C63, D0011, PC04, en SH25 allinnich mar sterk; B89, F67 en T85 achtsje dy primêr sterk/ sekundêr swak; neffens S49 binne swak en sterk lykweardich; BW80 jout gjin dt. Der is in ferskowing te sjen fan allinnich mar sterk nei primêr sterk/ sekundêr swak.

In komplisearjende faktor is dat yn guon boarnen, al of net neist 'snie', de net troch Eisma neamde sterke doetiidsfoarm 'snei' jûn wurdt: S49 allinnich 'snei'; B89, D0011 en PC04 lykweardich 'snei' en 'snie'; C63 lykweardich 'snei' en de opmerklike foarm 'snied'; SH25 en F67 primêr 'snie', sekundêr 'snei'; T85 allinnich 'snie'. 'Snie' hat dus pas let 'snei' fan it earste plak ferkrongen.

Foar it o.m. jildt it neikommende oersjoch: allinnich mar sterk by C63, D0011, PC04 en SH25; primêr sterk/ sekundêr swak by B89, F67 en T85; lykweardich sterk - swak by S49; BW80 hat gjin o.m. Ek hjirre is in ferskowing te sjen fan allinnich mar sterk nei primêr sterk/ sekundêr swak, mooglik noch wol sa dúdlik as by de dt. In oare parallel is dat de net troch Eisma jûne foarm 'snein' it byld komplisearret: PC04 en S49 'snein' primêr, 'snien' sekundêr; C63, B89 en D0011 'snein' en 'snien' lykweardich; SH25 en F67 'snien' primêr, 'snein' sekundêr; T85 allinnich 'snien'. Ek hjirre jildt dat 'snein' pas geandewei de sekundêre (sterke) foarm wurden is.

It falt op dat net ien fan de boarnen deselde beskriuwing jout. Lykas by û.m. 'blaze', 'hâlde' en 'hjitte' komt ek hjirre it subjektive elemint yn de kar fan de boarnen hiel sterk ta utering.

Utgeande fan allinnich mar de kwestje sterk - swak is Eisma syn beskriuwing foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen; rekken hâldend mei de dûbelfoarmen 'snie' en 'snei' en 'snien' 'snein' jildt dy typearring (sawol foar dt. as o.m.) net.

36. *snute*: 4 2 3; 4 5 -; *snuet* (snute) - *snuten*

Foar de dt. jouwe C63 en PC04 in allinnich mar sterke foarm, t.w. 'sneat' (dy't Eisma net hat); F67 en T85 achtsje it swakke 'snute' primêr, it sterke 'snuet' sekundêr; SH25 hat allinnich mar 'snute'; B89, D0011, S49 en BW80 hawwe gjin dt. De sterke foarm 'sneat' mei as ferâldere beskôge wurde, wylst 'snute' as 'primêr', 'snuet' as sekundêr opfette wurde kin.

It o.m. wurdt sa beskreaun: C63 en PC04 hawwe allinnich mar (it net troch Eisma neamde) 'snetten'; SH25, F67 en T85 neame allinnich mar 'snuten'; B89, D0011, S49 en BW80 jouwe gjin o.m. 'Snetten' kin as ferâldere besjoen wurde, it lûdhâldende 'snuten' as iennichst gongbere foarm. De lûdhâldende foarmen 'snute' en 'snuten' komme beide foar it earst by SH25 foar.

Eisma syn beskriuwing is foar de dt. ûnfoldwaande, foar it o.m. foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

37. *spinne*: - 9 -; - 9 -; spûn (spinde) - spûn (spind)

Oangeande de dt. hawwe C63, SH25, S49, F67 en T85 allinnich mar 'spûn'; BW80 achtet 'spûn' primêr en (it ek sterke, net troch Eisma neamde) 'spon' sekundêr; neffens B89, D0011 en PC04 is 'sp oan' (ek in sterke, wer net troch Eisma neamde foarm) primêr, 'spûn' sekundêr. De oerienkomst tusken alle boarnen is dat se de dt. ienriedich as allinnich mar sterk beskriuwe.

De boarnen jouwe foar it o.m. presis deselde beskriuwing. Neffens har is dus ek yn it o.m. gjin ferswakking oan te wizen.

Eisma syn beskriuwing is dêrmei ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen (ik lit yn dat oardiel it gewicht fan de dialektyske, mar net ferâldere foarmen 'sp oan' en 'spon' bûten beskôging).

38. *stowe*: 2 4 3; 2 2 5; stau (stode) - stowen (stood)

Neffens PC04 is de dt. allinnich mar sterk; C63, D0011 en F67 beskriuwe dy as primêr sterk/ sekundêr swak; B89 achtet sterk en swak lykweardich; SH25 en T85 jouwe de swakke foarm as primêr, de sterke as sekundêr; S49 en BW80 hawwe gjin dt. It byld is dus wat wikseljend, mei in wat dúdliker aksintuearring fan it swakke karakter yn de jongere boarnen.

Wat it o.m. oanbelanget, dat achtsje C63 en D0011 primêr sterk/ sekundêr swak (C63 hat de net by Eisma foarkommende foarm 'stawen' (mei o- of a-lûd?)); SH25 beskriuwt de swakke foarm as primêr, de sterke ('staun'; komt ek net by Eisma foar) as sekundêr; B89, PC04, F67 en T85 neame allinnich mar de swakke foarm; S49 en BW80 hawwe gjin o.m. Dêrmei is in dúdlike ferskowing te sjen fan it (primêr) sterke nei it (allinnich mar) swakke karakter. De ferswakking fan 'stowe' is foaral yn it o.m. oanwêzich.

Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

39. *strekke*: 6 3 -; 6 3 -; striek (strekke) - strutsen (strekt)

C63, PC04 en F67 beskriuwe de dt. as allinnich mar sterk; de seis oare boarnen (B89, D0011, SH25, S49, BW80 en T85) hawwe gjin dt. (PC04 hat ek noch de net troch Eisma neamde foarmen 'striik' en 'struts'). As it (sa faak) net neamen fan in tiidwurd opfette wurde mei as in oanwizing foar it swakke karakter dêrfan, dan soenen de boarnen yn twa tsjinoerstelde skiften te ferdielen wêze.

De boarnen beskriuwe it o.m. (oangeande de kwestje sterk-swak) op krekt deselde wize. It is min te sizzen yn hoefier't Eisma syn beskriuwing mei de boarnen strykt.

40. *strûpe*: 3 3 3; 3 - 6; stroep (strûpte) - strûpt

Neffens PC04 is de dt. allinnich mar sterk; S49 en F67 achtsje dy primêr sterk/ sekundêr swak; D0011 beskriuwt sterk en swak as lykweardich; SH25 en T85 jouwe swak as primêr, sterk as sekundêr; C63, B89 en BW80 hawwe gjin dt. It byld is dus frijwat mingd, wêrby't min in tendins oan te jaan falt.

Oangeande it o.m. neame D0011, PC04, SH25, S49, F67 en T85 allinnich mar de swakke foarm; C63, B89 en BW80 hawwe gjin o.m. It o.m. mei dus opfette wurde as allinnich mar swak. De ferswakking fan de dt. wurdt dus stipe troch it o.m. (sj. ek byg. 'dûke').

Eisma syn beskriuwing is foar de dt. ûnfoldwaande, foar it o.m. foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

41. *swije*: - 6 3; - 5 4; swei (swijde) - swein (swijd)

It byld is kompleks, mei troch (it net troch Eisma neamde) 'swige', dat sawol dt. as o.m. wêze kin. Foar de dt. jouwe C63 en SH25 allinnich mar de sterke foarm 'swei'; neffens B89 en PC04 is 'swei' primêr, it ek lûdferoarjende 'swige' sekundêr; D0011 achtet 'swei' en 'swige' twa lykweardige primêre foarmen, wylst it swakke 'swijde' sekundêr is; F67 jout 'swei' as primêre, 'swijde' as sekundêre foarm; S49 beskriuwt 'swei' en 'swijde' as lykweardige foarmen; by T85 is 'swijde' primêr, 'swei' sekundêr; BW80 hat allinnich mar 'swijde'. 'Swige' kin as ferâldere beskôge wurde: de foarm komt foar it lêst by D0011 foar. In oare konklúzje kin wêze dat der in dúdlike ferskowing fan sterk nei swak is.

It o.m. lit in soartgelikens byld sjen. C63 en SH25 hawwe allinnich mar de sterke foarm 'swein'; neffens B89 is 'swein' primêr, wylst 'swijd' en 'swige' as lykweardige sekundêre foarmen besjoen wurde moatte; PC04 achtet 'swein' primêr, 'swige' sekundêr; by F67 is 'swein' primêr, 'swijd' sekundêr; D0011 beskriuwt 'swijd' en 'swige' as lykweardige foarmen; S49 jout 'swein' en 'swijd' as lykweardich; by T85 is 'swijd' de primêre, 'swein' de sekundêre foarm; BW80 jout allinnich mar 'swijd'. Foar 'swige' jildt wer itselde as by de dt. Fierder is ek hjirre in dúdlike tendins ta ferswakking. Krekt as by byg. 'snije' falt it grutte tal ferskillende beskriuwingen op, sawol foar dt. as o.m.: allinnich C63 en SH25 (opmerklikernôch) binne ienriedich.

Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

42. *swinke*: 9 - -; 9 - -; swonk (swinkte) - swonken (swinkt)

Net ien fan de njoggen boarnen neamt it tiidwurd (D0011 hat it al, mar jout gjin bûgingsfoarmen). Dat wiist net yn 'e rjochting fan in (primêr) sterk tiidwurd.

Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

43. *terskje*: 9 - -; 8 1 -; tursk (terske) - tursken (terske)

Net ien fan de njoggen boarnen jout in doetiidsfoarm.

Wat it o.m. oanbelanget, hat allinnich D0011 (yn 'e foarbylden) in bûgingsfoarm, nammentlik it sterke 'tursken'. Lykas by 'swinke' wiist ek hjirre it sa faak net neamen fan bûgingsfoarmen net yn 'e rjochting fan it (primêr) sterk wêzen fan 'terskje'.

Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

44. *tingje*: 3 4 2; 4 4 1; tong (tinge) - tongen (tinge)

D0011 jout (yn 'e fbb.) in allinnich mar swakke dt.: SH25 achtet dy primêr swak/ sekundêr sterk; neffens F67 is de dt. primêr sterk/ sekundêr swak; allinnich mar sterke foarmen binne te finen by PC04, S49 en T85; C63, B89 en BW80 hawwe gjin dt. Der is in dúdlike ferskowing fan swak nei sterk, in ûntjouwing dy't, sa't wy al sjoen hawwe, folle minder faak foarkomt as fan sterk nei swak (sjoch byg. ek 'erve' en 'glimme').

Foar it o.m. jildt deselde beskriuwing, mei dit ferskil dat D0011 gjin bûgingsfoarmen jout.

Eisma syn beskriuwing is foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

45. *triuwe*: - 7 2; - 9 -; treau (triuwde) - treaun

Sjoch 'bliuwe'.

46. *ûntginne*: 6 3 -; 5 3 1; ûntgûn (ûntginde) - ûntgûn (ûntgind)

Foar de dt. jouwe PC04, SH25 en F67 allinnich mar sterke foarmen (de beide lêsten 'ûntgûn'; PC04 achtet (it net troch Eisma neamde) 'ontgoan' primêr, 'ûntgûn' sekundêr); C63, B89, D0011, S49, BW80 en T85 hawwe gjin dt. As it (sa faak) net neamen fan in tiidwurd opfette wurde mei as in oanwizing foar it swakke karakter dêrfan, dan soenen de boarnen, krekt lykas by 'strekke', wer yn twa folslein tsjinoerstelde skiften te ferdielen wêze. Foar it o.m. jildt deselde beskriuwing, op D0011 nei, dy't 'ontgûn' en 'ontgind' lykweardich achtet.

It is min te sizzen yn hoe fier't Eisma syn beskriuwing mei de boarnen yn oerienstimming is.

47. *wike*: 5 2 2; 6 2 1; *wiek* (wykte) - *wykt*

De dt. is neffens PC04 allinnich mar sterk; B89 jout dy as primêr sterk/ sekundêr swak; D0011 achtet sterk en swak lykweardich; foar SH25 is swak primêr, sterk sekundêr; C63 en S49, F67, BW80 en T85, de jongste fjouwer boarnen dus, hawwe gjin dt. (de net troch Eisma neamde sterke doetiidsfoarm 'wiik' komt foar by B89 en PC04). Der is reden om oan it (primêr) sterke karakter fan de dt. te twiveljen.

Foar it o.m. jildt in fergelykbere beskriuwing: dy is neffens PC04 allinnich mar sterk ('weken'), in oan it Hollânsk ûntliende foarm); B89 jout primêr sterk/ sekundêr swak; SH25 achtet swak primêr, sterk sekundêr; C63, S49, F67, BW80 en T85 hawwe wer gjin foarmen. Oant safier is der gjin ferskil mei de beskriuwing fan de dt. Al ôfwikend is D0011: y.t.t. de dt. jout er gjin foarm foar it o.m.

Eisma hat (yn neifolging fan it hânwurdboek) allinnich mar in swak o.m. De boarnen jouwe lykwols reden om út te gean fan primêr swak ('wykt'), sekundêr sterk ('weken') (fergelykje ek 'knipe'). Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

48. *wiuwe*: 4 3 2; 4 1 4; *weau* (wuwde) - *weaun* (wuwde)

Wat de dt. oanbelanget, jouwe C63, B89, D0011 en BW80 (dus meast âldere boarnen) gjin foarmen; SH25 en S49 achtsje de swakke foarm primêr, de sterke sekundêr; F67 en T85 beskriuwe sterk as primêr, swak as sekundêr. De boarnen litte dus in (ûngewoane) ferskowing sjen fan primêr swak nei primêr sterk (sjoch foar in soartgelikense ûntjouwing 'tingje' ensfh.).

It o.m. lit in oar byld sjen. PC04 achtet dat allinnich mar sterk; SH25 en S49 hawwe in primêr swak/ sekundêr sterk o.m.; neffens F67 en T85 is dat allinnich mar swak; C63, B89, D0011 en BW80 hawwe gjin o.m. Foar safier't der yn it o.m. in ferskowing te sjen is, giet dy krekt de oare kant út as yn de dt., fan sterk nei swak. Mei dy tsjinstelde tendinzen is 'wuwde' in opmerklik tiidwurd. It wykt mei 'piuwe' ek ôf fan de oare acht tiidwurden op -iuwe, dy't, sa't wy yn diel I (s. 92-93) al sjoen hawwe, tsjin de algemiene regel yn, wol yn de dt., mar net yn it o.m. ferswakje.

Eisma syn beskriuwing is wat de dt. oanbelanget foldwaande, mar wat it o.m. oangiet ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

49. *wreke*: 7 - 2; 7 - 2; *wriek* (wreekte) - *wrutsen* (wreekt)

D0011 jout foar de dt. allinnich mar de swakke foarm; dy is by SH25 primêr swak/ sekundêr sterk; de oare sân boarnen (C63, B89, PC04, S49, F67, BW80 en T85) hawwe gjin dt. Der is reden om dy as allinnich mar swak op te fetsjen.

De beskriuwing fan it o.m. is gelyk oan dy fan de dt. Sydlings merk ik

op dat de oan it Hollânsk ûntliende ynfinityf 'wreke' it al neffens D0011 'weinig gebruikelijke' 'wrekke' ferfongen hat.

Eisma syn beskriuwing is ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen.

50. *wriuwe*: - 7 2; - 9 -; *wreau* (*wriuwde*) - *wreaun*

Sjoch 'bliuwe' ensfh.

II.3b-3. In stikmannich algemiene konklúzjes

Yn dizze paragraaf wol ik besykje om op grûn fan de foargeande beskriuwing fan 'losse' tiidwurden in oantal konklúzjes oer de fyftich tiidwurden as gehiel te lûken. Yn de neikommende tabel haw ik de belangrykste ynformaasje út de foarige paragraaf byinoar brocht. Yn kolom I steane de fyftich tiidwurden sa't dy by Eisma te finen binne. By 'befelje', 'blaze', 'ervje', 'hjitte', 'skelde' en 'wreke' jout Eisma ek sekundêre foarmen, mar allinnich by 'hjitte' (sekundêr: 'hite') is dy ynformaasje fan belang. Yn kolom IIa jou ik Eisma syn doetiidsfoarmen - earst de primêre, dan (tusken heakjes) de sekundêre - en yn IIb - wer op deselde wize oardere - syn ôfslutende mulwurdsfoarmen. De fergeliking tusken Eisma en de njoggen boarnen is yn de kolommen III (doetiid) en IV (ôfslutend mulwurd) gearballe. Yn IIIa steane, oanjûn troch it teken 1, de foarmen dy't Eisma op it punt fan sterk - swak foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen beskriuwt. As der in x stiet, is Eisma syn beskriuwing oangeande de kwestje sterk - swak wol foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen, mar net wat de foarmen sels oanbelanget. IIIb en IIIc jouwe de foarmen dy't ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen binne: yn IIIb binne se by Eisma sterker as yn 'e boarnen, yn IIIc swakker. Yn IIId haw ik de foarmen ûnderbrocht dêr't ik net fan doarde te sizzen yn hoefier't dêr tusken Eisma en de njoggen boarnen oerienstimming oer bestie. Kolom IV is op deselde wize yndield, mar jout, lykas sein, ynformaasje oer it ôfslutende mulwurd.

I	II		III				IV			
	a	b	a	b	c	d	a	b	c	d
1. befelje	befoel (befelle)	befelle		1			1			
2. befinge	befong (befingde)	befongen (befingd)			1					1
3. beswike	beswiek (beswykte)	beswykt		1			1			
4. bidde	bea (bidde)	bean (bidden)	1			x				
5. blaze	blies (blaasd)	blazen (blaasd)		1					1	
6. blike	blik (blykte)	bleken (blykt)	1						1	
7. bliuwe	bleau (bliuwde)	bleaun	1					1		

			a	b	c	d	a	b	c	d
8. dekke	diek (dekte; duts)	dutsen (dekt)	x				1			
9. driuwe	dreau (driuwde)	dreaun	1				1			
10. dûke	doek (dûkte)	dûkt	1				1			
11. erve	urf (erfde)	urven (erfd)	1				1			
12. fergje	furch (ferge)	furgen (ferge)		1				1		
13. ferjitte	fergeat	fergetten (ferjitten)	1				1			
14. flechtsje	flocht (flechte)	flochten (flechte)		1				1		
15. genêze	genies (genêsde; geneesde)	genêzen (genezen)					1	x		
16. glimme	glom (glimde)	glommen (glimd)			1				1	
17. glûpe	gloep (glûpte)	glûpen (glûpt)	1					1		
18. gripe	griep (grypte)	grepen (grypt)	1					1		
19. hâlde	hold (hâlde)	holden (hâlden)	x				x			
20. hingje	hong (hinge)	hongen (hinge)	1				1			
21. hjitte (hite)	hiet (hjitte)	hiten (hjitten)				1				1
22. jilde	gou (jilde)	gouwen (jilden)	1				x			
23. kliuwe	kleau (kliuwde)	kleaun	1				1			
24. knipe	kniep (knypte)	knypt		1					x	
25. krûp	kroep (krûpte)	krûpen (krûpt)	1					1		
26. piuwe	peau (piuwde)	peaun		1				1		
27. priuwe	preau (priuwde)	preaun	1				1			
28. riuwe	reau (riuwde)	reaun	1				1			
29. rûke	roek (rûkte)	rûkt	1					1		
30. skelde	skold (skelde)	skolden (skeld)	1					1		
31. skoppe	skôp (skopte)	skopt			1			1		
32. skriuwe	skreau (skriuwde)	skreaun	1					1		
33. slûpe	sloep (slûpte)	slûpen (slûpt)	1						1	
34. slute	sleat (sluet)	sletten (sluten)				1		1		
35. snije	snie (snijde)	snien (snijd)	x					x		
36. snute	snuet (snute)	snuten				1		1		
37. spinne	spûn (spinde)	spûn (spind)				1			1	
38. stowe	stau (stode)	stowen (stood)				1		1		
39. strekke	striek (strekte)	strutsen (strekt)					1			1
40. strûpe	stroep (strûpte)	strûpt				1		1		
41. swije	swei (swijde)	swein (swijd)				1		1		
42. swinke	swonk (swinkte)	swonken (swinkt)				1		1		
43. terskje	tursk (terske)	tursken (terske)				1		1		
44. tingje	tong (tinge)	tongen (tinge)	1					1		
45. triuwe	treau (triuwde)	treau	1					1		
46. ûntginne	ûntgûn (ûntginde)	ûntgûn (ûntgind)					1			1
47. wike	wiek (wykte)	wykt				1			x	
48. wiuwe	weau (wiuwde)	weaun (wiuwd)	1					1		

			a	b	c	d	a	b	c	d
49. wreke	wriek (wreekte)	wrutsen (wreekt)		1				1		
50. wriuwe	wreau (wriuwde)	wreaun	1				1			
totaal			26	17	3	4	27	15	5	3

Kommentaar

Op it earste gesicht soe út de sifers konkludearre wurde kinne dat Eisma fan de fyftich doetiidsfoarmen 26 foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen beskriuwt, 17 te sterk, 3 te swak en dat fan 4 oer de relaasje Eisma - njoggen boarnen gjin útspraak dien wurdt, wylst dy sifers foar it ôfslutende mulwurd respektivelik 27, 15, 5 en 3 binne. De sifers foar de doetiid lykje sa besjoen dus wakker op dy fan it ôfslutende mulwurd. Utgeande fan de neamde sifers is Eisma wat faker al ($26+27 = 53$) as net ($17 + 3 + 15 + 5 = 40$) foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen. Like goed kin konstataarre wurde dat it tal ôfwikingen heech is. Yn dy gefallen dat er ûnfoldwaande mei de boarnen yn oerienstimming is, komt dat 32 ($17+15$) kear sa omdat er nei sterk en 8 ($3 + 5$) kear sa omdat er nei swak ôfwykt. Eisma syn ferskillen mei de boarnen tendearje dus dúdlik, nammentlik yn fjouwer fan de fiif gefallen, nei sterk.

Der is lykwols reden om boppesteande sifers noch neier te besjen. Alderearst moat fêststeld wurde dat yn de kolommen IIIa en IVa mei-inoar acht gefallen (oanjûn troch in x) te finen binne wêrby't wol op it punt fan sterk - swak, mar net op it stik fan de foarmen sels foldwaande oerienstimming mei de boarnen bestiet. De foarmen dy't neffens de boarnen te'n ûnrjochte by Eisma ûntbrekke, binne yn alle gefal:²¹ (dt.) 'duts', 'hood/' 'houd', 'snei'; (o.m.) 'hoden/' 'houden', 'snein'. Foar 'bean' - 'bidden', 'genêzen' - 'genezen' en 'gouwen' - 'jilden' hâlde de boarnen krekt de tsjinoerstelde hiërgary fan Eisma oan. Oare foarmen dy't neffens de boarnen te'n ûnrjochte troch Eisma net neamd wurde, binne de sterke ôfslutende mulwurdsfoarmen 'knepen' en 'weken' (kolom IVc).²²

It ûnder inoar setten fan Eisma syn doetiids- en ôfslutende mulwurdsfoarmen ferhelderet it byld fierder. Ik jou earst de doetiidsfoarmen (útsein dy mei in x en dy yn kolom d):

IIIa: bea (bidde)	griep (grypte)	skold (skelde)
blik (blykte)	hong (hinge)	skreau (skriuwde)
bleau (bliuwde)	gou (jilde)	sloep (slûpte)
dreau (driuwde)	kleau (kliuwde)	tong (tinge)
doek (dûkte)	kroep (krûpte)	treau (triuwde)
urf (erfde)	preau (priuwde)	weau (wiuwde)

²¹. Fan de oare, wol troch de boarnen, mar net troch Eisma neamde foarmen, is net altiten dúdlik yn hoefier't dy, útgeande fan Eisma (c.q. it hânwurdbboek) syn ûndúdlike seleksjekritearia (mar dêr sit him no krekt in grut part fan it probleem), opnommen wurde kinnen hienen. Yn guon gefallen, byg. 'sneet' (dt.), 'swige' (dt. en o.m.), 'snetten' (dt.), 'befinzen/' 'befingen' (o.m.), giet it dúdlikernôch om ferâldere foarmen, mar dat jildt bygelyks perfoarst net foar 'spon' en 'spoan' (beide sawol dt. as o.m.) en 'ontgoan' (o.m.). Is de hoeke dêr't dy foarmen brûkt wurde, lytser as dy fan byg. 'blies' (dt.) en 'hold' (dt.) / 'holden' (o.m.)? En hoe sit it datoangeande mei de doetiidsfoarmen mei lange ii ('beswiik', 'bliik', 'diik', 'griip', 'kniip', 'striik' en 'wiik')?

²². Hat Eisma dy weilitten omdat se as Hollanisten te beskôgjen binne? Ut de beskriuwing fan de 'losse' tiidwurden hat gauris bliken dien dat Eisma, al of net bewust, oan it Hollânsk ûntliende foarmen (dy't soms al lang ynboargere binne) yn alle gefal net systematysk skouderet. Hy nimt, sa't wy sjoen hawwe, byg. de ynfinitiven 'flechtsje', 'geneze' (sekundêr) en 'wreke' op, hy neamt 'geneesde' en 'genezen' (beide sekundêr), hy jout de foarkar oan 'bleken' boppe 'blykt', oan 'grepen' boppe 'grypt'. Nammerste opmerkliker is it ûntbrekken fan 'knepen' en 'weken': de tiidwurden 'blike', 'gripe', 'knipe' en 'wike' hawwe allegearre de wiksel i - ie - ee. Mar fansels sil ek hjirre de ferklearring foar it net jaan fan 'knepen' en 'weken' de ôfhinklikheidsrelaasje ta it hânwurdbboek wêze.

fergeat	reau (riuwde)	wreau (wriuwde)
gloep (glûpte)	roek (rûkte)	
IIIb: befoel (befelle)	peau (piuwde)	swei (swijde)
beswiek (beswykte)	skôp (skopte)	swonk (swinkte)
blies (blaasde)	sleat (sluet)	tursk (terske)
furch (ferge)	snuet (snute)	wiek (wykte)
flocht (flechthe)	stau (stode)	wriek (wreekte)
kniep (knypte)	stroep (strûpte)	
IIIc: befont (befingde)	glom (glimde)	spûn (spinde)

De foarmen foar it o.m., oardere op deselde wize, binne:

IVa: befelle	hongen (hinge)	skreaun
beswykt	kleaun	sletten (sluten)
bleaun	preaun	snuten
dutsen (dekt)	reaun	strûpt
draun	rûkt	tongen (tinge)
dûkt	skolden (skelden)	treaun
urven (erfd)	skopt	wreaun
fergetten (ferjitten)		
IVb: blazen (blaasd)	grepen (grypt)	swein (swijd)
bleken (blykt)	krûpen (krûpt)	swonken (swinkt)
furgen (ferge)	peaun	tursken (terske)

flochten (flechte)	slûpen (slûpt)	weaun (wiiwd)
glûpen (glûpt)	stowen (stood)	wrutsen (wreekt)

IVc: befangen (befingd)	knypt	wykt
glommen (glimd)	spûn (spind)	

Ut de boppesteande oersjoggen docht bliken dat benammen by it o.m. neffens Eisma lang net altiten in karmooglikheid tusken twa foarmen bestiet. It giet om:

- (dt.): IIIa: 'fergeat'; fierder is 'sleat' ('sluet') (twa sterke foarmen) ôfwikend; de oare 41 foarmen út IIIa-c hawwe allegearre in alternatyf, dat hieltiten swak is;
- (o.m.): IVa: 'befelle', 'beswykt', 'dûkt', 'rûkt', 'skopt' en 'strûpt' (allegearre swak); 'bleaun', 'dreaun', 'kleaun', 'preaun', 'reaun', 'skreaun', 'treaun' en 'wreaun' (allegearre sterk) ('snuten', neffens de foarm sterk, mar lûdhâldend, lit ik lykas 'sleat' ('sluet') yn dit ferbân bûten beskôging); IVb: 'peaun' (sterk); IVc: 'knypt' en 'wykt' (swak).

Fan de sa oerbleaune 41 ôfslutende mulwurdsfoarmen binne neffens Eisma dus 8 allinnich mar swak, njoggen allinnich mar sterk en 24 hawwe in swak alternatyf ('ferjitten', 'skelden' en 'sluten' allinnich mar neffens it lûd). Wêr is Eisma no yn boppesteande 42 (dt.) + 41 (o.m.) = 83 gefallen foldwaande en wêr ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen?

- (dt.): fan de 41 foarmen mei karmooglikheid is er 22 kear foldwaande en 19 kear ûnfoldwaande yn oerienstimming mei de boarnen; fan de iene foarm sûnder karmooglikheid is er ien kear foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen;
- (o.m.): fan de 24 foarmen mei karmooglikheid is er 7 kear foldwaande en 17 kear ûnfoldwaande (14 kear te sterk en 3 kear te swak) yn oerienstimming mei de boarnen; fan de 17 foarmen sûnder karmooglikheid (8 kear swak en njoggen kear sterk) is er 15 kear foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen en 2 kear ûnfoldwaande (syn beskriuwing fan 'knypt' en 'wykt' is te swak).

Eisma is, sa wurdt út it foargeande dúdlik, faak (16 fan de 18 kear) yn oerienstimming mei de boarnen as der *gjin* karmooglikheid is, faak ûnfoldwaande (36 fan de 65 kear) as der *wol* in karmooglikheid bestiet. It is op himsels net ferrassend, dat der tusken dy twa skiften ferskil is, wol, tinkt my, dat by in karmooglikheid it ûnderskied mei de boarnen sa grut is, benammen by de ôfslutende mulwurdsfoarmen. Eisma giet, nettsjinsteande de fiif gefallen yn kolom IVc, hiel dúdlik yn tsjin de yn diel I (s. 92-93) konstatearre tendins 'dat de ferswakking oer it algemien yn it ôfslutende mulwurd begjint' en dêr boppedat it faakst foarkomt.

Der is noch in tredde reden om op de oerienkomst tusken Eisma en de boarnen sa't dy út de keale sifers sprekt, ôf te tingjen. De al earder sinjalearre bysûndere posysje fan acht fan de tsien tiidwurden op -iuwe fertekenet it byld te'n geunste fan Eisma: sawol ûnder IIIa as IVa, dus de kategoryen dy't wol foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen binne, sitte foarmen fan 'bliuwe', 'driuwe', 'kliuwe', 'priuwe', 'riuwe', 'skriuwe', 'triuwe' en 'wriuwe', tiidwurden dy't op grûn fan har gelikense typearring troch de boarnen (- 7 2; - 9 -) as in gehiel besjoen wurde kinne.²³

Konkludearjend kin steld wurde dat de ferskillen tusken Eisma en de njoggen boarnen sûnder foarbehâld as grut betitele wurde kinne. In earste telling wiist út dat Eisma yn 40 (= 43%) fan de 93 gefallen ôfwykt op it punt sterk - swak. Yn feite is it ûnderskied noch grutter: 1. der ûntbrekke guon foarmen (9) by Eisma of hy jout in oare hiërargy (3); 2. yn mar leafst 36 (= 55%) fan de 65 gefallen dat der in karmooglikheid tusken sterk-swak is, wykt Eisma ôf fan de boarnen; 3. der is reden om acht tiidwurden op -iuwe as in gehiel te besjen.

In oare algemiene konklúzje, dy't los fan de foargeande stiet, kin wêze dat alle boarnen (Eisma en de njoggen oaren) sa faak fan inoar ferskille yn har beskriuwing fan de fyftich tiidwurden. Ik ha (bûten de fergelyking Eisma - njoggen oare boarnen) gjin oersjoch makke fan dy ûnderlinge ferskillen, mar dy binne grut genôch om ek dêrsûnder op te fallen (se kamen by 'blaze', 'hâlde' en 'hjitte' ekstreem dúdlik ta utering). It liket my ta dat neist de yn diel I (s. 87-92) al neamde ferskillen yn útgongspunten en ideologyske opfettingen de ferklearring dêrfoar ek socht wurde moat yn it feit dat de 'ûnregelmjittige en sterke' tiidwurden yn feite permanint yn beweging binne, de taalfoarmen lizze lang net altiten fêst. Der sit yn de beskriuwing troch elke boarne net allinnich in subjektyf, mar ek in ûnwis elemint. Ik ha it gewicht dêrfan lytser meitsje wollen troch myn konklúzjes op in flink oantal boarnen te basearjen.

II.4. Noch inkelde oare ferskillen tusken Eisma, it hânwurdboek en de boarnen

Hjirfoar haw ik Eisma alderearst fergelyke mei it hânwurdboek en dêrnei mei njoggen oare boarnen. Utgongspunt dêrby wienen fyftich tiidwurden dy't neffens Eisma as primêr sterk/sekundêr sterk opfette wurde moasten. It hat

²³. Foaral de fierder hiel seldsume lûdkombinaasje 'eaun' /oən/ ferbynt de ôfslutende mulwurdsfoarmen mei elkoar. Ek de frekwinsje sil in rol spylje: útsein 'kliuwe', dat in literêre konnotaasje hat, en 'riuwe', in min ofte mear technyske term, dy't yn 'e sprektaal hieltiten mear belies jaan moat te'n geunste fan syn Hollânske wjergader 'rijgen', giet it om faak foarkommende en bekende wurden. Dat 'piuwe' bûten it rychje falt, soe wolris mei syn ûnbekendens te krijen hawwe kinne, wylst 'wiuwe', it twadde tiidwurd dat him ôfwikend gedraacht, faak ferfongen wurdt troch de oan it Hollânsk ûntliende foarm 'wiive'.

blikken dien dat der tusken Eisma en it hânwurdbboek resp. de njoggen boarnen grutte ferskillen binne.

Yn myn fergeliking binne hûndertenfyftich fan de troch Eisma beskreaune 'ûnregelmjittige en sterke' tiidwurden bûten beskôging bleaun. It soe yn dit ramt fierstente fier gean om se op in soartgelikense wize as de neamde fyftich neist it hânwurdbboek en de njoggen oare boarnen te setten. Der binne lykwols gjin oanwizingen dat it byld dêrtroch feroarje soe, earder oarsom. Ik sil noch koart in stikmannich saken neame dy't my opfallen binne.

Nochal wat tiidwurden binne neffens Eisma allinnich mar sterk, byg. 'bedjerre' ('bederven'), 'minge' ('mengen'), 'sjitte' ('schieten') en 'skeppe' ('creëren'). Dy beskriuwing is foldwaande yn oerienstimming mei de boarnen, mar dat is byg. net sa foar de troch Eisma ek as allinnich mar sterk beskôge tiidwurden 'keapje' ('kopen') en 'kerve' ('kerven'). Datselde jildt foar 'skrikke' ('schrikken'), mar by dat tiidwurd wykt Eisma boppedat fan it hânwurdbboek ôf, dat is as lykweardich sterk-swak beskriuwt.

Ek lang net altiten yn oerienstimming mei it hânwurdbboek is Eisma yn syn beskriuwing fan it skift tiidwurden dat yn de doetiid de meartalsfoarmen sawol op -e as -en hawwe kin, byg. 'wy soene' neist 'wy soenen'. Oare foarbylden fan sokke tiidwurden (it giet mei-inoar om in goede tweintich) binne: 'gean' ('gaan'), 'stean' ('staan'), 'dwaan' ('doen'), 'lizze' ('liggen'), 'sizze' ('zeggen'), 'wêze' ('zijn'), 'hawwe' ('hebben'), 'kinne' ('kunnen') en, behalven 'wiuwe' ('wuiven'), de tiidwurden op -iuwe. It binne yn hast alle gefallen frekwinte oant tige frekwinte tiidwurden. Foar safier't it hânwurdbboek ynformaasje oer de útgong -e/-en jout, is dêr út op te meitsjen dat it beide foarmen hieltiten lykweardich achtet; by Eisma is de útgong op -e altiten primêr.²⁴

In oar foarbyld fan ferskil tusken Eisma en it hânwurdbboek foarmet de beskriuwing fan tiidwurden dy't sawol op -e as -je einige kinne. It giet yn sokke gefallen gauris om dialektferskil, sa't Eisma sels ek al konstataret (s. 12). Der binne by him in tweintich tiidwurden te finen mei de neamde

²⁴. It hânwurdbboek jout de 'n' tusken rûne heakjes, byg. 'hiene(n)'. Ut dy beskriuwing meitsje ik op dat 'hiene' en 'hienen' lykweardich binne (sjoch diel I, s. 69 fan dit artikel). Eisma skriuwt: 'Beide foarmen binne goed en yn de alfabetyske list is dat op 'e folgjende wize werjûn: hiene(n), mar foarkar hat de foarm sûnder -n' (s. 16). Ik merk ek noch op dat it hânwurdbboek (oars as Eisma) by de doetiidsfoarmen fan de iuwe-tiidwurden net allinnich gjin hiërgargysk ferskil makket tusken de sterke en swakke doetiidsfoarm (dus byg. tusken '(ik) bleau' en '(ik) bliuwde'), mar boppedat de beide sterke meartalsfoarmen yn de doetiid ûnderling ek lykweardich achtet (byg. 'bleauwen' en 'bleaunen'). Eisma jout yn feite in folslein oare beskriuwing: hy achtet sterk primêr, swak sekundêr; binnen de sterke farianten meartal doetiid jout er de foarkar oan foarmen as 'bleauwen' boppe 'bleaunen' en fan de by him sekundêre foarmen as 'bleaune(n)' kiest er foar 'bleaune' boppe 'bleaunen'. Wy krije dus yn ôfnimmende folchoarder fan prioriteit: 'bleauwen' - 'bleaune' - 'bleaunen' - 'bliuwden'. Ofsjoen fan de fraach hoe't sa'n beskriuwing te rjochtfeardigjen falt: wa soe soks leare en ûnthâlde kinne?

wiksel. Eisma jout konsekwint syn foarkarsfoarm oan, soms is dat dy op -je, meastentiids op -e. Yn guon gefallen, lykas by 'erve/' 'ervje' ('erven'), 'kerve/' 'kervje' ('kerven') en 'wike/' 'wykje' ('wijken'), hâldt Eisma de hiërargy fan it hânwurdbboek oan (de earstneamde foarm is hieliten primêr), mar hy wykt dêr ek geregeld fan ôf, lykas by 'koaie' (primêr), 'kôgje/' 'kauje' ('kauwen') (sekundêr), 'weitsje' (primêr), 'weitse/' 'wekje' ('waken') (sekundêr), wylst de rangoarder neffens it hânwurdbboek is: 'kôgje' (primêr), 'kauje/' 'koaie' (sekundêr), 'wekje' (primêr), 'weits(j)e' (sekundêr). Gauris giet it ferskil noch fierder, omdat by Eisma minder foarmen te finen binne as yn it hânwurdbboek. In pear foarbylden: Eisma hat allinnich 'genietsje' ('genieten'), it hânwurdbboek jout 'geniet(sj)e', Eisma hat 'ploaitsje' ('plukken') as primêre, 'plôkje' as sekundêre foarm, it hânwurdbboek achtet 'ploait(sj)e' primêr, 'plôkje' sekundêr. Yn wer oare gefallen jout it hânwurdbboek fan in tiidwurd sawol in infinityf op -e as -je, byg. 'ploei'e' en (lykweardich) 'ploegje' ('ploegen'), 'tôgje' en (lykweardich) 'toaie' ('torsen'), wylst men dy saneamde lûdwikseljende tiidwurden om 'e nocht by Eisma siket (hoewol't er dêr, sa't fuort hjirnei bliken dwaan sil, in protte omtinken oan jout).

In grut part fan de boppeneamde foarbylden heart ta de saneamde swakke tiidwurden mei lûdwiksel yn de twadde en tredde persoan iental yn de notiid. Foarbyld: 'feie' ('vegen'): '(ik) fei' - '(do) fagest' - '(hy) faget'. De meartalsfoarmen yn de notiid binne regelmjittich, de doetiidsfoarmen en it ôfslutende mulwurd hawwe it lûd fan de twadde en tredde persoan iental notiid. It giet by Eisma mei-inoar om sa'n tritich tiidwurden. Yn in oantal gefallen sit de neamde lûdwiksel (noch) fêst yn it systeem, byg. yn 'sizze' ('zeggen'): ('sis' - 'seist' - 'seit' - 'sei' - 'sein'), yn oare kin dy (benammen troch analogywurking) ferdwine. Sa kin 'kleie' ('klagen'): 'klei' - 'klagest' - 'klaget' - 'klage' - 'klage' feroarje yn de folslein regelmjittige foarmen 'klei' - 'kleist' - 'kleit' - 'kleide' - 'kleid'. Krekt as by de dûbelde útgong fan guon ynfinitiven, kin by al of gjin lûdwiksel dialektferskil in rol spylje.²⁵

Eisma kiest by fariaasje tusken lûdhâldend en lûdwikseljend *konsekwint* foar it lêste. Wylst it hânwurdbboek byg. by 'bliede' ('bloeden'), 'feie' ('vegen') en 'krije' ('krijgen') de lûdwikseljende en lûdhâldende foarmen fan de twadde en tredde persoan iental notiid as lykweardich jout, kiest Eisma primêr foar de ûnregelmjittige, sekundêr foar de regelmjittige bûging. Yn oare gefallen jout er sels de troch it hânwurdbboek foar de notiid 2de en 3de persoan iental as lykweardich beskreaune lûdhâldende foarmen net iens, byg. by 'lije' ('lijden') en 'sliepe' ('slapen').

²⁵ Like regelmjittich as hjirboppe ferrint it proses lang net altiten. It is bygelyks hiel goed mooglik dat de twadde en tredde persoan iental notiid har al oanpasse, mar de doetiidsfoarmen en it ôfslutende mulwurd net. Sa heucht it my net dat ik yn it dialekt fan myn wenplak Dronryp (en wide omkriten) by de ynfinityf 'briede' ('broeden') ea 'bretst' en 'bret' heard ha, mar wol folop 'brette' en 'bret' (ôfslutend mulwurd).

Ek fergeliking mei de oare boarnen lit sjen dat Eisma in útsprutsen foarkar foar de ûnregelmjittige foarmen hat. Sa beskriuwt Colmjon (!) (s. 75-76) al yn 1863 fan 'feie' en 'jeie' ('jagen') de lûdwikseljende en lûdfêste ientalsfoarmen as lykweardich en jout Fokkema (s. 63, 65) foar 'deie' en 'lije' allinnich mar lûdfêste ientalsfoarmen, wylst Eisma dêr oars net as lûdwikseljende foarmen hat.²⁶

De ôfslutende konklúzje kin op dit stuit wêze dat Eisma yn feite in hiel eigen noarm stelt, net allinnich yn fergeliking mei de njoggen boarnen, mar ek yn relaasje ta it hânwurdboek, it ramt nota bene dat er himsels steld hie. Dêrby moat men jin realisearje dat Eisma *altiten* de iene foarm boppe de oare (hiel faak: oaren) kiest, oft it no giet om farianten yn de ynfinityf, de notiid, de doetiid of it ôfslutende mulwurd. Gong it by de kwestje sterk-swak yn de fyftich tiidwurden noch om in ferskynsel dat gauris foar it hiele Fryske taalgebiet jildt, foarbylden út dizze paragraaf litte sjen dat Eisma ek konsekwint de iene dialektfariant boppe de oare stelt.

III. Beslút

By guon sil miskien de fraach opkomme wêrom't ik safolle tiid yn it besprekken fan in boekje stutsen ha dat ik sa dúdlik ôfwiiis. Is dat gjin fergriemde enerzjy? Ik leau it net.

Alderearst wol ik der nochris op wize dat *Tiidwurden* sjoen wurde moat as in earste, konkrete útwurking fan de taalnoarm sa't de AFUK dy yn 1985 fêststeld hat. As it oan de AFUK leit, brûke alle kursisten fan dat ynstitút en meidertiid alle Frysktaligen de foarkarsfoarmen sa't dy yn *Tiidwurden* beskreaun binne. Hoewol't ik ûnder beskate omstannichheden net tsjin normearring bin, haw ik grutte beswieren tsjin de rjochting dy't de AFUK mei *Tiidwurden* ynslacht. Wichtichste punten fan krityk binne foar my: 1. it systematysk oanjaan fan ien foarkarsfoarm; 2. it ûnfoldwaande rekken hâlden mei de feitlike taalfoarmen en taalsitewaasje; 3. it net of ûnfoldwaande eksplisitearjen fan de kritearia om de iene foarm al, de oare net te kiezen; 4. it ôfwiken fan it sels stelde noarmramt (it hânwurdboek).

²⁶. Behalven oanpassing troch ynterne oarsaken, wurket ek in eksterne krêft op de neamde tiidwurden yn, te witten it Hollânsk. Neffens Eisma (s. 66-67) hawwe 29 tiidwurden de ûnregelmjittige ientalsfoarmen. Sûnder dat hjirre bewize te kinnen, doar ik de stelling wol oan dat yn alle gefal 'weitsje', 'ploaitsje', 'liede', 'plichtsje/' 'pligje', 'skiede', 'spriede', 'bliede', 'briede', 'moet(sj)e' en 'riere' alderearst skriuwtalfoarmen binne en yn 'e hjoeddeiske sprektaal by in protte ferfongen binne troch de Hollânske wjergaders 'wake', 'plukke', 'leide' (mei *ei-lûd*), 'plege', 'skeide', 'spreide' (beide wer mei *ei-lûd*), 'bloede' 'broede', 'ontmoete' (alle trije faak mei *u-lûd*) en 'roere'. Dêrneist binne 'loaitsje' ('kijken') en 'deie' ('doden') as argaïsmen te beskôgjen. Ik pleitsje der net foar om sokke ferhollânske foarmen binnen de noarm op te nimmen, ik wiis der wol op dat har net te ûntstriden oanwêzigens jin allinnich mar dúdliker makket hoe fier oft Eisma syn foarmen faak fan de taalpratyk ôf steane.

Fierder is it goed om jin te realisearjen dat Eisma syn boekje oer in wichtich ûnderwerp giet: tiidwurden - de ûnregelmjittige foarop - binne tige frekwint, se nimme yn it taalgebrûk in sintraal plak yn. Eisma grypt dêrtroch wol hiel direkt yn it taalgebrûk fan elkenien yn. Der moat wol in hiel goede reden wêze om dat te dwaan: taal is net in konfeksjepakje, it is it middel by útstek om jins eigen persoan en persoanlikheid yn trochkinke te litten. Wa't dan dochs oaren taal foarskriuwe wol, moat beseffe dat de marzjes smel binne en dat it perfoarst net kin sûnder in yngeande kennis fan it ûnderwerp.

Ik wol it, ta beslút, net litte by allinnich mar kritic op *Tiidwurden*, mar ek yn it koart in pear opmerkingen meitsje oer in neffens my al ferantwurde oanpak. Ik meitsje dêrby ûnderskied tusken de easken dêr't elke beskriuwing fan de hjoeddeiske 'ûnregelmjittige en sterke' tiidwurden oan foldwaan moat én de easken dy't oan in les- en learboekje as *Tiidwurden* steld wurde meie.

Ut syngroan eachweid is it wittenskiplik sjoen folslein ferantwurde om de tiidwurden te ferdielen yn twa haadgroepen: regelmjittige en ûnregelmjittige.²⁷ Ta it earste skift hearre de swakke tiidwurden op -e (byg. 'leare' ('leren') en 'blaffe' ('blaffen')) of op -je (byg. 'harkje' ('luisteren')), dy't binnen har subklasse op in identike en folslein foarsisbere wize ferbûgd wurde. Ta it twadde skift hearre alle oare tiidwurden (yn haadsaak de twahûndert fan Eisma). De wittenskip dat yn it Oergermaansk en letter ta in hichte ek noch yn it Aldfrysk op grûn fan (taalhistoarysk besjoen regelmjittige) Ablaut binnen de sterke tiidwurden sân klassen te ûnderskieden wienen, is foar in beskriuwing fan de hjoeddeiske sitewaasje net fan belang, earder in ballêst. Om ûnderskate redenen - byg. lûdferoaring, ferswakking (en soms ek fersterking), ûntliening, it oergean fan tiidwurden fan de iene sterke klasse nei de oare en benammen analogyfoarming - rekke de Aldfryske yndieling yn trewyn, in ûntjouwing dy't him letter allinnich mar trochset hat en yn feite noch hieltiten tige oan 'e gong is. It bouwurk fan de sterke tiidwurden mei syn sân klassen rekket hieltiten mear yn ferfal, hiel stadich, stien foar stien, mar it giet troch. Soartgelikense opmerkingen kinne makke wurde oer de klasse fan tiidwurden mei lûdwiksel yn de 2de en 3de persoan iental notiid. It binne de taalbrûkers dy't foar de neamde taalferoaring soargje, it is de taak fan taalkundigen en sosjolingûisten om dat proses te beskriuwen en te ferklearjen, net om it te kearen (wat nammers ek net iens kinne soe).

Wat soe ta sa'n beskriuwing fan de hjoeddeiske ûnregelmjittige tiidwurden hearre kinne? Ik behein my ta it alderneedsaaklikste. Alderearst soe dúdlik wurde moatte wat ûnregelmjittige tiidwurden (yn it Frysk) binne. Dêrby soe, oars as Eisma docht, prinsipieel gjin rekken hâlden wurde moatte mei eardere taalstadia: útgongspunt moat it Frysk fan hjoeddedei wêze. Dat Frysk omfiemet de sprektaal like goed as de skriuwtal. Beide moatte

²⁷. Sjoch dêrfoar al Van Haeringen 1950: 20-22.

ûndersocht wurde omdat se neist de grutte oerienkomsten dy't se hawwe, dochs ek gâns ferskillen sjen litte: wat de ûnregelmjittige tiidwurden oanbelanget, mei men rêstich oannimme dat ôfwikingsen har earder en faker yn de sprektal oppenearje as yn de per definysje konservativere skriuwtal.

As twadde is it needsaaklik om it begryp Frysk te definiearjen. Dat moat yn alle gefal om twa redenen: 1. der moat klearrichheid komme oer it plak fan de (yn haadsaak) skreaune standerttal yn relaasje ta de trije Fryske haaddialekten (Klaaifrysk, Wâldfrysk en Súdhoeksk); 2. der moat fêstlein wurde wat Frysk is en wat net (c.q. net mear of noch net). It antwurd op fraach 1 is net samar te jaan: de taalsitewaasje yn Fryslân is yn taalkundich en sosjolingwistysk op sicht tige kompleks.²⁸ Ik kin hjirre allinnich mar in stikmannich algemienheden neame. De Fryske haaddialekten wurde benammen op mûnling nivo brûkt. Dêrneist (earder as dêrboppe) bestiet in skreaune fariant fan it Frysk, dy't ridlik goed fêstlein is, byg. yn de literatuer, grammatika's en fansels de wurdboeken. It hânwurdboek hat in foarkar foar it Klaaifrysk, benammen it Westklaaifrysk, alteast op fonologysk nivo, net op morfologysk en leksikaal.²⁹ Ta in goed begryp fan it foargeande is it nedich om te witten dat de ferskillen tusken de trije haaddialekten foaral op fonologysk mêd lizze, minder op de beide oare neamden. Doch binne der krekt by de ûnregelmjittige tiidwurden ek noch aardich wat morfologyske en leksikale ferskillen.³⁰

Der is net folle ûndersyk dien nei eventuele sosjale ferskillen tusken de trije haaddialekten.³¹ Foar safier't der al mear as ynsindintele resultaten bekend binne, kin foarsichtich konkludearre wurde dat it Súdhoeksk it minst yn oansjen is, in oardiel dat ek gauris fan leken te hearren is.

²⁸. Sjoch foar taalkundige aspekten benammen Tiersma 1985 en Hof 1933, foar sosjolingwistyske Gorter e.o. 1984 en Breuker e.o. 1984.

²⁹. Van der Veen 1988: 125.

³⁰. Eisma brûkt de ferskillende dialekten trochinoar hinne. Yn guon gefallen liket er in foarkar te hawwen foar it Westklaaifrysk: sa stelt er bygelyks 'riere' ('roeren') boppe (it eastlike) 'reare', 'witte' ('weten') boppe (it eastlike en súdlike) 'wite', 'weage' ('wegen') boppe (it eastlike) 'wage'. Dêrmei is lykwols net te rimen syn foarkar foar de noardlike foarm 'hawwe' ('hebben') boppe (it westlike) 'hewwe', foar it yn in smelle stripe yn it easten fan Fryslân noch gongbere 'holden' ('gehouden') boppe (it noardwestlike) 'hâlden' (de dêr ek tige frekwinte foarmen 'hoden' en 'houden' neamt Eisma net iens, sa't wy al sjoen hawwe). Eisma syn foarkar foar de lûdwikseljende foarmen yn de 2de en 3de persoan iental notiid strykt allikemin mei it nei foaren heljen fan it Westklaaifrysk. Yn dit ferbân opmerklik is ek bygelyks dat er 'koaitsje' ('koken'), in typysk súdlike foarm, neist (it yn it noarden gongbere) 'siede' as primêre foarm opnimt. Ek yn it opnimmen fan foarmen dy't mar yn hiel lytse hoeken brûkt wurde, is net folle ienheid te fernimmen: wêrom (as sekundêre foarmen) wol bygelyks 'blieze' (blazen') en 'sliepen' ('geslapen'), net (it ek oan 'e westkust gongbere) 'snei' ('sneed') en 'snein' ('gesneden')? Wa't him oan de foarkarsfoarmen fan Eisma hâldt, mjukset ferskillende dialekten trochinoar hinne. Dat sil in bûtensteander net opfalle, mar in Frysktalige wol. 'Opfalle' is neffens myn ûnderfining yn dit ferbân noch in te neutraal wurd, yn alle gefal foar de sprektal: guon dialektfoarmen kinne yn in oar dialekt noch altiten (sterk) ûnderskiedend wurkje.

³¹. Jonkman 1982: 64 en Breuker 1988: 159-166.

De twadde fraach, wat is Frysk en wat net, is fan belang omdat it Hollânsk it Frysk al ieuwenlang beynfloedet, in ynfloed dy't earder noch sterker as swakker wurdt. In gefolch dêrfan is dat it Frysk op alle nivo's fan it Hollânsk lient. Under de oernommen eleminten sitte ieuwenâlde en al lang ynboargere, mar ek jonge oant tige jonge ûntlieningen.³² Hoe't men dêr fierder ek oer tinke wol - allinnich mar beskriuwe of (en dat is wenst) ek bestride -, de ynfloed is sa grut dat it hoe dan ek needsaaklik is om eksplisyt oan te jaan wat men al en wat men net ta it Frysk rekkenet. Foar safier't dat kin, moat sa'n twadieling earder op grûn fan regels (dy't in relatyf breed berik hawwe) as fan ynsidintele gefallen (wat faak de praktyk is) oanbrocht wurde. Fierder sil oanjûn wurde moatte wat ta ferâldere Frysk rekkene wurde kin en wêrom. Wy hawwe al sjoen dat Eisma op dat punt net sa konsekwint liket te wêzen.

Mei (op syn minst) it foargeande as útgongspunt kinne de ûnregelmjittige tiidwurden beskreaun wurde. Der binne dêrby twa haadboarnen om oan materiaal te kommen: 1. de sprektal; 2. de skriuwtaal. Dy twa ferskille yn it Frysk miskien wol mear as yn in willekeurige oare taal, mar net allinnich dêrom moatte se beide yn it ûndersyk behelle wurde. It Frysk is yn haadsaak sprektal: yn 1980 koe mar 10% fan de Friezen boppe de alve jier (aardich) goed Frysk skriuwe, wylst dat sifer foar praten op 73% lei.³³ Oan 'e oare kant hat it Frysk in ieuwenâlde en belangrike skriuwtaaltradysje. De skreaune fariant giet, mear as de sprutsene, in normative wurking fanút, net allinnich foar dy skriuwtaal sels, mar ek foar de sprektal.

De sprektal moat fanselsprekkend dêr ûndersocht wurde wêr't er brûkt wurdt, dus ûnder de Fryskpratens. Dêrby moat rekken hâlden wurde mei fariabelen as spried oer de haaddialekten en âldens fan de respondinten, sadat in folslein en betrouber oersjoch ûntstiet. Sawol foar it sprutsene as skreaune Frysk giet it om in ûndersyk dat in protte tiid freegje sil.

De Fryske Akademy biedt de mooglikheid om lâns de wei fan de wurdboekapparaten en de taaldatabank it skreaune Nijfrysk te ûndersykjen. Dat ûndersyk soe oanfolle wurde moatte troch de opfettingen yn Nijfryske grammatika's nei te gean, bygelyks op in wize sa't ik dat dien ha, mar dan folsleiner. It is wol wis dat út sawol it iene as it oare ûndersyk - mar benammen dat nei de sprektal - in bûnt ferskaat oan foarmen foar it ljocht komt: de ûnregelmjittige tiidwurden binne foaral troch ferswakking en analogywurking ommers folop yn beweging. Dêrneist soenen folle mear dialektfoarmen as yn Eisma en ek yn de oare boarnen te finen binne, boppe wetter komme.³⁴ It is de taak fan de taalwittenskip om yn dat bûnte palet regels en tendinzen oan te wizen, dy't sawol op it suver taalkundige as sosjolingwistyske mêd lizze. Dêrmei hâldt de bemuoienis fan de wittenskip op.

Hoe soe no in boekje as *Tiidwurden* opset wurde kinne? It sil gjin ferrassing wêze dat de krekt neamde wittenskiplike beskriuwing neffens myn betinken de grûnslach foarmje moat. Allinnich dêrmei is it gefaar fan in tafallige, ûnfolsleine, ynkonsistinte, ûnkontroleerbare en taalideologysk kleurde presintaasje fan taalmateriaal foar te kommen. Op himsels soe men in

³². Sjölin 1976, Breuker 1979: 51-57, Breuker 1982: 85-95 en Breuker 1984: 219-228.

³³. Gorter e.o. 1984: 113.

³⁴. Sa mis ik allinnich al by Eisma foar it Westklaaifryske dialekt fan Dronryp en omkriten dêr gongbere foarmen as:

'begong' (dt.) - 'begongen' (o.m.) by 'begjinne' ('beginnen');

'bear' (dt.) by 'biede' ('bieden') en sa ek 'sear' (dt.) by 'siede' ('koken');

'bleaf' (dt.) by 'bliuwe' ('blijven') en fan de oare tiidwurden op -iuwe yn alle gefal de doetiden 'dreaf' en 'skreaf';

'doard' (o.m.) by 'doare' ('durven');

'fare' (ynf.) - 'faar' ensfh. (notiid), dus mei in lang yn stee fan in koart lûd lykas by Eisma yn 'farre' ('varen'); sa ek mei in lang lûd 'riid' ensfh. (notiid) yn stee fan 'ryd' by 'ride' ('rijden');

'glydzje' (ynf.) - 'glydzje' ensfh. (notiid) - 'glide' (o.m.), dus in je-tiidwurd yn stee fan in e-tiidwurd: 'glide' ('glijden');

'hood' ensfh. (dt.) - 'hoden' (o.m.) by 'hâlde' ('houden');

'jeist' (notiid) - 'jeit' (notiid) by 'jeie' ('jagen'); sa ek de analogyfoarmen 'riedst' - 'riedt' by 'riede' ('raden'). Dat binne mar in stikmannich foarbylden út in betreklik lytse hoeke. Ik wol net sizze dat dy (allegearre) yn *Tiidwurden* stean moatten hienen, wol dat se jin sjen litte dat wat oan primêre en sekundêre foarmen yn dat boekje stiet, op himsels al in seleksje is.

folslein oersjoch (mei ferklearring en taljochting) fan de fûne foarmen jaan kinne en dêr lesjouwer (en kursist) út kieze litte. De net te ûnderskatten foardielen binne dúdlik: der wurdt sa net taalmateriaal weimoffele en de kar komt dêr te lizzen wêr't er prinsipieel heart: by de taalbrûker. Der sitte lykwols ek in pear grutte beswieren oan sa'n wurkwize fêst: it grutte en lang net altiten samar mei-inoar te fergelykjen tal foarmen, it probleem om dy oan te learen (benammen oan net-Frysktaligen) en it tekoart oan kennis en ynsicht fan de brûkers om it materiaal hantearje te kinnen.

Yn it ljocht fan it foargeande is it te begripen dat de AFUK stribbet nei in foar leken brûkbere beskriuwing fan de 'ûnregelmjittige en sterke' tiidwurden. Wy hawwe yn diel I (s. 67) fan dit artikel al sjoen dat der neffens de 'Ferantwurdig' fan *Tiidwurden* 'ferlet is fan foarmen dy't de foarkar hawwe, benammen by kursussen foar net-Frysktaligen'. De AFUK hie, sa skriuwt Jelsma yn in taljochting op it taalnoarmbeslút fan 1985, 'om didaktyske redenen ferlet fan in (mear) ienriedige line yn wat as akseptabel Frysk rekkene wurde koe'.³⁵ De AFUK wol dus (mei) út in eachweid fan learberens safolle mooglik ta op ien (foarkars)foarm. Dêrby slút de ek yn diel I (s. 67) fan dit artikel al neamde opmerking fan Hiemstra by oan: 'De tiid moat [...] dus effektyf brûkt wurde. Dat freget om in kar.' Nammerste opmerkliker is it dat Eisma sa'n útsprutsen foarkar foar de oarspronklike en dus ûnregelmjittige foarmen hat: sokke foarmen moatte ommers stik foar stik oanleard

³⁵. Jelsma 1988: 70.

wurde en dat giet streekrjocht tsjin boppeneamde didaktyske en ekonomyske prinsipes yn. Boppedat moatte de al Frysktaligen - foar wa't *Tiidwurden* neffens de 'Ferantwurding' like goed ornearre is - yn in protte gefallen har eigen (dialekt)foarmen ôfleare te'n geunste fan de foarkarsfoarmen fan de AFUK³⁶. Hoefolle tiid en enerzjy soe dêr mei hinnegean? Fierder twingt de posysje fan it Frysk (de ferhâlding tusken sprek- en skriuwtaal, de relaasje tusken de (haad)dialekten, de ynfloed fan it Hollânsk) jin ta in sa grut mooglike hoedenens oangeande normearring. Der sille dus wol hiel goede arguminten wêze moatte om de foarmen fan de ûnregelmjittige tiidwurden te skiftsjen en te oarderjen. Ik herhelje it yn myn eagen wichtichste motyf nochris: it ferskaat oan foarmen dat in wittenskiplike beskriuwing opsmyt, sil sûnder mis sa grut wêze dat de trochsneed taalbrûker der yn ferslacht. Op sa'n foet is net in lesboekje te meitsjen. Wat is mei sokke tsjinstridige feiten miskien dochs noch te ferantwurdzjen?

De maklikste wei foar Eisma hie west en hâld him konsekwint oan de beskriuwing fan it hânwurdboek. Dat hie inkelde belangrike foardielen hân. It hânwurdboek is basearre op in wiidweidige materiaalsamling, it wurdt faak rieplachte en it hat in beskate status. Boppedat hantearret it in soepeler noarm as Eisma en it slút dêrtroch better by de feitlike taalsitewaasje oan. In lêste foardiel jildt de kontrolearberens: it hie folslein dúdlik en foarsisber west wat Eisma syn foarmen wienen. Dochts soe sa'n beskriuwing ek beswieren ynhawwe. Ik ha der yn diel I (s. 69) al op wiisd dat neffens it 'Foarwurd' 'it skriftlik taalgebrûk benammen syn gerak krigen hat' yn it hânwurdboek. Krekt by in dynamysk skift as de ûnregelmjittige tiidwurden is ynformaasje en oanfolling út de sprektaal wei ûnmisber. Der is neffens itselde 'Foarwurd' sels noch in twadde seleksje tapast: it hânwurdboek jout 'it belangrykste en it meast brûkte'. Dêrmei, en dy konklúzje is yn it 'Foarwurd' sels te lêzen, 'hat it wurdboek hjir en dêr ûnwillekeurich in noarmatyf karakter krigen'. It foargeande hat ek hieltiten wer bliken dien yn myn fergeliking tusken Eisma, it hânwurdboek en de njoggen boarnen: in grut part fan Eisma syn ôfwikingen geane yn feite tebek op it hânwurdboek. It konsekwint fêsthâlden oan de noarm fan it hânwurdboek ferskoot it probleem dus foar in grut part en biedt dêrmei gjin echte oplossing.

It iennichste brûkbere hâldfêst soenen neffens my de te ferwachtsjen

³⁶. Ut in ûndersyk fan myn hân docht bliken dat de stelling: 'It ûnderwiis yn it Frysk moat de dialektyske eigenaardichheden bestride' troch mar leafst 54,2% fan de AFUK-lesjouwers mei 'nee' en troch mar 13,6% mei 'ja' beantwurde wurdt (Breuker 1988: 162-163). Yn diel I (s. 66) haw ik de AFUK-direkteur al sitearre, dy't yn 1988, dus trije jier nei it bestjoersbeslút, skriuwt: 'De wurdboeknoarm is der allinne om ynterferinsjes (min Frysk) út te bannen, net om nijfoarmingen op te kearen. Likemin om it dialektysk ferskaat tsjin te gean. Dúdlik dialektyske foarmen hearre lykwols net mear thús yn de standert-skriuwtaal'. Oer it plak fan de dialekten wurdt binnen de AFUK blykber ûngelikens tocht.

útkomsten fan wittenskiplik ûndersyk biede. Dêr sit fansels in nuodlike kant oan: salang't sok ûndersyk net dien is, wit men net of net mei wissens wat de resultaten wêze soenen. Like goed binne in pear útkomsten no al te jaan, byg. dat der in algemiene tendins ta ferswakking en ta analogyfoarming is, beide sawol troch ynterne as eksterne oarsaken. Mei dy wittenskip soe it materiaal al in stik trochsichtiger wurde. Fierder soe men jin foarstelle kinne dat eventuele oanwiisbere ferskillen tusken sprek- en skriuwtal oanjûn wurde. De brûker soe dan yn guon gefallen in motivearre kar tusken de iene of de oare foarm dwaan kinne, ôfhinklik fan de (taal)sitewaasje. Ik realisearje my dat it taalgebrûk dêr yn in beskaat opsicht kompleksier troch wurdt, mar dat is better as foarmen brûke dy't net (mear) oan de realiteit beantwurdzje. Op sa'n foet soe in beskieden oardering oanbrocht wurde kinne. Dochs soe benammen it probleem fan it grutte ferskaat oan dialektfoarmen bestean bliuwe. Sûnder dêrmei in taalnoarm op te lizzen, soe ik my yntinke kinne dat hieltiten konsekwint oanjûn wurdt ta hokker dialekt oft in foarm heart. It ferspriedingsgebiet en de frekwinsje soenen sa krekt mooglik oanjûn wurde moatte. Ek ynformaasje oer de relaasje tusken beskate foarmen en de âldens fan de taalbrûkers soe sinfol wêze kinne, krekt lykas in eventueel literêr of argaysk karakter fan dy foarmen. De foardielen lykje my dúdlik ta: der wurdt neat fertsjusteremoanne, mar it materiaal wurdt al oardere. Om de oersichtlikens fierder te fergrutsjen, is in optimale lay-out fan grut belang.

Op grûn fan it sa taljochte, oardere en presintearre materiaal moat it hiel goed mooglik wêze om byg. maklik de foarmen fan ien dialekt te finen. Wa't Frysk leart, soe op dy wize bysteat wêze om by elkoar hearrende taalfoarmen te kiezen. Oannimmend dat sa'n persoan it Frysk (ek) mûnling brûke wol, leit it yn 'e reden dat er it dialekt kiest dat yn syn wengebiet praat wurdt. Dêrtroch soe er him yn taalkundich opsicht sa optimaal mooglik assimilearje kinne. De eventuele oanpassingen foar de Frysktaligen dy't al in beskaat dialekt prate, soenen ta in minimum beheind bliuwe kinne. Op sa'n wize soe Eisma op in kontrolearbere en beargumintearre wize rjochting jaan oan it brûken fan taal.

It is, sjoen de posysje fan it Frysk en syn dialekten, net de taak fan Eisma of wa dan ek om *op dit stuit* in fierder geande normearring op te lizzen. As dêr ferlet fan is, byg. troch feroaring fan plak en gebrûkmooglikheden fan it Frysk, dan ûntstiet fansels de dêrby hearrende noarm wol, mar it omkearde is net wier: in achter it buro betochte noarm kin status en gebrûk fan it Frysk amper of net beynfloedzje.³⁷

³⁷. Breuker 1989: 1-5.

BIBLIOGRAFY

- AB AFUK 1985 [AB AFUK]. De taalnoarm fan de Afûk. S.p [Ljouwert], s.j. [1985]. Ynterne publikaasje.
- B89 Ph. v. Blom. *Friesche Spraakkunst*. Joure, s.j. [1889].
- Boelens en V.d. Woude 1955 K. Boelens en G. v.d. Woude. *Dialect-atlas van Friesland*. Antwerpen.
- BW80 J. Boersma en G. v.d. Woude. *Spraaklear II*. S.p. [Ljouwert], 1980².
- Breuker 1979 P. Breuker. 'De takomst fan it Frysk: standerdisearje of fierder forhollânskje'. Yn: *Us Wurk*, jrg. 28, s. 51-64.
- Breuker 1982 P. Breuker. 'Ta de oergong -ke > -tsje yn it ferlytsingswurd'. Yn: *It Beaken*, jrg. 44, s. 85-95.
- Breuker 1984 P. Breuker. 'Oer it lienjen fan bûne morfemen út it Hollânsk yn it westerlauwerske Frysk'. Yn: N.R. Århammar e.o. (red.). *Miscellanea Frisica; in nije bondel Fryske Stúdzjes*. Assen, s. 219-228.
- Breuker 1988 P. Breuker. 'Literêre skriuwers en AFUK-lesjouwers oer de noarm fan it Frysk'. Yn: *Us Wurk*, jrg. 37, s. 131-202.
- Breuker 1989 P. Breuker. 'In maatskiplik en ûnderwiiskundich ramt foar de noarm fan it Frysk'. Yn: W. Visser (red.). *Noarm en ynterferinsje; lêzingen fan de YSF-stúdzjedei fan 9 april 1983*. Amsterdam, s. 1-13.
- Breuker e.o. 1984 P. Breuker e.o. *Foar de taalspegel; koart oersjoch fan Hollânske ynslûpsels yn it Frysk*. Ljouwert.
- C63 G. Colmjon. *Beknopte Friesche Spraakkunst*. Leeuwarden, 1863.
- D0011 W. Dykstra. *Friesch Woordenboek I-III*. Leeuwarden 1900-1911, werprintinge 1971.
- Eisma 1989 D. Eisma. *Tiidwurden*. Ljouwert.
- F67 K. Fokkema. *Beknopte Friesche Spraakkunst*. Groningen, s.j. [1967²].
- Gorter 1984 D. Gorter e.o. *Taal yn Fryslân; ûndersyk nei taalgedrach en taalhâlding yn Fryslân*. Ljouwert.
- Van Haeringen 1950 C.B. v. Haeringen. 'De hoofdvormen van het Nederlandse werkwoord; proeve van synchro-

- nische grammatica'. Yn: *De Nieuwe Taalgids*, jrg. 43, s. 20-28.
- Hiemstra 1989 S.T. Hiemstra. 'Noarm en ynterferinsje'. Yn: W. Visser (red.). *Noarm en ynterferinsje; lêzingen fan de YSF-stúdzjedei fan 9 april 1983*. Amsterdam, s. 31-44.
- Hof 1933 J. J. Hof. *Friesche Dialectgeographie*. 's-Gravenhage, 1933.
- Jelsma 1988 G. Jelsma. 'It wurk fan de taalnoarm-kommisje'. Yn: *De Pompeblêden*, jrg. 59, s. 70.
- Jonkman 1982 R.J. Jonkman. *Paadwizers; een onderzoek naar de sociale beoordeling van enkele in Friesland gesproken variëteiten m.b.v. de matched-guise techniek*. Groningen (kandidaatsskripsje).
- Pebesma 1962 H. Pebesma. 'Bûging en forswakking fan tiidwurden (3)'. Yn: *De Pompeblêden*, jrg. 33, s. 172-176.
- PC04 G. Postma en P. de Clercq. *Lytse Fryske Spraekleare*. Ljouwert, 1904.
- S49 P. Sipma. *Ta it Frysk III*. Ljouwert, 1949.
- Sjölin 1976 B. Sjölin. '*Min Frysk*'; een onderzoek naar het ontstaan van transfer en 'code-switching' in gesproken Fries. Grins.
- Straatsma 1988 R. Straatsma. 'Nei in taalnoarm foar it Frysk'. Yn: *Us Wurk*, jrg. 37, s. 99-103.
- SH25 O.H. Sytstra en J.J. Hof. *Nieuwe Friesche Spraakkunst*. Leeuwarden, s.j. [1925].
- T85 of Tiersma 85 P. Tiersma. *Frisian Reference Grammar*. Dordrecht/ Cinnaminson, 1985.
- Van der Veen 1988 K.F. v.d. Veen. 'Fariaasje en noarm yn 100 jier wurdboektradysje'. Yn: *Us Wurk*, jrg. 37, 104-130.
- Hânwurdboek J.W. Zantema. *Frysk Wurdboek; Frysk-Nederlânsk*. Leeuwarden/Ljouwert, 1984.